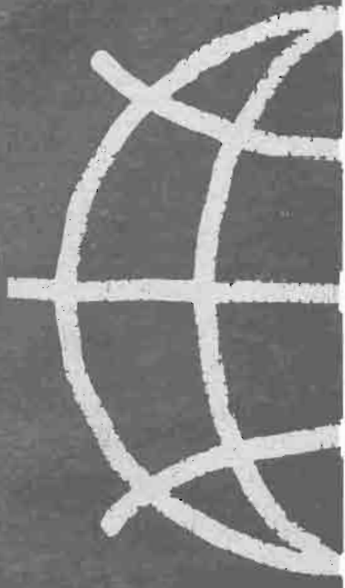

dünyaya bakış

Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi

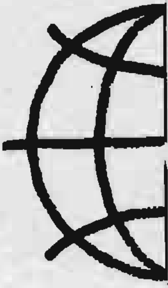
Fiyatı: 2500 TL. *(KDV Dahil)*

ARALIK 1989 **20**

dünyaya bakış

Aylık
Sosyalist
Çeviri
Dergisi

Dünyaya Bakış, Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi
Sahibi: Su Basım Yayın Sanayi Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık ☐ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Zeki Demirhisar ☐ **Yönetim Yeri:** Çatalçeşme Sk. 15/1 Cağaloğlu-İSTANBUL **Tel:** 522 11 96 ☐ **Dizgi** Maraton Dizgievi ☐ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi ☐ **İç Baskı:** Paşahan Basımevi ☐ **Dağıtım:** Etkin Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. No: 5 Tel: 513 77 10 Cağaloğlu-İstanbul ☐ **Abone Koşulları:** (Yurtiçi) 6 Aylık 12.500 TL., 1 yıllık 25.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 15 DM, 1 yıllık 30 DM Tek Dergi 3 DM **B.Almanya Temsilcisi:** Bahattin Erdem
Hesap No: 1056-30421-1066904 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İSTANBUL
Döviz Hesop No: 30100/2308 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İSTANBUL

dünyaya bakış

AYLIK
SOSYALİST
ÇEVİRİ
DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

ARALIK 1989/20

DEVRİMLERİN ZAMANI GEÇMEMİŞTİR

Narciso ISA CONDE
Dominik Komünist Partisi Genel Sekreteri

İnsanlığın tarihi ve gelişimi, yalnızca yüzyıllarla ve binyıllarla değil, fakat aynı zamanda, herşeyden önce toplumsal dokuda meydana gelen büyük ve derin toplumsal değişikliklerle ve devrimci dönüşümlerle de ölçülür Toplum kendisini eski ve devrini doldurmuş olandan arındırarak ve yeni olanın potansiyeline dayanarak dinamikleşir, bir ilerleme ve gelişme perspektifi kazanır. Kuşkusuz gerilemeler de olasıdır. İleri olan, her zaman eski olanı yenmekte ya da direnişi kırıp öncü olmakta başarılı olamayabilir. Bu durum, çoğunlukla güçlü desteklere sahip olmayan ileri atılımlarla ya da tarih sahnesine çıkan güçlerin enerjisini serbest bırakma ve yaratıcı çabaya yöneltme yeteneksizliğiyle açıklanır. Ne var ki, *dünyayı yenileyen devrimlerdir.* Hatta, insanlığın tarihindeki her önemli çığır, devrimci savaşımın potasında doğmuştur. Reformasyon (*) sırasında, Bastil'in topa tutulmasından sonra ve Ekim 1917'de dünyayı sarsan on gün esnasında olan buydu.

Tarihin Dersleri

Toplumsal gelişme gittikçe daha fazla karmaşıklaşırken, dönüşümler süreci daha anlamlı duruma gelir, karakteri, amaçları ve etkisi değişir. Eski dünyanın pek çok ülkesinde feodalizmin temel direklerini yıkan burjuva devrimleri dalgasını, 20. yüzyılın son yarısında dünyanın toplumsal görüntüsünü köklü biçimde değiştiren proleter ve ulusal kurtuluş devrimleri fırtınası izledi. Bu görüntü, kuşkusuz bugün bilim ve teknolojideki ilerlemeyle de bağlıdır. Başka deyişle, *çağımızın toplumsal değişiminin, zengin çeşitli biçimleri, hızları ve alanları bakımından tarihte hiç bir benzeri örneği yoktur.* Bundan başka, devrimci pratiğin hâlâ gizli kalmış gücünü ve toplumsal gelişmenin evrimci türüyle karşılaştırıldığında üstünlüklerini gösterdiğine inanıyorum.

Bu noktanın geçerliliğinin kanıtlanması için hiç bir ayrıntılı savın gerekli olmadığı ortadadır: Bugünün çok yönlü ve çelişkili dünyası, niteliksel yenileşme sıçramaları gerektirerek uluslararası topluluğun yaşamında kritik durumlar ve dönemeçlere yol açan karşıtların bütünlüğü ve savaşımı yoluyla gelişmektedir. Bütün bunların

---

(*)Reformasyon: *16.yy.'da Roma katolik kilisesi'nin reformu için dönüştürülmesi hareketi. Bu hareket sonucunda Protestan kiliseleri kuruldu.*

açık olduğu görülüyor. Fakat bir kimse, burjuva politik biliminde sık sık köklü adımların önde gelen sorunları çözmenin eski bir biçimi; uygar, gelişmiş ülkeler için elverişsiz bir yöntem olduğunu iddia eden inatçı sesler duyulmaktadır. Hatta devrimlerin kendiliğinden ve akıl dışı toplumsal güçlerin bir ürünü olduğunu bile duyar. Son zamanların tarihsel olgularının (Stalinizm ve Pol Pot yönetimi gibi) yanısıra, Fransız Devrimi'nin dramatik derslerinden ve Latin Amerika'da ulusal kurtuluş hareketlerinin yıkıcı etkilerinden de söz edilmektedir. Sosyalist gelişmenin öteki modelleri ve biçimleri tümüyle gözardı edilirken, bunlar toplumsal devrimler ve kurtuluş süreçleri için doğal ve normal olarak sunulmaktadır.

Eğer sosyalizm, kapitalizmin daha alt biçimlerinin değil de, üst biçimlerinin yadsınması yoluyla ortaya çıkmış olsaydı, tarih farklı, daha az acılı ve daha az dramatik bir yol izleyebilirdi. Fakat yeni toplum daha yüksek bir niteliğe geçiş için güç toplayarak farklı bir yol almak zorundaydı. Her toplumsal sistemin billurlaşmasının çok uzun bir zaman aldığını ve sürecin farklı aşamalar içinden geçtiğini belirtmeme izin verin. Kapitalizm durumunda bu üç yüz yıldan fazla bir zaman aldı ve onun tarihi binlerce kez daha zalimceydi. Üstelik, kapitalizmin gelişmesi henüz son bulmamıştır.

İdeolojik karşıtlarımız, büyülü bir sözmüş gibi, devrimci idealler ne denli soylu olursa olsun, gerçekleştirilmeleri için ulusların ödediği bedelin çok yüksek olduğunu ve gözetilen amaçları haklı çıkarmadığını yineleyip duruyorlar. Kimileri sosyalist amacın aldatıcı olduğunu iddia ediyor; ötekiler, ancak evrim yoluyla ve yine ancak uzak gelecekte elde edilebileceği görüşündeler. Bu arada, en iyisi "daha az kötü olanı "-burjuva toplumsal sistemi ve dünyanın gelişmiş emperyalist merkezler ve ezilen bir çevre arasında bölünmesini- kabul etmektir. Sovyet perestroyka'sının ve sosyalizmin ekonomik ve politik reformlarının sözde bu gibi yapıları yeniden oluşturmanın "dolambaçlı" bir yolu, kapitalizmin üstünlüklerinin geç kalınmış bir kabulü ve önceki "devrimci boş düşlerin" bir reddi olduğu yolundaki savlar sık sık duyuluyor. Bundan başka, devrimlerin demokrasiyi yadsıdığı da sık sık ileri sürülüyor. Bu görüş ikisi arasındaki tarihsel bağı göz ardı ediyor.

Tarihi çarpıtanlara, *Kışlık Saraya saldırının belki de politik devrimlerin en kansız, en soylu ivedi görevlere sahip bir devrim olduğu* hatırlatılmak zorundadır. Sovyet hükümetinin ilk kararları, Rusya halklarının dünya savaşına katılımına son verdi. Ve milyonların açlık ve yoksulluktan kurtarılması yolunu açtı. Özgürlüğün bedeli, iç karşı devrim başını kaldırdığında ve silahlı bir dış müdahale başladığında arttı.

Devrimci kazanımları en az kayıplarla koruma çabasının marksizmin önemli bir ilkesi olduğu hatırlanmalıdır. Tarihsel durumlar hangi türden olursa olsun, devrimciler toplumsal adaletsizliği insanın zararına değil, insanın iyiliği için ortadan kaldırmaya çalıştılar. Komünist hareket bu nedenle stalinizmin aşırı olumsuz bir değerlendirmesini sundu ve benzer olguları *ideallerimizle uyuşmaz* olarak belirledi. Aynı zamanda . devrim kuramı daha fazla güç kazandı, Batı uygarlığına ve onun parlamenter de-

mokrasilerinin harcı olan ilkelere anlamlı bir alternatif olarak ortaya çıktı.

Faşizmin Batı Avrupa'da doğduğunu, Vietnam'ın yalnızca Japon değil, fakat aynı zamanda Fransız işgaline ve daha sonra, Vietnam'a ABD silahlı kuvvetlerinin II. Dünya savaşında kullanmış olduğundan daha fazla bomba atan ABD'nin saldırısına karşı koymak zorunda kaldığını unutmamalıyız. Batista diktatörlüğünü alaşağı eden Küba halkı, bir ablukayla ve sürekli bir saldırı tehdidiyle karşılaştı. Kendisini ABD yanlısı diktatörlükten kurtaran Nikaragua, ABD emperyalizminin giriştiği askersel ve ekonomik bir saldırıya maruz kalmaktadır. Başka deyişle, tarih, "hür" Batı dünyasının ve onun gerici çevrelerinin, şiddetin ana kaynağı olduğunu gösterir. Bu köklü değişiklik yolunu seçen ülkelerde geçiş dönemlerini kötüleştiren hataların nedenlerinden biridir. Bugün evrimci önlemler yardımıyla ortadan kaldırılamayacak bu hataların üstesinden, yeni politik, toplumsal ve ekonomik devrimler yoluyla gelinmektedir.

Yeni Tür Devrimler

. Sovyet perestroykası, kimileri tarafından haklı nedenlerle "devrim içinde bir devrim" olarak, başkaları tarafından "ikinci bir sosyalist devrim" olarak tanımlanmıştır. Gerçekten de bir geri çekilme değil, ileriye doğru hareketin bir örneği, bir ileri atılımdır: Kırtasiyeciliği ortadan kaldırmak ve devletle, merkezileşmeyle ya da benzeriyle zorunlu olarak özdeş olmayan kamu mülkiyeti temelinde politik demokrasiyi ve özyönetimi geliştirme girişimidir. *Fakat tek bir sistem içindeki dönüşümler bir devrim olarak görülebilir mi? Ben görülebileceğine inanıyorum.* Toplumsal gelişme, çoğunlukla kendisine eşlik eden çelişkilerin etkisi altında, her toplumsal sistemde farklı yollar alır. Yeni sistemin biçimleneceği can alıcı dönemece ulaşmadan önce "genel rota"-dan sapar. Bu evrimci yolda, çıkmaz sokaklardan nasıl sakınılabilir? Dışsal etkenlerin etkisi, uzun erimli reform ya da devrim yoluyla. Bu, kuramımızı yaratıcı biçimde geliştirmemiz ve bugünün dünyasında devrimci dönüşümlerin özü hakkında daha yeterli bilgi kazanmamız gerektiği anlamına gelir. Dünya, yenilenmesini devrimlere borçlu olmasından ötürü, devrimlerin kendilerinin nasıl değiştiğinin mantığını incelemek önemlidir.

Aynı şey bilim ve teknoloji için de geçerlidir. *Nükleer enerji, bilimde ve teknolojide bir devrim*, elektronik ve bilgisayarda canlı ilerlemelerin olduğu bir çağda yaşıyoruz. Fakat, bunlar kapitalist yolda -aşırı kârlar elde etmek için sanayiyi askerselleştirmek, Üçüncü Dünya'nın sömürülmesini artırmak v.b.,- kullanıldıklarında insanlığın yaşamını tehdit eder bir durum ortaya çıkıyor. Bundan ötürü barış güçlerinin ve bilimsel buluşların ve teknolojinin kullanımında değişiklik isteyen çevreci hareketlerin kabarması anlaşılabilir bir şeydir. Onlar global önemde devrimci istemler öne sürüyorlar.

Ulusal kurtuluş devrimlerinin özüne de yeni bir gözle bakmak zorundayız. Onların ardındaki nedenler hâlâ varlıklarını koruyor ve yenileri -sermayenin uluslarötesi yo-

ğunlaşması, finans bölümünün hegomanyası ve "Üçüncü teknolojik dalga"nın yükselmesi- ekleniyor. Bu nedenle, gelişmekte olan dünyanın tümüyle kendi başına ya da iki sistem arasında var olduğunu ileri sürmek dayanıksızdır. Emperyalizmin özel, bağımlı bir parçası; gelişmiş merkezlerin çevresidir. Evet, kapitalizm dünya çapında bir sistemdir ve öyle değerlendirilmelidir. Kişi, ona tek yanlı bakamaz ve yalnızca yüksek teknoloji, insanlığın küçük bir yüzdesinin sahip olduğu politik demokrasi ve yüksek yaşam düzeyleri olarak göremez. Kapitalizm yüzyıllardır dünyanın üçte ikisine egemen olarak yalnızca refah vahaları değil, aynı zamanda, bugün gerçekten de tehlikeli bir global dengesizlik olan geniş çaplı yoksulluk da yarattı.

Kapitalist sistem yalnızca "Amerikan yaşam tarzı", Fransız parlamentoculuğu ya da Japon elektronik harikaları değildir. Doğru; uygarlığın daha gelişmiş merkezlerini yarattı, fakat, aynı zamanda uzunca bir suç dosyasınada sahiptir: İki dünya savaşı, Japon yurttaşları üstüne atılan nükleer bombalar, yüzlerce açık ve kapalı müdahale durumları (Trufillo, Duvalier Perez Jimenez, Pinochet, Franco, Samoza, Marcos ve aynı soydan olanların), Faşist rejim ve diktatörlüklerin beslenmesi, delice silahlanma yarışı, ırkçılık, uyuşturucu ticareti, çürüme ve benzeri. Üçüncü Dünya'da 500 milyondan fazla insan açlıktan ölme tehlikesi karşısındadır; 1,6 milyar kadarı insana ürperti veren bir yoksulluk içinde yaşamaktadır; 600 milyondan fazlası işsizdir; okuma yazma bilmeyen çocukların sayısı 800 milyonu aşmaktadır ve 2 milyar insandan fazlası güvenli içme suyuna sahip değildir; yarısı yeterli konuttan ve 1,5 milyardan fazlası da sağlık bakımından yoksundur. En fazla çocuklar zarar görmektedir: Her gün kötü beslenmeden 40 bin çocuk ölmekte ve yüzbinlercesi aç olarak uyumaktadır.

Bu gerçeklikler açık seçiktir ve bu gerçekliklerin *uluslararası çapta toplumsal değişim*, Üçüncü Dünya'da antikapitalist dönüşümler ve devrimci kazanımları korumayı ve sosyalizme yolu açmayı amaçlayan bir savaşım zorunluluğu hakkında hiç bir kuşkuya yer bırakmadıklarını düşünüyoruz. Kapitalizm eşi görülmedik bir teknolojik ilerleme ortaya çıkardıktan sonra, aynı zamanda yeryüzünün geniş bölgelerindeki yoksulluk, şiddet ve kültürel geriliği ortadan kaldırma yeteneksizliğini de göstermiştir. Tarihin ileriye doğru yeni sıçraması kaçınılmaz ve gittikçe daha ivedi duruma gelmektedir. Fakat bu yarı yolda durmaz, gelişmiş toplumlara yayılır ve devrimci yenilenmeye bağlı sosyalist ülkeler, buyrukla yönetim üstünde temellenen yapıların bunalımının zorladığı yeniden yapılanma çabalarını sürdürürlerse sonuçlar verebilir.

Dünya nüfusunun büyük bir kesiminin kapitalizm tarafından çileli bir yoksulluk içinde yaşamaya mahkum edildiği çağımızın zorunluluğu böylesinedir. Açıktır ki, *toplumsal ilerleme için,* devrimler için, sosyalizme götürecek ayırt edici yollar için ve erteleme olmaksızın dönüşümleri yürütmeye çalışan güçlerin içeriği ve bileşiminde değişiklikler için *yeni olanaklar* ortaya çıkmıştır.

Savaşımın Bedeli Ve Biçimleri

Doğal olarak, bütün bunlar devrimlerin bedeli sorusunun artık güncel olmadığı anlamına gelmiyor. Sorun özellikle Üçüncü Dünya'nın dış gericiler tarafından desteklenen, eskinin umutsuzca yeni olana karşı direndiği ve uzun süren yerel çatışmalar doğurduğu bölgelerindeki ilerici güçler için geçerlidir. ABD tarafından ustaca planlanan Orta Amerika bunalımının bölge uluslarının fazla olmayan ekonomik gücünü de tüketmesi söz konusudur. Bu durum dönüşümlerin toplumsal bedellerini en aza indirmeyi çok daha fazla önemli kılmaktadır. Sandinistler ve El Salvador ile Guatemala'daki devrimci güçlerin izledikleri politikalarda böylesi bir çaba somut olarak vardır.

Daha önce olduğu gibi, devrimci durumlar kapitalizmin daha zayıf unsurlarının zararına (sistemin "üst katlarını yenilemek için olası olan en büyük olanakları sunan) yüksek bir gelişme düzeyine ulaşmış olduğu yerlerde değil, fakat gelişmemişliğin bütün toplumsal çelişkileri keskin biçimde ağırlaştığı yerlerde -başka deyişle pek çok yönden henüz sosyalizme geçiş için hazır olmayan çevrede, ülkelerde- doğmaktadır. Fakat tarih beklemeyecektir. Toplumsal sistemlerin değişimi gereksinimleri bütünüyle var olmasa bile, tarih çoğu kez yoluna devam etmektedir.

Üçüncü Dünya bölgelerinde bu süreç, çarpıcı toplumsal karşıtlıklarla, yoksulluk, açlık ve yığınların, haklarından ve ülkelerin ulusal egemenliklerinden yoksun olduğu gerçeği tarafından hızlandırılmakta ve koşullandırılmaktadır. Başka deyişle, bu süreç bugüne kadar sosyalist gelişmenin ardında kalan görevlerle bağlıdır. Ne var ki, kimi durumlarda bunlar, açıkça toplumun politik yönden sosyalizme yakın bir temelde, sosyalist yönetim yoluyla yeniden yapılandıracak bir *halk devrimi* tarafından yerine getirilebilir. Bundan ötürü çevre koşullarında reformcu yol sınırlı kalacaktır. Borçları ve bunalımı püskürtmeyi başaramayan ve evrimci önlemlerle yoksulluk ve eşitsizlik sorunlarını önemli düzeyde yükselten Meksika, Bolivya, Peru ve Venezuella'nın deneyimi buna tanıklık etmektedir.

Gelişmemiş dünyanın ayırt edici patlayıcı doğasının veri olduğu koşullarda, bir devrime *başlamanın* onu yürütüp sonuçlandırmadan daha kolay olduğuna da dikkat edilmelidir. Doğrudur, sol bugüne kadar her iki ucun birlikte ve hemen, nasıl başarılabileceğini tartışıyor. Doğal olarak savaşımın biçimleri bir ülkedeki durumu biçimlendirmektedir ve bu biçimler ulustan ulusa değişebilir de. Fakat toplumsal bir devrim halkın tutucu güçlere uyguladığı belirli düzeyde bir zorlama olmaksızın düşünülemez. Bugüne kadar mutlak biçimde "saf" şiddet içermeyen devrimci dönüşümlerin olanaksız olduğu gözüküyor. Toplumsal protestoya girişmiş güçlerin geniş ve çok değişik yelpazesi düşünülürse, bizim koşullarımızda da "saf" bir proleter devrimi olanaklı değildir. Bundan ötürü yeni gerçekliklere bağlı ayırt edici halkçı alternatiflerin izlenmesiyle demokratik ve devrimci çabaları birleştirme sanatını öğrenmek son derece önemlidir. Kendi açısından bu, haksız kayıplar olmaksızın yakıcı sorunların çözümüne yol açabilecek, temel değişikliği yaşayabilen ve dinamik kılacak bir yol seçi-

mini gerektirir.

Demokrasinin Rolünü Yeniden Değerlendirme

Bugünde ve bu çağda devrim ile demokrasi arasındaki karşılıklı bağımlılık özellikle açıktır. Bu kavramlar ikizdir ve bugünün dünyasını dönüştüren çeşitli süreçleri biçimlendirmektedir. Yeni gerçeklikler yeni tür pratik, bu da uygun düşünce biçimleri gerektirir. Tarihsel deneyim esaslı ve eleştirel biçimde yeniden değerlendirilmelidir. Bu geçmiş başarıların kötülenmesi değil, dogmatik görüşlerin ve yaratıcılığın önünde duran düşüncedeki "kısır atıllığın" üstesinden gelmemiz gerektiği anlamına geliyor. 21. yüzyıla gireceğimiz yıllarda,sosyoekonomik ayrımları ortadan kaldırmayı, yaşam düzeylerini yükseltmeyi, çevreyi korumayı, bilimin başarılarını insanın hizmetine sokmayı ve halk yığınlarına önemli politik ve ekonomik konularda karar almaya katılmada tam bir hak vermeyi olanaklı kılacak devrim ve demokrasinin bileşimine gerek duyuyoruz.

Böylesine, geniş bir biçimde yorumlandığında, demokrasi özgürlükten önce gelir. Ekonomi, politika, ahlak, çevre ve toplumsal dokunun öteki kesimlerini içine alan ve dönüştüren "bütünsel bir devrim"dir. Tüm topluma uygulanan *demokratik katılım, halk yönetimi* devrimidir. Yeni bir toplumsal örgütlenme sistemidir. Onsuz toplumsal ve ekonomik dönüşümler tam sonuçlar ortaya çıkarmayacaktır. Bunun *sosyalizme geçiş ve sosyalist gelişmenin önemli* bir sorunu olduğuna inanıyorum. Sosyalist yola onyıllar önce koyulan toplumlardaki bunalımlar ya da bunalım öncesi durumlar demokratikleşmenin yaşamsal biçimde zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Tersi durumda sosyalist ilkeler kağıt üzerinde kalacaktır.

Öte yandan Batı demokrasilerinin sınırlı doğası ve halktan yabancılaşması, "karşı-ayaklanmacı savaşçılık" ya da "düşük yoğunluklu savaşlar"da içinde olmak üzere, bitip tükenmeyen politik oyunlara ve kuramsal yozlaşmaya yol açıyor. Hâlâ politik, ekonomik ve toplumsal demokrasiden çok uzakta, özgürlükten nasibini alan toplumlar, özellikle kıtamıza ve ötcki Üçüncü Dünya ülkelerine özgüdür: Liberal demokrasi oralarda mültimilyonerle, çokuluslu şirketlere ve üst kesime yarar sağlamaktadır. ABD, Nikaragua'da, açıkça bu tür sahte demokrasi kurmaya çalışmaktadır. Fakat böylesi politik yapılar, insanlığın yaşamı sorununun dramatik biçimde şiddetlenmesine yardım etmiştir. ABD Emperyalizminin , İMF ve denetimi altındaki öteki uluslararası kuruluşlar yoluyla vahşice dayattığı "bağımlı modernizasyon" politikası, durumu daha da kötüleştirmiştir.

Demokratik seçimler gelişmekte olan ülkeler açısından çoğunlukla bir formalite dir. Bu sık sık patlayıcı seçim sonuçlarında kendini göstermektedir. Toplumsal protesto sürekli büyüyen bir güçtür. Emperyalizmin dayattığı gelişme stratejisinin artan ciddi bunalımı yerel yönetici çevrelerin ellerini kollarını bağlamakta ve sahte demokrasinin doğasını çıplak biçimde ortaya koymaktadır. Yürütme, yasama ve yönetim or-

ganları çaresizlik içindedir. Bu aşındırıcı süreç son zamanlarda askersel rejimlerin yerini almakta olan sözüm ona temsili demokrasileri bile etkilemektedir. Dominik Cumhuriyeti, Venezuella ve Arjantin'deki anayasal yönetimin yozlaşması bir örnektir. Bundan çıkan sonuç; günün istemlerine ve toplumsal yönden türdeş olmayan nüfusun gereksinimlerine uygun yeni demokrasi biçimleri ve alternatif ekonomik modellere -halka tatmin edici koşullarda yaşama ve hükümete katılma hakkı ve olanağı verecek biçimler, modeller- gerek duyduğumuzdur.

Gelişmiş kapitalist ülkeler, yetişip geçmeye değer bir model sunmamaktadır. Kişi orada da yoksulluk ve ayrımcılık bölgelerinin yanısıra, marjinal toplumsal katmanlar da bulabilir. Örneğin; ABD'nin katı iki partili sistemi, hiç bir biçimde ülke yurttaşlarının tümünün çıkarlarını ifade etmemektedir. Bu arada, bizim yolumuz bir devrime gerek duyuyor; daha fazla demokrasi ve özgürlük kazandıktan sonra bunu daha ileri götüreceğiz.

Bunun için temel koşullar vardır. *Yeni bir toplumsal etken* ortaya çıkıyor. Ortak eylem gözeten halk güçleri ile sivil örgütler birleşiyor. Bunlar orta katmanlarla bunalımdan etkilenen işadamlarını içeriyor. Bu ortak bütünlük, halk yönetimini ortaya çıkaracak ki, bu da kendisini destekleyecek herkesin çıkarlarını dikkate alarak biçimlenip gelişecektir ve gerçekten ulusal bir alternatif oluşturacaktır. Halkın egemenliğinden ve ortak katılımından söz ediyorum. Bu da gelişmiş kapitalizmin klasik modellerinden farklılaşan bir şeydir.

Bütün bunlar bizim *toplumsal değişimin öncüsüne,* kollektif ideoloji ve politik yönden çeşitli bağlaşıkların birbirlerine saygıyla davrandıkları bir öncü olarak yaklaşımımızı belirliyor. Bu politik sistem ve partilerin bunalımına bir yanıttır. Yeni bir demokrasi anlayışıdır. Erki yalnızca sol ve ilerici partilere değil, fakat halka vermektir. Gittikçe daha az geleneksel ve daha çoğulcu durumda halkın kendi iradesini açıklamasıdır.

Özel olarak, bir halk kurulları ve halk ile yeni alternatifi benimseyen bütün herkesin denetlediği yığın ve işverenler örgütleri sistemidir. Yöneticileri görevden alma ve yeniden seçme hakkı bu sistemin ayrılmaz bir unsurudur. Bonapartizm ve başkanlık otoriteciliği ona yabancıdır. Açıklık her mahalle, köy, fabrika ya da öğrenim kurumunda ulusal ve yerel yönetim organlarının bir özelliğidir. Bu politik sistem demokratik bir ordu ve güvenilir türde sivil bir toplumun yapılarıyla bütünleşmiş demokratik yasal yaptırım kuruluşlarına gerek duyar.

Yeni demokrasi *ideolojilerin bir çoğulculuğu ve politik düşüncenin bir çeşitliliği* demektir. Ekonomi kamu, karma, kooperatif, özel ve kişisel mülkiyet biçimlerini içine almalıdır. Bu arada , dünya çapındaki eğilimlere yanıt olarak devlet, yeni bir uluslararası politik ve ekonomik düzen kurulmasına yardım ederek hem ulusal egemenliği ve hem de bütünleşmeyi güçlendirecektir.

Biz özyönetime, bağlantısızlığa, insan dayanışmasına çevre korunmasına, erkek

ve kadının özgür ve eşit gelişimine ve Latin Amerika ile Karayipler alternatiflerine bağlıyız. Bütün bunlar düş ürünü değildir. Sandinist devrimin on yılı, ABD direnişine karşın, "katılımcı bir demokrasinin" -bütün çeşitleri ve modelleriyle- tamamen olanaklı olduğunu göstermektedir. Bu, uğruna çalışmaya değer bir amaçtır. Devrimci seçim kolay olmadığından ve ufuklar bir gecede açılmayacağından olağanüstü bir çaba zorunludur.

Olasılıkların Değerlendirilmesi

Gelişmemişliğe bir son vermemiz ve yeni sistemin üstünlüklerini gerçekleştirmemiz için çok uzun bir zaman geçecektir. Fakat, dünya da bir noktada beklemeyecektir. Bu bakımdan, yalnızca yönlerinden birinin -daha zayıf çevre unsurlarının kopması yoluyla sistemin aşamalı aşınmasının- bir mutlak olarak görüldüğü, *kapitalizmin genel bunalımı geleneksel basit görüşünü terketmenin* önemli olduğunu düşünüyorum. Bu görüşün kuşkusuz bir anlamı vardır. Fakat bir şey çoğunlukla unutulmaktadır: Bunalımlar, özellikle yapısal olanlar, yani uzun aralıklarla meydana gelenler, önde gelen kapitalist ülkelerin ekonomik, bilimsel ve teknolojik potansiyelinin modernleşmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu durum bugünkü aşamaya da özgüdür. Batı'da "üçüncü" bir teknolojik dalganın yükselmesiyle bağlıdır

Zamanında Antonio Gramsci bu olguyu, öteki ülkelere yavaş ve bazen acılı bir şekilde "aktarılan" yeni gerçekliklere ve karmaşık sorunlara yol açan bir "pasif devrim" olarak tanımlamıştır. Bunlar bilim ve teknolojideki ayırt edici ilerlemeleri günün koşullarına uydurulmuş egemenlik ve baskı biçimlerinin kurulmasından ayırmanın çok zor olduğu Üçüncü Dünya'da da ortaya çıkmaktadır. Bu Latin Amerika ekonomilerinin uluslararasılaşması esnasında bize ulaşan "ikinci" teknolojik dalganın sonuçlarından tümüyle açıktır. Bu dalga modern"merkezlerle" geniş yoksulluk ve gelişmemişlik bölgeleri arasında gelişecek keskin çelişkilere yol açtı.

Bu bizi en önemli soruya getiriyor: Tekrar geride kalmaması için çevrenin gerçekliklerini nasıl değiştirebiliriz? Bu bütünsel bir sorundur. Bir yanda ulusal kurtuluş devriminin askersel ve politik araçlarla yıpranmasına izin vermemek önemlidir. Öte yanda, bilim ve teknolojideki ilerlemeden ekonomik olarak yalıtlanmasını önlemeliyiz. Uluslararası güçlerin belirli bir dengesinin bulunduğu koşulda, yalnızca (her devrimin merkezi görevi olan) *erkin alınması ve toplumsal üst yapının yıkılması, bazen istenilen gelişme ve toplumsal güvenlik düzeyine ulaşma olanaklarını sağlamak için yeterli değildir.*

Bugün bunun önündeki engel, emperyalist "düşük yoğunluklu çatışmalar" politikasıdır. Devrimci ulusal kurtuluş güçlerinin ellerini bağlamakta ve aldıkları uluslararası yardımın etkilerini sınırlandırmaktadır. Bugünkü uluslararası politik ve ekonomik düzeyde kökleşmiş borç yükü ve pek çok başka sorun da son derece ters sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca kimi sosyalist ülkeler, kendilerini bunalım öncesi bir durum içine pişmiş bulmuşlardır. Bu durum gelişmekte olan uluslara daha geniş tekno-

lojik yardım verme yeteneklerini sınırlamaktadır.

O halde, Üçüncü Dünya devriminin gelişmesinde çıkmaz sokaklardan nasıl kurtulabilir? Gelişmenin yavaşlamasını ya da durmasını nasıl önleyebiliriz? Bugünün kolektif marksist düşüncesi *uluslararası ilişkilerin köklü bir reformuna ve kapsamlı demokratikleştirilmesi için bir savaşıma gerek duyduğumuzu* belirliyor. Doğal olarak bu görevin başarılması ve bilim ile teknolojideki uluslararasılaşmayı önleyen yenitutucu koruyuculuğun kırılması kolay olmayacaktır. Ne varki, bu -ABD'de ve emperyalistler arası ilişkilerde bir bunalım olasılığı hakkında, dünyanın gelişmiş kapitalist bölümündeki dönüşümlerin perspektifleri hakkında ve sosyalizm koşulların da yeniden yapılanma süreçlerinin inkar edilmez doğası hakkında- farklı bir soru ortaya çıkarır. Sonuncusunda yeni süreçleri başlatmadaki gecikmeler ve başlatılmış olanların sürdürülmesinde geri çekilmeler en kötüsü olur.

İnsan düşüncesinin yeni zirvelere ulaştığı ve insanın dış uzayı keşfediyor olduğu günümüzde, paradoksal biçimde çeper ülkelerde mülksüzlerin ve bilim ile teknolojideki ilerlemeden tümüyle uzak kalanların büyük olan sayısı artmaya devam etmektedir. İlerlemenin yeni dalgası kabarırken, sanayileşmiş Batı'daki ekonomik yönden aktif nüfusun üçte biri bir "fazlalık" ve "istenmez" insanlar ordusu oluşturmuştur. Sosyalist toplumda da belirli yabancılaşma biçimleri su üstüne çıkmıştır. Dünya çapında çeşitli türden toplumsal dönüşümler lehine daha başka inandırıcı gerekçelere de gerek yoktur.

Her insan yaşamı insanlığın değerli varlığıdır. Fakat açıkça toplumsal kurtuluş sorunlarını yalnızca bu yöne indirmek artık yeterli değildir. Tehlikeli global sorunların (çevrenin durumu, nükleer enerji üretimi, vb.) ortaya çıktığı ve ağırlaşmakta olduğu bugün, bir bütün olarak hem bireylerin yaşamından ve hem de insanlığın yazgısından söz ediyoruz. İnsanlık gelecek bin yılda yaşayabilir mi? Çağdaş marksist bilginlerin artan bir biçimde yalnızca *kapitalist sistemin bunalımından değil, fakat bütün uygarlığın bir bunalımından söz* etmeleri rastlantısal değildir: İnsanlık ikilem karşısındadır! Yok olmak ya da köklü olarak yeni bir yolda farklı biçimde gelişmek.

Sosyalist olanlar da içinde, farklı toplumsal "modeller"'e sahip sanayi toplumları fiziksel ve gezegensel sınırlarla karşı karşıya gelmiştir. Sanayi tipi gelişme, potansiyelini tüketmiştir. Ve bugün, insan toplumunu yıkmakla tehdit etmektedir. Bunun dünyada özel bir devrimci durum yarattığına inanıyorum. Yarın yaşayabilmek için yalnızca denenmiş ve sınavdan geçmiş olanla değil, aynı zamanda, kesinlikle farklı dönüşüm yöntemlerine gerek duyuyoruz. *Bundan ötürü dünyayı değiştirme görevi gündemde kalmaktadır.* Ne varki, bugün çok daha fazla karmaşıklaşmıştır. Dünyayı değiştirme, Dünya çapındaki yeni gerçekliklere ve köklü çözümler gerektiren çelişkilere yerinde dikkat gösterilerek toplumsal ilişkilerin yeniden yapılandırılmasına yönelik ilerleme anlamına gelmektedir. Devrimlerin zamanı geçmemiştir. Tersine, devrimlerin önemi, hiç bir zaman olmadığından daha çok büyümektedir.

Yeni tip bir devrimci sürece tanıklık ettiğimizi ve yer almakta olduğumuzu söyle-

mek hiç de abartma olmayacaktır. Bugün bunu belirlemek için acele etmeyeceğim. Yeni güçler ve hareketlerin tarih sahnesine çıkması ve geleneksel araçlarla çözülemeyecek tümüyle ayırt edici kritik durumlar belirlemesi açık olsa da, pek çok şey hâlâ belirsiz kalmaktadır. Cesur ve yaratıcı bir arayışa girmeliyiz. Bence bu çok sayıda kardeş partinin ve devrimci hareketin kabul ettiği, yeni politik düşüncenin özüdür. Yalnızca şu ya da bu tikel kuram ya da ideolojinin değil, fakat sanayi uygarlığının bir bunalımı ve çevrenin gittikçe keskinleşen ayırt edici sorunlarının ortaya çıktığı koşullarda, komünistlerin ve öteki alternatif güçlerin düşünce çizgilerinin yerine geçmektedir.

Bu değişiklik *özünde devrimcidir*. Bundan ötürü hareketimiz içinde yer alan kimileri bile buna karşı çıkacaktır. Bu doğaldır. Tikel partilerin çalıştıkları özgül tarihsel koşullar keskin biçimde birbirlerinden farklıdır: Kimi ülkeler sanayi çağının son aşamasındayken, ötekiler ya yalnızca yeni girmekte ya da ortasında bulunmaktadır. İnsanların düşünce biçimini ve aldıkları tavrı da büyük ölçüde bu belirlemektedir. Ne var ki, bu durumdan Üçüncü Dünya'da, sanayi uygarlığımızın çevresinde sınıf savaşları yürüten güçlerin yeni yaratıcı eylemden uzak durmaları gerektiği sonucu çıkarılamaz. *Sıralarımızın tinsel bir yenilenmesi kaçınılmaz, çağımızın bir zorunluluğudur.* Fakat, bu hem dünya gerçekliklerine hem de bir ülke içindeki koşullara bağlı olarak kendi ayırt edici biçimlerini almalıdır. Bu süreç, Latin Amerika komünist partilerinde ve öteki devrimci hareketlerindeki değişikliklerin ya da "kurtuluş teolojisi"nin doğruladığı gibi, zaten başlamıştır. Doğal olarak, herşey henüz tümüyle netleşmemiştir. Yeni düşüncede var olan kimi yaklaşımların belirli bir Avrupa merkezciliği gösterdiğine ve gelişmekte olan ülkelerin, özellikle Latin Amerikanın devrimci potansiyeline yeterince dikkat vermediğine inanıyorum.

Bu doğrultuda atılacak pratik adımlar, Üçüncü Dünya'da insana yaraşır koşullar için savaşıma yeni ve güçlü bir etki itki verebilir. Bu da, toplumsal kurtuluş ve adalet; bunların elde edilmesi üstüne alternatif demokratik düşünceleri kavramamız gerektiği demektir. Fakat, bu zorunlu düşünsel yenilenme sırasında "çeper"de yaşayan milyonlarca insanın uygarlığın geleceğine ve toplumsal devrimlere yapacakları katkının hem olanaklı ve hem de zorunlu olduğunu unutmamamız önemlidir. Onların yenilenme yönelimli etkisi olmaksızın, rezilce gelişmemişlik düzeyini ortadan kaldırmak ya da sanayisel büyümenin gelişmekte olan ülkelerin zenginliğini emperyalist güçlerin bir sömürü nesnesine döndüren mekanizmalarını kesin biçimde yıkmak gücünde olmayacağız.

Açıkça, bütün bunlar *yeni tavırları* kesinlikle zorunlu kılıyor. Bu sonucu, bugünkü dünya çapındaki eğilimlerin ve toplumsal protestonun asıl olarak yeni niteliği zorlamaktadır. Çeperin çok katlı toplumun hemen hemen tüm kesimlerinin temsilcileri protestoya çok çeşitli biçimlerde katılıyor. Farklı istemler çakışıyor. *İnsanlar insana yaraşır bir yaşam istiyor.* Bu sorunun etkili bir çözümünü, pek çok parti ve hareketin yeni bir devrimci pratik düzeyine ulaşmasının bir olanağı olarak görüyorum. Güçler

dengesi değişmektedir ve bu değişme eski yanlışları tekrarlamamayı ve kurtuluş sürecine özgür, insancıl bir üstünlük sağlamayı olanaklı kılmaktadır. Önemli olan şey, çokça söylendiği gibi olmak istediğimiz yere varmamızın zahmet gerektireceğidir.

YENİ DÜŞÜNCE VE YEREL ÇATIŞMALAR

Dimitrios CHRISTOPHIAS
Kıbrıs Emekçi Halkının İlerici Partisi (AKEL)
MK Genel Sekreteri

Yeni politik düşünüş, uluslararası gerginliğin azaltılmasına, yerel çatışmaların çözüme kavuşmasına ve "sıcak yatak" dediklerimizin "soğutulmasına" nasıl yardım ediyor? Bu sorulara **WMR** tarafından özellikle Güney Afrikalı komünistlerin lideri Jeo Slovo ve İngiliz sendikacısı Ken Gill'in diyaloglarında (1) kimi yanıtlar getirilmiştir. AKEL'in biriktirdiği deneyim temelinde de söz konusu noktaların birkaçı üstünde durmak isterim.

Değişik ülke ve bölgelerde beliren bu tür çatışmalar son zamanlara kadar tüm uluslararası ilişkiler sistemi altında, patlaması bir sonraya bırakılan mayınlar gibiydiler. Bugün farklı bir eğilim güç kazanıyor: Afganistan üstüne Cenevre anlaşmaları tamamlandı, hemen hemen sekiz yıldan sonra İran ile Irak arasındaki kanlı savaş durdu, Namibya'daki çatışmanın çözümlenmesi için BM planı yürürlüğe girdi, Kuzey ve Güney Kore arasında bir diyalog önerisi gittikçe daha geniş bir destek elde etmekte, Kamboçya üstüne Paris'te uluslararası bir konferans düzenlendi ve Orta Amerika'da gerginliği azaltma çabaları sürüyor.

---

(1) Bkz, Dünyaya Bakış, Sayı 15/ Temmuz 1989

Bütün bu karmaşık süreçler yeni politik düşünüşün bir yansımasıdır. Bu düşünce, çağımızın iki tipik özelliğine saygı üstünde temellenmiştir. Bir yandan dünyanın büyüyen çeşitliliği ve onun bileşen unsurlarının çok biçimli gelişmesi, bir yandan da artan işbirliği ve karşılıklı bağımlılığı. Bu iki özellik karşılıklı bağlı, iç içe geçmiş ve etkileşim halindedir. Açık bir biçimde birbirinden uzaklaşan isteklere ve ideolojik eğilimlere karşın, gezegenimizdeki yaşamı, savaşsız, ekolojik felaketsiz, açlıksız, hastalıksız ve ulusal sınırları kolaylıkla geçen kötülük ve yozlaşmalardan uzak olarak, halklara kendi değerlerini koruma ve seçtikleri yolda geliştirme olanağı sağlayan tarzda düzenlemeye yönelik ortak bir ilgi vardır.

Bu, uluslararasında geniş, karşılıklı yarar sağlayan ve eşit işbirliği gerektirir. Fakat, taraflardan herbiri ideolojik savaşımda kilitlenmiş olarak kendi yaşam tarzını ve felsefesini tüm dünyaya yaymak çabasıyla ötekinin zırhında çatlak beklerse işbirliği nasıl olabilir ki? Bu nedenle iki alan arasında, yani, ideolojik savaşım da içinde olmak üzere sınıflar arasındaki ilişkilerle devletler arasındaki ilişkilere bir çizgi çekilmesi gerektiği açıktır.

Sınıf çıkarları her zaman iç ve dış politikaların temelini oluşturmuştur. Resmi olarak ulusal, devlet ve blok politikaları biçiminde ortaya konmuş "ortak çıkar" üstüne sözlere ya da dinsel motiflere bürünmüştür. Fakat sonuç olarak, marksistlerin ve pekçok gerçekçi insanın inandığı gibi, herhangi bir devletin ya da devletler bağlaşıklığının politikasını egemen sosyopolitik güçlerin istekleri belirlemektedir. Bu da hoşgörüsüzlüğe, düşmanlık ve çatışmalara neden olmaktadır. Ne ki, güç politikaları, ideolojik çelişkileri ortadan kaldırmaz, fakat yalnızca gerginlikleri tırmandırır ve kritik durumlara yol açar. *Görüş değiştokuşu ve değerler üstüne tartışmalar bir biçimde rekabetçi olabilir ve tarafları olumlu yönde etkileyebilirler fakat ideolojik savaş hiçbir zaman bu yönde sonuç doğurmaz.* İkisi arasında ki seçim, *yalnızca politik ahlaka değil, fakat tarihsel sorumluluğa bağlıdır.* Uluslararası politikada ideoloji yalnızca ters sonuçlar doğurur. Burada, ulusal ve devlet çıkarları gibi çok daha kolay dengelenebilir başka ölçütler etkindir.

Üstelik ideolojik savaş bir aşırılıktır. Genel olarak konuşursak -ister Avrupalı olsun, ister Asyalı ya da dünyalı olsun- insanların barış içinde birlikte yaşayacakları bir ev, bir mekan; her taraf yalnızca kendi tuğlasını kullanmakta ısrar ederse inşa edilemez. Söz konusu olan, nereden gelirse gelsin, her yapıcı katkıyı kabul etmektir.

Bir tarafın ötekini "tarihin bir sapması" olarak görmesi ve politikasını buna göre oluşturması normal midir? Ve yanlızca kendisini gerçeğin tekelci sahibi, "geleceğe bileti" elinde tutan taraf olarak görmek ve partnerine gelecek kuşaklara söyleyecek hiçbir şeyi olmayan geçici bir yol arkadaşı gibi yukardan bakmak da daha az tehlikeli değildir.

Hepimiz bir teknedeyiz ve yalnızca birlikte batabilir ya da yüzmeye devam edebiliriz. Bu nedenle, *ortak insani değerlere ya da daha açık olarak insanlığın yaşamının sürekliliğine öncelik tanınması yeni düşüncenin çekirdeğidir.*

Toplumsal olgular karşısında her zaman bir sınıf yaklaşımı benimsedikleri bilinen komünistlerin ortak insani çıkarlar ve değerlere böylesine önem vermeleri garip görünebilir. Hem karşıt sınıflara bölünmüş bir toplumun gerçeklerine ve hem de bu karşıtlıklarla dolu uluslararası ilişkilere sınıf yaklaşımı hâlâ uygundur. Fakat son zamanlara kadar ortak insani değerler, kendisini kurtararak toplumu da bir bütün olarak karşıtlardan arındıracak proleteryanın savaşımının bir görevi ve sonucu olarak görüldü..

Bugün, yığınsal yok etme silahlarının yaygınlaşması uluslararası alanda sınıf cepheleşmesine nesnel bir sınır getirmiştir: Evrensel yok olma tehlikesi vardır. İlk kez *bir insani çıkar, uygarlığı tehdit eden bir felaketten kurtulmak* ortak insani çıkarı, soyut değil gerçek, uzak değil yakındır.

Çok uzun olmayan bir süre önce, savaş tehlikesinin toplumsal sistemler arasındaki çelişkilerde pusuya yatmış olduğuna inanılırdı. Ne ki, 1917 öncesinde dünyada tek bir sistem, kapitalizm vardı ve 1. Dünya Savaşı patladı. Tersine, 2. Dünya Savaşı'nın karşıt sistemlerden uluslar Nazizmi yenmek için bir bağlaşıklıkta birleştiler. Nazi tehlikesiyle karşı karşıya gelen bütün ulusların ve devletlerin ortak çıkarı kendi sosyopolitik ayrımlarına üstün geldi ve "sistemler üstü" bir koalisyon için temel yarattı. Bundan dolayı, bugün üstesinden gelinmesi çok daha zor bir tehlike büyürken, farklı toplumsal sistemlerden devletler barışı korumak ve ortak insani görevleri yerine getirmek için işbirliği yapabilirler ve yapmalıdırlar.

Mihail Gorbaçov BM Genel Kurulu'na seslenirken başka şeylerin yanısıra şunu söylemiştir: "Yeni aşamada devletler arasındaki ilişkileri ideolojiden arındırmak zorunludur. İnançlarımızdan, felsefemizden ya da geleneklerimizden vazgeçmiyoruz, kimseyi de kendilerininkinden vazgeçmeye zorlamıyoruz." (2) İki sistemin ideolojik ilkeleri ve toplumsal amaçları birbirine uymaz karşıtlardır. Her biri kendi konumunda kalacak ve kendi sisteminin, kendi yaşam tarzı ve kendi değerlerinin üstünlüklerini yalnız propagandayla değil, aynı zamanda uluslararası ilişkiler de içinde olmak üzere çeşitli alanlardaki eylemleriyle öne sürecektir. Fakat bu savaşım devletler arasındaki ilişkilere geçirilmemelidir.

Şu önermede hiçbir çelişki yoktur: *"Uluslararası ilişkiler" konsepti devletler arası ilişkiler konseptinden daha geniştir,* çünkü, aynı zamanda halklar ve politik hareketler, akımlar, partiler vb. arasındaki ilişkileri de içine almaktadır. Açıktır ki, bütün bunlar "ideolojiden arındırılamaz. "Uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin birleşen unsurları arasında, onlarla sosyalist topluluk arasında ve onların tümüyle Üçüncü Dünya'daki sosyalist yönelimli ülkeler arasında özel bağlar her zaman var olacaktır. Halkların, sınıfların, partilerin ve ulusların, kendilerine yakın ya da dost güçleri benimsemelerini ve onlara yardım etmelerini hiç kimse önleyemez.

---

(2) **Pravda**, *8.12.1988*

Fakat bugün devletler arasındaki ilişkileri ideolojiden arındırmanın önünde ne gibi engeller vardır? Toplumsal psikolojik bakışla denebilir ki, bu engeller çatışan taraflar arasındaki kalıplardır, karşılıklı olarak derinlere kök salmış dostça olmayan ve çokça çarpıtılmış anlayışların bir yansıması olan basma kalıplar. Fakat açıktır ki, sağlam politik bir irade ve durumun gerçekçi bir değerlendirmesi olursa, görüşmeler, karşılıklı güven ve birbirlerinin eylemlerinin öngörülebilirliği temelinde sorunları çözmek için bir başlangıç yaratılabilir.

"Sıcak yataklar"a gelince, her şeyden önce başkalarının çıkarlarını anlamak, kendi gerekliliklerini gözden geçirmek, gerçekçi biçimde hareket etmek, kökleşmiş klişeleri kırmak ve dikkatleri, bir bunalımdan kurtulmak ya da çözmek için ortak çabalara yöneltmek gereklidir.

Herşeyin sonunda sadece çatışan tarflarn kendileri kalıcı bir çözüme ulaşabilirler. Herbirinin kendi doğrultuları, kendi gereksinimleri, kendi düşmanlık tarihi ve kendine ait politik manevra alanları için görüşü vardır. Kimi zaman gerginliği sürdürmekten çıkarı olan kimi yönetimlerin, çeşitli güçlerin ya da tek tek yöneticilerin sonuca varma iradeleri önsel bir irade olmaktan uzaktır. Ne ki, bu durum çatışmaların barışa getirdiği tehdidi ve yer alan halkların çektiği çileleri azaltmamaktadır.

Bütün bunlar çatışmaların *uluslararası çevresini* çok önemli bir etken duruma getirmektedir. Bunalımın uzayıp gitmesine yardım etmekte ya da bir çözüme kavuşmasına katkıda bulunabilmekte, parlamasının önüne geçebilmekte ve akılcı uzlaşmalar için bir arayışı özendirebilmektir. Yalnızca silahlı olanları değil, her tür çatışmanın uluslararası ilişkilerin tehlikeli bir sapması olduğunu ve bütün devletlerin onu önlemek ve çözüme kavuşturmak için çabalarda bulunması gerektiğini düşünüyoruz. Genel olarak bu tür çatışmaların evrensel güvenliği tehdit ettiği ve binlerce insana acılar getirdiği anlaşılmalıdır. Tek doğru yanıt, tek yanlı müdahale ve cepheleşme değil, fakat dünyanın politik haritasının her kutbundan güçlerin uyumlu eylemleridir.

Pratik göstermiştir ki, sebat, sabır ve iyiniyet varsa her çatışma barışçıl yollarla politik çözümlere kavuşturulabilir. Fakat aynı zamanda hiç bir çözümün kendiliğinden gelmeyeceğini, *uğruna savaşılması gerektiğini* de gösterir. Çatışmalar, özellikle uzun sürmüş ve keskin olanları, büyük bir sorumluluk duygusunu, her adımın öneminin bilincinde olmayı ve ilkelerden vazgeçmeksizin uzlaşmalar aramak yeteneğini ve hatta bazen anlaşılagelmiş konseptlerden vazgeçme cesaretini gerektirir.

Son birkaç yılda çeşitli kıtalarda *ulusal uzlaşma* düşüncesi geniş biçimde denenmiştir. Kıbrıs bağlamında bunu, *toplumlararası iyi ilişkiler kurulması* ve çatışmanın ardındaki iç nedenlerin ortadan kaldırılması ya da yumuşatılması için karşılıklı anlayışa ulaşma süreci olarak adlandırabilirim. Bu zor bir yoldur. Düşmanlıkların ulusal uzlaşmayla sona ermesi ve sonuçta ülkeyi yönetecek uygun koalisyon yapılarının kurulmasının tarihsel öncelleri, eğer varsa da ancak birkaç tanedir. Bu nedenle çok sayıda politikacı ve halktan önde gelen kişiler bu tür politik çizgilerin akışının az olacağı ve bundan dolayı da umut vermeyeceği biçiminde değerlendirmelerde bulunu-

yorlar.

Fakat ben bu yaklaşımın ciddi olarak ele alınmayı hak ettiğini düşünüyorum. Genellikle cepheleşme, yalıtlanmış bir olgu olmayıp, karşılıklı bağlı ve bağımlı bir dünyada meydana gelmektedir. Uzun zamandır hiçbir ülkede "saf" bir iç savaş olmamıştır. Üstelik dış etken, yalnızca bir iç güce doğrudan destek biçimini almamakta, fakat aynı zamanda onun konumunu dıştan belirlemektedir de.

Örneğin, Kıbrıs'taki durum, daha önceleri İngiltere'nin, 1974'de Yunanistan ve Türkiye'nin doğrudan askersel müdahalesinin sonucudur. Müdahalenin dışında, iki topluluktan milliyetçilerin ve şovenistlerin eylemleri de Rum ve Türk Kıbrıslıların cepheleşmesinin ve çekişmesinin kökeninde yatan nedenlerdir ve uzlaşmaya ulaşmak zordur. Bu nedenle, gerginlik odakları etrafında, birincisi, yok yere "yakıt" verilmesini engelleyecek, ikincisi, bu sıcak yatağın alevlerinin öteki ülkelere sıçramasını önleyecek ve üçüncüsü, halka dış müdahale olmaksızın kendi sosyopolitik seçimini yapacağı egemen bir olanak sağlayacak bir uluslararası yasallık ortamı oluşturmak önemlidir.

Böylesi bir "ileri hareket" dış konuma göre de oldukça gerçekçidir: Büyük güçlerin yerel çatışmalara daha fazla karışmaları tehlikesi büyürken, çatışan iç tarafları zaptetme ve onları bir uzlaşmaya doğru yöneltme nesnel çıkarları da büyümektedir.

Bundan başka, ulusal uzlaşma, komşu devletlerin gerginliklerin çözümüne yönelik ortak bir katkıda bulunmalarını olanaklı kılacak kabul edilebilir tek platform gibi gözüküyor. Canlı bir örnek, çeşitli ülkelerin Kamboçya'daki gerginliği azaltma ve bir çözüme varma çabasıyla gayretlerini artırdığı Asya-Pasifik bölgesidir.

Özetleyecek olursak, gerçekleştirilmesi zor da olsa ulusal uzlaşma düşüncesi artık kuramsal bir soyutlama değildir ve çözüme varmanın *somut modelleri* için temel olarak kullanılmaktadır. Afganistan'da uluslararası anlaşmaların varlığına karşın iç diyalogda çok az bir gelişme var. Kamboçya sorununda ise Hun Sen, Prens Norodom Sihanuk'la pek çok resmi olmayan görüşmede bulunmuştur. Paris Konferansı'nın gündemi, bir iç savaş tehlikesinden kurtulma ve soykırım rejiminin tekrar kurulmasını önleme, çatışan bütün taraflara dış askersel yardımın sona erdirilmesi ve Kamboçya'nın bağımsız, tarafsız ve bağlantısız bir devlet olma statüsünün korunması için uluslararası garantilerin kabul edilmesini hedefleyen önlemlerin belirlenmesi ve pekiştirilmesini içerdi. Böylece çatışma bölgesindeki fiili duruma gerçekçi bir yaklaşım ve yeralan ana tarafların, uluslararası topluluğun aracılığıyla, uzlaşmalarda ve görüşmelerde bulunmaya hazırlanması olumlu sonuçlar getirmiştir. Doğal olarak çözümün uluslararası garantörleri özel bir sorumluluk taşımaktadırlar: Anlaşmalarının tamamlanmasında kendilerine gösterilen saygı ve güveni özellikle geniş bir uluslararası desteğe sahip oldukları bir anda zayıflatamazlar ve zayıflatmamalıdırlar.

Kıbrıs'ın zorla Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılmasının üstünden onbeş yıl geçti. Çekilen sınır Lefkoşa çevresi gibi, bir zamanların tek bir kentsel gelişme bölgele-

rini bile birbirinden ayırdı. Bir zamanlar komşu olan Rumlar ve Türkler bugün ayrıdırlar. Fakat asıl olan, ülke toprağının yüzde 37'sinin Türkiye tarafından işgal edilmiş olması ve bugüne değin dış askersel üslerin, hem ülkedeki hem de bir bütün olarak bölgedeki durumu uzun süredir istikrarsızlaştırmasıdır.

AKEL bu nedenle Kıbrıs sorununun her şeyden önce *dış müdahale sonucu* olduğuna inanmaktadır. İç çatışmanın itici gücü, emperyalizmin politikası, özellikle adayı Akdeniz ve Orta Doğu'da büyük bir askersel üsse dönüştürme niyetidir. emperyalistler Kıbrıs sorununu yalnızca kendi stratejik çıkarlarının prizmasından gördüklerinden dolayı, adanın bölünmesinden oldukça mutludurlar.

Rumların ve Türklerin "yazgısal uzlaşmazlığı" hakkındaki bütün sözler yalnızca göz boyamadır. Dinsel, dilsel ve etnik ayrımlarına bakılmaksızın dört yüzyıllık ortak bir tarihsel ve kültürel kalıtla birleşmişlerdir. Her iki topluluk da kendisini Kıbrıs'lı olarak görüyor ve uzun acılar yaşadıkları adayı ortak anayurtları olarak değerlendiriyorlar. Yeni bir Kıbrıs için savaşımımızın amaçları işgal kuvvetlerinin ve Türk yerleşmecilerin boşaltılması, yabancı askersel üslerin sökülmesi ve tüm silahlardan arınmadır.

Çözüme yönelik etkili önlemler alınabilmesi için Kıbrıs çatışmasında dolaysız ya da dolaylı yeralan ülkelerin (öncelikle Türkiye'nin) hükümetlerine barışsever kamuoyunun önemli bir etkide bulunabileceğine inanıyoruz. İlerici ve demokratik güçlerin taraftarı olduğu, Kıbrıs sorununun bölgesel bir sorun olarak, Yunanistan, Türkiye, BM Güvenlik Konseyi üyeleri ve her iki Kıbrıs topluluğu temsilcilerinin katılımıyla uluslararası bir konferansta tartışılması istemi, olanaklı en iyi yardım ve dayanışma olacaktır.

AKEL böylesi bir toplantının, Kıbrıs'ı, egemen, toprak yönünden bütün, birleşik, bağlantısız ve silahlardan arınmış bir devlet olarak yeniden kurmaya ve inşa etmeye yardımcı olabileceğine inanıyor. Türk işgal kuvvetlerinin, öteki tüm yabancı askeri birliklerin ayrılması, askeri üslerin ve emperyalist güçlerin öteki olanaklarının ortadan kaldırılması ve adanın tüm silahlardan arındırılması Kıbrıs'lıların ve Kıbrıs'ın potansiyel olarak patlayıcı bir gerginlik yatağı olmasından dolayı Akdeniz ve Orta Doğu'nun öteki bütün halklarının yaşamsal çıkarlarına yanıt verecektir.

İç yönüyle sürekli bir toplumlararası diyalog kurmak çok önemlidir. Fakat iyi ilişkiler kurma ve anlayışlı olmanın önündeki engelleri temizlemek çok zordur, çünkü, üzüntü verici olarak iki taraf da hâlâ farklı çözüm konseptlerinde ısrar ediyor.

Kıbrıslı Rumlar güçlü bir merkezi hükümete sahip ve "üç özgürlüğe" (seyahat, yerleşme ve mülk edinme) saygı duyan iki toplumlu tek bir federal yapı öneriyorlar. Bütün yabancı kuvvetlerin (Türk ve Yunan) ayrılması, ulusal muhafız gücünün ve güvenlik servisinin dağıtılması ve Anadolulu yerleşmecilerin evlerine dönmesi de içinde olmak üzere Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tümüyle silahsızlandırılmasını istiyorlar.

Ne var ki, Kıbrıslı Türklerin liderleri var olan statükonun korunmasında ısrar edi-

yorlar. Denktaş yönetimi iki ayrı, bağları zayıf devlet istiyor. Aynı zamanda Türk kuvvetlerinin adanın kuzeyinde sürekli varlığını ve göç etmeye zorlanan Kıbrıs Türk topluluğu zararına Türk yerleşmecilerin ayrılıkçı "devlet"e akmasını istiyor.

AKEL bu durumda Kıbrıs'ın özel koşullarında kabul edilebilir bir federasyon için ayrıntılı bir plan çizmeye yardımcı olmaya çalışıyor. Her iki topluluğun ve gelecek bir Federal Cumhuriyet'in bütün yurttaşlarının eşit politik, ekonomik ve anayasal hakları ve olanakları olması ve her iki topluluğun federal hükümetin bütün organlarında temsil edilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Partimiz önerilerini Kıbrıslı Türklere politik bir mesaj ve iyi ilişkiler kurulması için bir çağrı olarak ele alıyor. Rum ve Türk Kıbrıslıların birbirlerinden korkmadıkları bir karşılıklı güven iklimi yaratmak zorundayız. *Şovenizmin her belirtisine uzlaşmaz savaş ve öfke ile nefret dalgasına ve her iki toplulukta güvensizlik duygusuna bir son verilmesi* çağrısında bulunduk.

Elbette, ne kadar çok istesek de bu amaca bir gecede ulaşılamaz, çünkü İngiliz sömürgecilerinin kendi günlerinde ektikleri güvensizlik ve kuşku tohumları insanların ruhlarında kolay silinmeyecek izler bırakmıştır. Fakat Kıbrıslılar bu kötü ekintileri köklerinden sökmeye kararlıdırlar.

Kıbrıs'ın politik ve toplumsal örgütleri arasında bir çözümün ana noktaları üstüne yapıcı düşünce değiştokuşunda bulunma eğilimi vardır. Tartışmalar hem ayrımları ve hem de temas noktalarını ve ortak yaklaşımları ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, Başkan Georgios Vassilou ile Kıbrıs politik partileri arasındaki Aralık 1988'deki bir toplantıda karşılıklı önyargılar ortadan kaldırılmış ve Kıbrıs sorununa uygun bir çözüm için ortak bir arayış üstüne anlaşmaya varılmıştır.

Başkanın en yüksek danışmanı organı olan Ulusal Konsey iç politik iklimin ilerletilmesinde özel bir role sahiptir. Politik güçlerin çekişmesini en aza indirmek, aralarında anlayış birliği geliştirmek ve Türk topluluğunun yönetimiyle görüşmelerde ortak bir konum işlemek için çabalarda bulunuyor. AKEL somut amaçlara doğru ilerlemenin yalnızca iki topluluğun liderlerinin akıl güçlerine ya da diyaloglarının sonuçlarına dayanamayacağına inanıyor. *Halk yığınları da uzlaşmaya ulaşma ve yer alan bütün tarafların çıkarlarının dengelenmesi tartışmasına katılmalıdırlar.* AKEL bu yönde geniş çaplı ajitasyon ve propaganda yürütüyor, toplumsal örgütlere güç veriyor ve sayısız toplantı ve gösterilere girişimcilik yapıyor.

Her iki topluluktan politik partiler, toplumsal örgütler ve sıradan insanlar arasında iyi ilişkilerin kurulması ve temaslar ülkenin politik araçlarla barışçıl yeniden birleşmesine yönelik katkıda bulunuyor.

Günümüz koşullarında partinin doğrultusu yeniden birleşme yönündeki gerçek isteğin doğru kanallara yöneltmek ve bunu yeni güçleri yanına kazanmak için kullanmaktır. Rum ve Türk Kıbrıslıları tek bir cephede ortak hareket etmeye zorluyoruz. Böylesi bir cephenin kurulmasına bütün partiler katkıda bulunmalıdırlar. Antiemper-

yalist güçler-burjuva ve proleter, Rum ve Türk ülkenin barışçıl geleceği için savaşımda işbirliğine gitmelidirler.

Komünistler böylesi bir işbirliğinin, Kıbrıs'ın tam bağımsızlığı için bir temel olarak, somut uzlaşma amacına ulaşmanın bir olanağını sunacağına inanıyorlar. Ancak o zaman, toplumu sosyalist çizgilerde dönüştürme için koşulların adım adım yaratılmasından söz edebiliriz.

Kıbrıs sorununun çözümü bölgede ve bir bütün olarak dünyada kronikleşmiş"çıban başları"ndan birinin ortadan kaldırılmasına yardım edebilir. Çatışmalardan politik olarak kurtulma ivedi eğilimine katkıda bulunacaktır. Anahtar, iç sorunların uzlaşma yoluyla, dış sorunların da yeni düşünce temelinde uluslararası anlaşmalar yoluyla çözüme kavuşturulmasıdır.

PLANLAMA İÇİN BİR TEMEL OLARAK PAZAR MEKANİZMASI

Do MUOI
Vietnam Komünist Partisi (VKP) Politik Büro Üyesi; Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti(VSC) Bakanlar Kurulu Başkanı

VKP'nin 1986'daki Kongresi'nden bu yana geçen zaman görece kısa, fakat çok çeşitli ve karmaşık olaylarıyla zengin bir dönem olmuştur. Bir yanda olumsuz olgular (kimisi daha da keskin duruma gelmiştir) hâlâ çoktur, öte yanda çalışmaya yürekten bir tavır göstermenin örnekleri çoğalmakta ve değişim gerektiği bilinci büyümektedir. Demokrasi ruhu toplumsal dokunun pek çok kesiminde uyandıktan sonra, yenileşmenin itici gücü olarak ortaya çıkmaktadır.

Açıkça ekonomi iyiye doğru bir değişim göstermiştir. Bu süreç özellikle 1988'in son aylarında güç kazanmıştır. Karma bir ekonomik yapının oluşumuna ve rasyonel bir yatırım politikasına hız verilmiştir. Yavaş da olsa enflasyon oranı ve fiyat yükselişleri azalmıştır. Gıda piyasası daha çeşitli ve etkin duruma gelmiştir. Yabancı ortaklarla iş anlaşmalarının hacim ve çapı büyümüştür. Ulusal savunma stratejisi ve dış politika doktrini yeni uluslararası duruma uydurulmuştur. Sovyetler Birliği, Loas, Kamboçya ve öteki kardeş ülkelerle işbirliği güçlenmiş ve yeni boyutlar kazanmıştır. Barış içinde bir arada yaşama koşullarında bölgedeki ve dünyadaki farklı ülkelerle karşılıklı yarara dayanan ilişkileri genişletmek ve politik güvenlik sağlamak için yeni olanaklar ortaya çıkmıştır.

İyiye yönelik bütün bu değişiklikler, partimizin gelişmesindeki ve VKP'nin politik ve örgütsel çalışmasındaki yükselen yapıcı değişmelerle yakından bağlıdır. VKP geçmişten yararlı pratik dersler çıkarmış ve gelecekte toplumu yönetme biçim ve yöntemleriyle ilgili sonuçlara varmıştır.

6. Kongre'sindeki kabul edilen kararların uygulanmasını gözden geçiren parti, bu forumda çizilen rotanın büyük ölçüde doğrulandığını belirtmiştir. Komünistler amaçlı ve tutarlı bir çaba içinde, kongrece öne sürülen gelecekteki kalkınma konseptinin uygunluğu ve geçerliliğine ilişkin daha açık bir görüş elde etmişlerdir. Bu anlayış temelinde, büyük ölçüde değerlerini kanıtlayan yol gösterici ilkeleri düzeltir ve yetkinleştirirken, yeni ilkeler de ortaya çıkarıyoruz.

Ülkemiz, küçük meta ilişkileri başlangıç noktasından sosyalizme doğru ilerlerken, geçiş, her biri uygun ve akılcı bir ekonomik yapı gerektiren bir dizi çeşitli aşamayı içeren sürüncemeli bir süreç olacaktır.

Bu noktada, Vietnam'da sosyalizme geçiş döneminin ABD emperyalizmine karşı savaşta zaferimizden sonra başladığına dikkat edilmelidir. (1) Bununla ilgili olarak parti bir dizi ivedi görevin -bütün Cumhuriyette bir işçi sınıfı diktatörlüğü kurma; Kuzey'deki tarım sektörünü savaştan etkilenmemiş Güney kesiminin düzeyine getirme; devlet sektörüne ekonomide öncelikli bir yer verme; ekonomi, kültür, eğitim ve sağlık bakımından bütün bölümleri iyileştirme ve geliştirme; yaşam standartlarına istikrar kazandırma ve gerekli kaynakları biriktirme - üstesinden gelmek zorundaydı.

Bu amaçlara, büyük zorluklara karşı çalışarak varmak zorundaydık. Savaşın yol açtığı büyük bir yıkım vardı, saldırganlık hareketlerini püskürtmek zorunluydu ve uluslararası yükümlülüklerimizi onurla yerine getirmek gibi bir görevimiz vardı.

Ayrıca, sosyalizm için maddi ve teknolojik altyapıyı en kısa zamanda yaratmak yönündeki tamamen anlaşılabilir istek, Vietnam'daki sosyoekonomik durumun özgül yönlerini değerlendirmede bizi birçok yanlışa itti. Örneğin, geçiş döneminin sosyalist devrimin zaferinden sonraki 20 yıl içinde tamamlanacağına inanılıyordu. Bu görüş hızlı ve geniş çaplı bir sanayileşme çabasına ve ekonomik ilişkilerin olanaklı olan en kısa zamanda dönüşümüne girilmesi keyfi yönelimine yol açtı. Bu, zaten keskin olan ekonomik dengesizlikleri daha da artırdı. VSC'nin 1976'daki ilanından, VKP 6. Kongresi'ne kadar ki 10 yılda, belirli başarılara karşın, ülke arzu edilen ekonomik gelişme düzeyine varmayı başaramadı. Halkın ivedi, maddi ve kültürel gereksinimlerinin hâlâ daha tam olarak karşılanması gerekiyor. Bugüne kadar ürettiğimiz ulusal gelir, tüketim fonunun yalnızca küçük bir parçasını karşılıyor. Çıktı hacmi ve emek verimliliği gerekli birikim fonunu yaratabilmemize yeterli değil.

---

(1) ABD, 27 Ocak 1973'de Paris'te, Vietnam'da savaşı sona erdirme ve barışı kurma üstüne bir anlaşma imzaladı. ABD ve öteki yabancı askersel güçler Vietnam toprağından atılmıştı. **(Der.notu)**

Öğrendiğimiz dersler, kazandığımız deneyim ve çıkardığımız pratik sonuçlar, Lenin'in "bu geçiş politikamızın çok sayıda, çok daha küçük aşamalara bölüneceği pek çok yıl alacaktır. Ve bize düşen görevin bütün zorluğu, politika ve politika sanatının bütün zorluğu, bu geçişlerin her birinin özgül görevlerini dikkate alma yeteneğinde yatacaktır." (2) dediği, bütün bir geçiş döneminin ilk aşamasının gereğini ve onun belli başlı özelliklerini belirlememize yolaçtı.

VKP 6. Kongresi, *Vietnam'da sosyalizme geçişin ilk aşamasının birçok yıl daha sürebileceğini belirtti.* Bu aşamada, ülkenin sosyoekonomik konumunun kapsamlı bir biçimde istikrarlaştırılması ve sosyalist sanayi için gerekli koşulların yaratılmasının sürdürülmesi büyük görevi yerine getirilecekti.

Bu amaca, en başta, yapısını pürüzlerden temizlemek için *ulusal ekonomi gözden geçirilmeksizin* ulaşılamaz. Son iki yılda, üretimi her şeyden önce, gıda tüketim malları talebi karşılamak ve ihracatımızı artırmak yönünde örgütlemeye çalışıyoruz. Doğal olarak, ana öncelik ormancılık ve balıkçılık da içinde olmak üzere, tarım sektörüne verilmiştir. Hafif sanayi, küçük ölçekli üretim ve el zanaatlarına da eşit bir önem gösteriyoruz. İlk aşamanın önde gelen görevlerini becermek ve geçişin sonraki aşamalarının ekonomik gelişmesini olanaklı kılmak için, aynı zamanda ağır sanayi ve altyapı da uygun biçimde geliştirilmelidir. Bütün bu değişmelere, yerinde bir düzeyde ve modern teknoloji temelinde etkide bulunulmalıdır. Bu arada, gerçek koşulların ve bizim için erişilebilir olan olanakların dayattığı sınırlar içinde kalmaya çalışıyoruz.

Sosyalist bir toplum kurma girişiminde üretici güçleri doğru yolda geliştirmek çok önemlidir. Bu, Başkan Ho şi Min'in feodalizm ve emperyalizmi yenmekten çok daha zor olduğunu söylediği yoksulluk ve gelişmemişliğin üstesinden gelmenin tek yoludur. Bunu yapmak için, halkın yaratıcı gücünü tümüyle zincirlerinden koparmak ve açığa çıkarmak, emeğine, düşünsel ve finansal yeteneklerine dayanmalı ve işyerlerini bütün ekonomide ve ülke boyutunda isteklerine göre düzenleme hakkını onlara vermek zorunludur. Başka deyişle, *karma bir ekonomi* yaratmalıyız. Bunun Vietnam için önemini tahmin etmek zordur. Devletin işlettiği ekonomik yapıların yanısıra ötekilerin de kullanılmasının yönetimi demokratikleştirmeyi olanaklı kılacağını ve yurttaşlarımıza yasalarca belirlenmiş bir çerçeve içinde meslek ve etkinlik biçimleri seçme özgürlüğü vereceğini düşünüyoruz. Küçük ölçekli mal üretiminin ekonomik etkinliğin egemen biçimi olarak kaldığı bir ülkede, sosyalist toplumun gelişmesini yöneten nesnel yasalar da bunu gerektirir.

Geçmiş deneyim, üretici güçlerin yalnızca geri üretim ilişkileriyle engellenmeyebileceğini gösterir: Kimi durumlarda bu ilişkiler eşitsiz gelişir ve bazı ölçüler içinde onlarla üretici güçlerin düzeyi arasındaki uçurum çok büyür.

---

(2) V.İ.Lenin. **Toplu Yapıtlar,** *c.30, s.331. Progress Yayınları, Moskova*

Partimiz ekonomik etkinliklerin ara biçimlerini ihmal ederek, maddi ve teknolojik altyapının ayırdedici karakterine ve hâlâ düşük olan düzeyine dikkat etmeyi başaramayarak ve ekonomide el emeğinin egemen rolüne, ekonominin gelişmemiş küçük ölçekli mal üretimi ve düşük toplumsallaşma düzeyine yeterli dikkat göstermeyerek yanlış yapmıştır. Gereksiz bir acelecilikle, devletçe işletilen ve kolektif sektörleri geliştirmek ve özel, bireysel ekonomik faaliyetleri de o denli hızla ortadan kaldırmak için hareket ettik. Bu halkımızın olağanüstü gücünü tümüyle açığa çıkarmasını önledi ve onları, yakıcı sorunların çözümüne katmayı zorlaştırdı.

Aynı zamanda, üretim araçlarının kamu mülkiyetinin rolünü abarttık ve uygun dağılım ve yönetim ilişkilerinin önemini küçümsedik. Bizim deneyimimiz, sonuncusu sosyalist dönüşümlerin istemlerine uydurulmazsa, bütün halkın sahip olduğu çok iyi donatılmış işletmelerin bile az verimlilikle çalıştığını göstermiştir.

Son iki yılda, yeni sosyalist gelişme konsepti ve farklı sektörlerin bileşimine yönelik ekonomik politika, görece daha hızlı sonuçlar vermiştir. Bunlar bireysel ve aile sektörlerinin gelişmesine yardım etmiş, kırsal ve kentsel bölgelerde ekonomik faaliyetin çeşitli kooperatif biçimlerini özendirmişlerdir. Vietnam'da özel kapitalist işletmeler açılmıştır. Tarımsal üretim önemli ölçüde artmış, küçük ölçekli sanayiler ve el zanaatları güç kazanmış, tüketim malları ve gıda pazarı daha etkin duruma gelmiştir.

Geçiş dönemi sırasında üretim araçlarının farklı mülkiyet biçimleri birbirine karşı getirilemez; tersine, bunlar kaynaşır ve içiçe geçer. Örneğin, tüm halkın sahip olduğu devlet işletmeleri öteki kolektiflerin, örgütlerin ve özel kişilerin finansal kaynaklarını kullanarak üretimi genişletebilir. Tarım kooperatifleri de tüm halkın sahip olduğu mülkiyet-toprak ve belirli aletler-üzerinde temellenmiştir. Bireysel özel kapitalist sektörler, devlet işletmeleri ve kooperatiflerle bütünleşme içine girer, onların sermayesini kullanır, onlarla birlikte üretimi genişletir ve daha büyük ekonomik verimlilik gösterir.

Bundan ötürü, farklı mülkiyet türlerinin bölünmesi ve karşı karşıya gelmesi yönünde basit bir yaklaşım benimsemek ve ekonomiyi sert çizgilerle sosyalist ve sosyalist olmayan diye bölmek açıkça dayanaksızdır. Üstelik ekonomik etkinlik ve mülkiyet biçimleri sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Bugün bizim için açıktır ki, farklı ekonomik sektörlerdeki işletmeler *yasa önünde eşittirler.* Aynı anda işbirliği ve rekabet içinde olduklarından ötürü birbirlerini tamamlamaktadırlar. Ne var ki, bireysel ve özel sektörlere "kesinlikle sosyalist olmayan" gibi önyargılı bir tavır, onların işletmelerine karşı ayrımcılığa yolaçmakta ve bu da her zaman ülke gelişmesinin çıkarlarına uygun düşmemektedir.

Ekonomimizin karma karakterine büyük bir önem veriyoruz. Fakat onun içinde *kamu sektörünün* önde gelen rol oynadığına derin bir biçimde inanıyoruz. O, ekonominin sosyalist karakterini belirleyen sektördür ve dolayısıyla o, öteki sektörlerdeki işletmelerle bütünleşmeye yönelik bağlarını genişleterek ve onları bütün halkın çıkar-

larını karşılamaya özendirerek temel bir konuma yerleştirmelidir. Burada buyrukl. yönetim işlemez. Tam tersine, var olan teknolojik, finansal ve örgütsel üstünlükleri etkili biçimde kullanma, emek üretkenliğini artırma ve ürün niteliğini yükseltmeyi sürdürme yeteneği gerektirir. Bu zor amaçların başarılmasını kolaylaştırmak için, sosyalist ekonomik yapıların girişimciliğin geliştirilmesini olanaklı kılacak ve onlara sağlam bir ekonomik temelde faaliyetlerini yürütme olanağı verecek yeni bir yönetim mekanizması ortaya çıkarıyoruz.

Devlet sektörünün pazarı denetleyecek gücü olmalıdır. Fakat bu, zorunlu olarak her sanayinin geniş bir bölümünü denetlemeye çalışması anlamına gelmiyor. Kooperatif, aile ve özel işletmelerin iyi çalıştığı ve ulusal ekonomiye yarar sağladığı alanlarda, sosyalist sektörün egemen bir konum alması için çalışmak anlamsızdır. Bunun da ötesinde, ekonomik yönlerden önemli olmayan ve uzun zamandır desteklenen devlet işletmeleri eğer nesnel nedenlerle şu ya da bu alanda etkili çalışamıyorsa, yeniden yönlendirmek veya kapatmak yararlı olacaktır. Mülklerini devlet, kooperatif ve öteki işletmelere, kolektiflere veya özel kişilere satabilir ya da kiralayabilir.

Sosyalist dönüşümlerimizi gerçekleştirirken, bugün artık kooperatif faaliyetler ile kollektivizasyonun bir ve aynı şey olduğu düşüncesini reddediyoruz. Ekonomik üretimde yer alıp gönüllü çalışma ilkelerine ya da yurttaşlar veya kolektiflerin, finansal katkılarına uygunluk, çalışan ve demokratik biçimde yönetilen tüm örgütlerin, kullanılan teknoloji alanına yahut düzeyine ya da üretim araçlarının hangi ölçüde toplumsallaşmış olduğuna bakılmaksızın kooperatifler olduğunu öne sürüyoruz. Kooperatiflerin çoğu, farklı mülkiyet türlerine sahip olarak tarımda faaliyet gösteriyor. Kooperatiflere, toprağı kiralamak isteyen köylülere toprak verme yetkisi tanınmıştır. Aynı zamanda, bunlar toprağın nasıl kullanıldığını denetlerler ve bireysel ya da aile etkinliğinden daha büyük getiriler sağlandığı yerlerde ortak üretimi örgütlerler. Yerel hükümet organları ve sivil örgütlerle doğrudan ilişki içinde, köylülerin karşılaştıkları toplumsal sorunları çözerler.

Kooperatif üyeleri aileleri ile birlikte özerk biçimde çalışabilirler ve kooperatiflerle ilişkilerini iş sözleşmeleri temelinde biçimlendirirler. Başka herhangi bir ekonomik etkinlik biçimine girişmeleri de yasak değildir.

Bireylerin, zanaatçıların ve özel kapitalist işletmelerin yürüttüğü işlerin gelecek yıllarda da ekonomimizin temel unsurları olacaklarına inanıyoruz. Özel sektörün alanı sınırlanmamıştır ve faaliyet gösterebileceği alanlar kanunla belirlenmiştir. Yine, mülk sahibi olma, kulllanma ve miras hakkı yasal olarak güvence altına alınmıştır. Aynı zamanda, hükümet özgür işletmeciliği düzenleme ve denetleme için bir mekanizma geliştirmektedir. Özel işletmelerin dönüşümü ve sosyalist sektörle kaynaşmasının, onların yavaş yavaş kooperatif ve devlet kapitalist işletmelerinde özümsenmesi yoluyla *gönüllü bir temelde* geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz

Küçük meta üretiminden büyük ölçekli toplumsal üretime doğru ilerleme, asıl olarak geniş bir doğal ekonominin planlı bir meta ekonomisine dönüşümü demektir.

Pazar yasalarının geçmişin bir kalıntısı olduğuna inanıyorken, bugün onların yeni bir sistemin kurulmasında ihmal edilemeyeceklerini söylüyoruz.

Eski görüş, doğal olarak, kendini yalıtlama ve üretim tarzlarına göre ve teritoryal sınırlar boyunca üretim ile pazarlamanın ayrılmasına yatkın yapısal bir politikayı etkilemeden edemezdi. Yeni yaklaşım, sosyalizmi kurmada kaçınılmaz olduğunu ve geçiş döneminin özgürlüklerine uygun düştüğünü düşündüğümüz *meta üretimi ile mal-para ve pazar ilişkilerinin kullanımının* geliştirilmesine yönelmiştir. Merkezileşmiş arzın sosyalizm koşullarında tek kabul edilebilir dağılım biçimi olduğu yanlış görüşünün derin kökler salmış olduğunu ve söküp atmanın kolay olmadığını anlıyoruz. Üretim araçları gibi öteki pek çok ürün hiçbir zaman öyle değerlendirilmemiş olsa da, son tüketim mallarının bile sözlüğün tam anlamıyla bir mal olduğunu ancak yavaş yavaş görmeye başladık. Mal-para ilişkilerinin ihmal edilmesinin ve maliyet muhasebesi ilkelerin tamamen pratiğe geçirilememiş olmasının nedeni budur. Ancak, son zamanlarda yalnızca tüketim mallarını değil, fakat aynı zamanda temel ürünleri, araştırma ve geliştirmenin sonuçlarını, hizmetleri ve enformasyonu da mallar olarak sınıflandırmaya başladık.

Doğal olarak toprak, doğal kaynaklar, orman vb., kimi üretim araçları devlete aittir ve satma ya da mirasa tabi değillerdir. Bu kaynakların kullanımı için bir kira ya da vergi ödenmektedir.

Ücretli işçinin işgücünü de bir mal olarak değerlendiriyoruz. Proletorya diktatörlüğü koşullarında, özel sektörde istihdam edilmiş olsa da, iş sözleşmesinin koşullarına ve ülkenin yasalarına saygı göstermesini gözeten devlet tarafından korunmaktadır. Kamu sektörü işçileri de, ücretlerle ifade edilen bir değeri olan kendi işgüçlerinin sahibidirler. Sosyalist dağılım ilkesi, işçinin yapılan işin niceliği ve niteliğine göre kolektif ve toplumsal fonlardan gelir elde etmesini de öngörür.

Pazar merkezileşmiş arzın bürokratik sistemi koşullarında, birbirlerinden fiyat sistemleri ve mallarla paranın dolaşım biçimleri açısından farklılaşan, biri örgütlü ötekisi serbest iki bölüme ayrılmıştı. Birinci pazar, üretimde ve pek çok malın satımında tekelciydi. Bugün toplumsal pazara tek bir bütün olarak yaklaşıyoruz. Mal dolaşımın da çeşitli güçler yer alıyor ve kamu sektörüyle birlikte, kooperatifler verimli ekonomik etkinlik yoluyla üstün gelmeye çalışıyor.

Yasayla yönetilen pazar mekanizması yeniden üretimi esas olarak fiyatlar yoluyla etkilemektedir. Eşit bir temelde hem işbirliği ve hem de rekabet içinde olan üreticiler ve tüketiciler ürünlerin fiyatlarında uyuşmakta, böylece pazar fiyatları oluşmaktadır. Ekonomik birimler için, bu fiyatlar kendi mallarına duyulan gerçek gereksinimin bir yansımasıdır ve aynı zamanda paranın satınalma gücüyle yakından ilgilidir. Doğal olarak, arzla talep arasındaki denge ve dünya fiyatları gibi başka etkenler de rol oynamaktadır.

Mal-para ilişkilerini serbestliğe kavuşturmak için, devletin sayısız fiyat belirleme-

sinden ve kazanç getirmeyen işletmeleri desteklemesinden kesinlikle kurtulmanın zorunlu olduğunu düşünüyoruz.

Bu, dolandırıcılık ve yolsuzlukların önlenmesine de yardım edecektir. Kuşkusuz pazar fiyatları, ülkede hâlâ yokluklar olmasından ötürü bir anlamda spekülatiftir. Yine de, çok daha ciddi sorunlar içermesinden ötürü yoklukların üstesinden gelmek ve fiyatları aşağıda tutmak için yönetsel-buyrukçu yöntemler uygulanmamaktadır. Devlet fiyat denetimleri yalnızca zorunlu bir gereksinimi olan temel mallara, o da geçici olarak uygulanmaktadır.

Artık serbest bir biçimde oluşan fiyatların çoğunu biz saptamıyoruz. Devlet yalnızca kötüye kullanmaları önlemek için birkaç hammadde ya da temel maddenin ve tümü ya da çoğu az sayıda işletme tarafından üretilen mamul malların fiyatlarını saptama hakkını saklı tutmuştur.

Fiyat oluşumunun yenilik kazanması, pazar ilişkilerinin artık denetlenmediği anlamına gelmiyor. Söz konusu olan; yönetim, yönetme biçim ve yöntemlerinin gözden geçirilmesi, yönetsel olanların yerine arz ve talebin maliyet ve kâr ayarlayıcılarının geçirilmesidir. Böylesi bir politikanın karaborsa ve yasadışı işlerden kurtulmanın etkili bir aracı olduğunu düşünüyoruz. Finansal reformlar da bugünün en yakıcı istemine, yani emekçi halkın gerçek ücretlerinin güvence altına alınmasına yanıt vermelidir. Bu, ekonomik yönden bağımsız işletmelerin kendi ürünlerini pazarlamalarından kazandıkları gelire bağlıdır ve "tekne su düzeyiyle birlikte yükselir ya da alçalır" ilkesine göre değişir. Ana gelir kaynakları ücret ve maaş olanların yaşam düzeylerini enflasyon ve temel gereksinim mallarının fiyatlarının artmasından korumak için ikramiyeler ödenir. Devlet harcamalarının gelirlerini çok aştığı bugün, bu gibi ikramiyelerin düzenli ve zamanında ödenmesi çok zordur. Ne var ki, yeni finans politikası ile kotalara göre ve saptanmış fiyatlardan malların merkezi dağılımının her biçimin sökülüp atılmasını, bağımsız girişimcilik için olanak sağladığından, dükkanlardaki kuyruklar kısaldığından ve mal dolaşımı pek çok olumsuz olgudan kurtarılmış olduğundan ötürü halk hoşnutlukla karşılamıştır.

Ekonomik mekanizmaların doğru kullanımı makro planlamanın niteliğini kötüleştiremez, geliştirir. O, artık kamu sektörü ya da devlet bütçesiyle sınırlı değildir. Fakat karma mal ekonomisinin büyümesi için gelişme perspektiflerini kucaklamakta, uyumlu ve istikrarlı gelişimine yön vermektedir. Pazar ilişkileri planlamanın hem temeli ve hem de nesnesidir.

Planlar yukardan emirler altında değil, asıl olarak ekonomik yöntemlerin yardımıyla yerine getirilmektedir. Daha yüksek bir üretim verimliliğine ulaşılmasına yönelmişler. Bugün planlamacı ve ekonomistlerin yapmaları gereken en önemli şey, öteki gereksinimlerin karşılanmasının temeli olarak üreticilerin, girişimcilerin ve tüketicilerin gereksinimlerine öncelik vererek farklı çıkarları doğru bir biçimde dengelemektir.

Ekonomik bağıntılar planların biçimlendirilmesi ve yerine getirilmesine güçlü bir etkide bulunmaktadır. Merkezi kuruluşlar bu bağıntılar yoluyla ana ürünlerin gerekli miktarda üretilmesini sağlamaktadırlar. Bugüne kadar maaliyet ve kâr düzenleyicileri yeteri kadar etkin olamadıkları için yönetsel önlemlere ancak bir istisna olarak izin verilebilir. Devlet bu düzenleyicilerin çalışmasını sağlamak için yeterli maddi rezervlere sahip olmalıdır.

Sosyalist sektörün yönetiminde yenilenme başlamış olsa da, gerçek değişiklikler henüz tümüyle elle tutulur duruma gelmemiştir. Bunun ardındaki nedenler, eski düşüncenin gücü ve siperlerine çekilen bürokratik aygıtın eskiyi ülke yaşamının her ayrıntısının yukardan yürütüldüğü zamanki alışılagelmiş tarzları değiştirme isteksizliğidir. Merkezin hâlâ haklı görülemeyecek geniş yetkileri vardır, fakat çoğunlukla asıl sorunların üstesinden gelme gücünde de değildir.

Fiyat reformu, gelecek üç yıl içinde, sosyalist çizgilerde gelişen planlı bir karma mal ekonomisi konseptine uygun olarak *yenilemiş bir ekonomik yönetim sistemi* biçimlendirmek için koşulları yaratmamızı olanaklı kılacaktır. Bu sürecin temel unsurları şunlardır: Başta devletin sahip oldukları olmak üzere, bütün üretim biçimlerinin maliyet-muhasebesi özfinansman ve öz gelişme ilkelerine çekilmesi, rasyonel vergilendirme ve sosyalizmin üstünlüklerinin ustaca kullanımı yoluyla ulaşılabilecek yakın pazar bağı. Bu açıdan devlet işletmelerine hisse senedi ve tahvil çıkarma ya da devlet kapitalist üretim biçimlerini uygulama izni verilmiştir.

Yenilenme yolundaki birçok zorluk, Vietnam'da son yıllarda biriken olumsuz etkenlerin sonucu olan yüksek ve hızla artan enflasyondan ötürüdür. Cumhuriyetin tükenmiş finansal kaynaklarını yeniden kurma çabaları, bugün meydana gelmekte olan kapsamlı dönüşümlerin bir parçasıdır. Sonuçta, bu, gelirlerin artmasına, harcamalardaki kesintinin azalmasına ve bütçe giderlerini desteklemek için kağıt para basmanın sınırlandırılması ve durdurulmasına yardım edecektir. Fakat burada pazarın çok değişken olduğu ve ilgili hükümet kuruluşlarının değişikliklere uygun tepki göstermek, arzla talep arasında uygun bir denge sağlamak ve fiyatları, özellikle, pirinç ,altın ve dövizde aşağıda tutmak için yapabilecek herşeyi yapmak üzere hazırlıklı olmaları gerektiği akılda tutulmalıdır. İki ya da üç yıl içinde, bize sosyoekonomik istikrara yavaş yavaş ulaşma olanağı verecek biçimde, enflasyon oranının indirileceği umudunu taşıyoruz.

Sosyalizmi kurma görevi, ülkenin daha fazla güçlenmesini, çağın güçlü potansiyelinden yararlanmasını, sanayileşme ve genel olarak ekonomik büyüme oranlarına ulaşmanın başlıca etkeni olarak öteki ülkelerle bilimsel ve teknolojik işbirliğinin genişletilmesini gerektiriyor. Büyük işgücü kaynakları , doğal zenginlikler, iklim ve cumhuriyetin coğrafik yeri gibi üstünlüklerimizden, ancak bir "açık kapı" politikası izleyerek, dış ekonomik ilişkilerimizi genişleterek, iç pazar olanaklarımızı dünya pazarının potansiyeline yükselterek, yabancı yatırımları cesurca çekerek ve başka ulkelerin bilimsel ve teknolojik başarılarına dayanarak çok iyi yararlanabiliriz.

Sovyetler Birliği, Laos, Kamboçya, KEYK üyesi tüm ülkeler ve öteki sosyalist devletlerle kapsamlı işbirliğinin geliştirilmesine öncelik veriyoruz. Onlarla ilişkilerimizde ekonomik uygulamaları yenileştirmeye, bağımlılıktan uzak kalmaya ve sözleşmelerle anlaşmalarımızı eşitlik ve karşılıklı yarar temelinde yerine getirmeye çalışıyoruz. Anı zamanda, Hindistan'la, en yakın komşularımızla ve bizimle iş yapmak isteyen her ülke ile ekonomik, bilimsel ve teknik ilişkilerimizi genişletmeye çalışıyoruz. Çeşitli biçimlerde ulusal girişime katkıda bulunmak isteyen Vietnam'lı göçmenlere de elverişli koşullar sunuyoruz.

Bugünkü uluslararası durum ve Vietnam'ın doğru dış politika çizgisi, dünya ekonomisinde olanaklı olan en tam biçimde yer almamız için koşullar yaratıyor. Değişen dış ekonomik ilişkilerimiz bu süreci daha da kolaylaştırıyor.

Kur oranlarını belirleme yöntemlerini köklü biçimde gözden geçiriyor ve iç ödemeleri dünya pazar fiyatlarına göre uygun biçimde düzenlemek için mekanizmalar geliştiriyoruz. İhracat ve İthalat işlemlerine maliyet hesapları getirilmektedir. Ve yabancı kurlarla ticaret yapan bankaların gücü artırılmaktadır. Sosyalist ülkeler için mal üreten üreticilere somut ayrıcalıklar düşünülmektedir. Belirli koşullar altında, herhangi bir ekonomik sektörde yeralan üreticiler yabancı ortaklarla iş yapmada izinli olacaklardır. Biz bağıtsal yükümlülüklerimize sıkı biçimde uyulmasına ve yerine getirilmesine, karşılıklı yarar temelinde uygun güvencelerin sağlanmasına özel bir ilgi gösteriyoruz.

Dış sermaye yatırımı üstüne yasa, Vietnam'da yatırımları genişletmek için yeni olanaklar ortaya çıkarmıştır. Daha şimdiden sonuçlar veriyor ve bunları pekiştirmek için aşağıdaki sorunları gecikmeksizin çözme gereği duyuyoruz: Ekonomik gelişme projelerinde yabancı yatırım için somut düzenlemeleri işlemek, yabancı işadamlarının Vietnam'da kalmaları için gerekli altyapı ve hizmetlerin sağlanmasını hızlandırmak ve dış ilişkilerimizin genişlemesi görüşüyle personel eğitim ve yeniden eğitimini güçlendirmek.

Vietnam Komünist Partisi 6. Kongresi'nce formüle edilen ve Merkez Komitesi'nin 6. Tam Üyeli Toplantısı'nda daha öte yorumlanan ve somutlaştırılan temel ekonomik konsept, ekonomik düşüncenin köklü yenilenmesine doğru bir adımdır. Bu konsept gelecek yıllardaki yeni ekonomik hedefleri formüle etmenin ve başarmanın temeli, partinin marksizm-leninizmi Vietnam gerçeklerine yaratıcı biçimde uygulamak ve nesnel süreçlere uygun yöntemlerle sosyalizmi kurmak çabalarının bir yansımasıdır.

HERŞEYİN ÖLÇÜSÜ İNSAN

Ivan FROLOV
SBKP MK üyesi
Akademisyen

Herşeyin ölçüsünün insan olduğunu ilk olarak antik Yunan filozofu Protagoras (İ.Ö. 485-415) söylemişti. O günden bu yana değişen birşey var mı? İnsanın ve hümanizmin rolü arttı mı?

20. Yüzyılın sonuna yaklaşırken dünyamız büyük bir değişim dönemine girmiş bulunuyor. Yaşamımızın dokusunun değişmeye ve son derece çeşitli alanları etkilemeye devam edeceğini tahmin edebiliriz. Bu alanlar şunlardır: İnsan ile, uzayın insan tarafından keşfedilen bölümü de içinde olmak üzere, yeryüzü arasındaki ilişkiler; bir yandan, öteki ulusların çıkarlarını hesaba katarken, herbiri geleceğe yönelik kendi yolunun arayışı içinde olan ulusların arasındaki ilişkiler; karşıt toplumsal sınıflar ve çok çeşitli toplumsal güçlerin, kendi amaçlarını elde etmeye yönelik savaşımı (bu savaşım sırasında, her zaman tutarlı ya da göze çarpan bir biçimde olmamakla ve zaman zaman sapmalar ya da gerilemeler de olmakla birlikte, artık hepimizi aynı yazgının beklediğini ve *bunun da, evrensel insanî değerlere ve ülkülere öncelik verilmesini gerektirdiği anlamına geldiğinin* bilincine varılıyor.) Hızla gerçekleşen bilimsel ve teknik ilerleme, çevre ve yaşamlarımız üzerinde böylesine geniş kapsamlı bir etkiye sahip.

Hepimiz -ancak bir tür özel bilgi ve yetkilerle donanmış birkaç seçkin birey değil- bu çarpıcı değişmeleri anlamak zorundayız. Marks ve Engels, tarihsel ve toplumsal değişimler derinlik kazandıkça bunlara daha da büyük halk yığınının aktif olarak katılacağını öngördüler. Hepimiz artan oranda hem izleyici, hem de oyuncu oluyoruz ve bu belki de güncel devrimci dönüşümlerin en ayırd edici özelliklerinden biri-

dir. Bunların özü herkese, toplumun her üyesine, yeteneklerini geliştirmek ve gerçekleştirmek için, emekçi halka yaraşır, yeni bir yaşam kurulmasına aktif ve bilinçli olarak katılmak için olanaklı en geniş fırsatın sunulmasıdır.

Ne var ki, dünyayı saran yenilenme sürecinin özünü anlamadan, geleceğin sorumluluğunu tam olarak üstlenmek de olanaksızdır.

Dünya uygarlık tarihi, toplumsal varlığın biçimlenmesi ve doğayla etkileşim içinde gelişmesi sürecinin bir yanşımasıdır. Bu, tarihsel olarak dünya ölçeğinde ortaya çıkan akıl ve hümanizm yoludur. Yüzyılın dönüm noktasında belki başlıca hedef bu olacaktır. Sosyalizmin günümüz devrimci güçlerinin, dünyanın yazgısı açısından büyük önem taşıyan bu doğrultudaki başarıları ne denli çok olursa, bir bütün olarak insanlık da gerçekten insani varlık ve gelişme biçimlerine o denli yakın olacak ve onun gerçekten ilerlemesi o denli gerçekçi olacaktır.

Niçin Geri Kaldık?

Bu düşüncelerin ve yaklaşımların felsefi ve bilimsel olarak kavranması da aklın ve hümanizmin zor yolundan geçer: Bazı adımlar atılmış olmakla birlikte, henüz herşey açık değildir. Kuram, yaşamın gerisinde kalmaya eğilimlidir: Goethe'nin belirttiği gibi, "bütün kuram gridir, sevgili dostum, yaşamın ağacı ise yeşil". Gerçekten, eğer insanlık kendisini tek bir bütün olarak gerçekleştirme yeteneğini gösterebilirse, yaşam ağacı sonsuza dek yeşil kalacaktır. Politikanın evrensel insani ahlak normlarından ayrılmasına son verilmesi için, uygarlığı bütünüyle yeni bir aşamaya çıkarmaya ve onun nükleer silahlardan arınmış bir dünya yaratmasını olanaklı kılmaya yönelik yeni politik düşüncenin amacı budur.

İnsan soyunu ölümsüzlüğünden yoksun bırakan nükleer-füze çağında politika, insanın ilerlemesi ve yaşamını sürdürmesinin, genel olarak bilginin, tikel olarak da felsefi bilginin ilerlemesinin koşulu olarak, insanlığın hümanist ahlâk ve etik normlarıyla birleşmektedir.

Kendinden önceki felsefenin hümanist eğilimlerini miras alan, bunları geliştiren ve hümanizmin ülkülerini gerçekleştirmenin, insani varlıkları özgürleştirmenin ve özgür insanlara yaraşır bir toplum kurmanın yolunu gösteren marksizm, her zaman hümanist bir yönelim taşımıştır. Marksist felsefenin bu yönü ne yazık ki, uzun süre geri plana itildi ve toplumsal pratik, bazı aşamalarda insani varlıklara kaygı belgileriyle elele yürüdüyse de, çoğu kez insanın üretim makinasının bir dişlisi olarak görülmesine dayanmaktaydı. Bu, emekçi halkın gerçek çıkarlarından çok uzaktı ve bireyi yükseltmeyi, onun her bakımdan gelişimini ve yaratıcı etkinliğini geliştirmeyi başaramadı.

Çağdaş dünya *marksizm ve sosyalizmin hümanist ülkülerinin tümüyle restore edilmesi* isteminde bulunuyor. Toplumsal ve teknolojik ilerlemenin nesnel mantığı bunu dayatıyor. Bunların her ikisi de ancak, yaratıcı insanlar yaşamlarını ve çalışmalarını kendi gerçek çıkarları, beceri ve yeteneklerini bütünüyle kaynaştırabilirlerse ilerleti-

lebilir. Bu nedenledir ki, SBKP insana teknokratik yaklaşıma karşı, insanların hak ve onuruna saygı gösterilmesi için bir atılım başlatmıştır.

Marksist hümanizm ve ona dayanan yeni politik düşünce, evrensel insani değerleri korumayı ve olumlamayı üstlenmiştir.

Felsefenin reel dünyaya bağlı olduğu düşüncesi bazen her çağın kendi felsefesi olduğu değişinde dile getiriliyor. Bu sözcüklerde büyük bir anlam vardır ve denebilir ki, bizim toplumsal yaşamımızdaki durağanlık dönemine de benzer bir biçimde, dogmatik bir durgunluk felsefesi eşlik etmiştir. Paradoksal bir biçimde, Marks, Engels ve Lenin tarafından toplumun eleştirel ve devrimci dönüşümünün bir aracı olarak görülen maddeci diyalektik, idealden uzak bir durumu haklı gösterme ve bunun için gerekçe sağlama rolünü üstlendi ve toplumdaki çelişkilerin çözümünden çok, bunların üzerinin örtülmesi için kullanıldı. Bunun yolu Stalin tarafından ta 1930'larda, marksist leninist felsefenin tüm içeriği onun **Tüm-Birlik Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi Üzerine Kısa Ders Kitabı**'nın bir bölümüne, Prokroustes (*) yatağı gibi, zorlamayla sığdırıldığı zaman döşendi.

Toplumumuzda yerleşen ve kişilik kültüyle şiddetlenen otoriter ve bürokratik ilişkiler, halka karşı, tarihte eşi görülmedik çapta baskılara yol açtı. İnsani açıdan, bunun kesinlikle haklı bir nedeni yoktu. *Başlangıçtaki felsefi ve antropolojik konumumuz böyledir. Bu konuda, bırakalım haklı göstermeyi, uzlaşmaya yönelik hiç bir girişim tözsel olarak ayakta kalamaz; etik ve ahlaki bakımdan, antiinsan olarak, dolayısıyla antisosyalist olarak reddedilmesi gerekir. Sosyalizm ve hümanizm bölünmez bir bütündür!*

İnsana Yönelmek

Hümanizm felsefesinin yenilenmekte ve onun insana yönelmekte olduğunun işaretleri nelerdir? Herşeyden önce, dogmatizmin ve skolastizmin reddi söz konusu. Sovyet bilimciler marksist felsefe hakkında, onun dünya felsefesinin -bu bütünsel, karşılıklı bağımlı ve çelişkili toplumsal fenomenin- öteki ekolleri ile diyaloga açık, dinamik ve gelişen bir sistem olduğu görüşünü ileri sürüyorlar. Marksist felsefe bunlardan, en iyi ve parlak olan herşeyi, insan varoluşunun değerlerini ilerleten ve yükselten herşeyi almaya hazırdır.

Hümanizm konusunu araştırmalarının merkezinde tutarak, felsefe, çağdaş devrimci güçlerin toplumsal yenilenmesi stratejisinin özünü yansıtır.

İnsana ve onun geleceğine yöneldiğimizde, pek çok sayıda karmaşık ve çetin sorunla karşı karşıya kalırız. Hümanizm felsefesi, hem dış hem de iç dünyanın algılanmasında güçlü bir araçtır. O, uzak ve gizemli kozmosun olduğu kadar yakın olmasına karşın aynı ölçüde gizemli olan bireyin mikrokozmunun içine nüfuz etme yetene

(*) Yunan mitolojisinde, kurbanlarının ayaklarını ya uzatarak ya da keserek yatağına uyduran bir hırsız (çev.)

ğindedir. İnsan ego'sunun en iç sırlarını, onun maddesel ve tinsel özünü ayırdedebilir. Hümanizma felsefesi bizi insana ilişkin herşeyde, bilginin yalnız kendisinin değil, aynı zamanda, onun bugün nasıl kullanıldığı ve gelecekte nasıl kullanılabileceğinin de anlam ve önemini görmeye sevkeder. Dolayısıyla, bize en azından şu üç yönü görmeyi öğretir: Bilimsel, toplumsal, etik, ahlaksal ve hümanist.

İnsanlığın bugünkü sorunlarını ancak bu üç yön, rasyonel gerçekçiliğin ve daha ileri gelişimimizin perspektiflerinin bilimsel bir tanımlanması ışığı altında, birlik içinde ele alındığı zaman, gerektiği biçimde çözülebilir. Bu nedenle açıktır ki, insan gelişiminin temel ön gereği ve koşulu toplumsal ilerlemedir. Ancak toplumsal ve ahlaksal iyileşme onun özbilişte yol almasını güvenceler ve genel olarak da geleceğini yaratır.

Sovyetler Birliği'nde hümanizm felsefesi, bir anlamıyla, perestroyka ideolojisidir; çünkü bu, niteliksel olarak yeni bir toplumun durumuna ve yeni, hümanist ve demokratik bir sosyalizm imajına geçiş dönemidir. Toplumsal gelişimin doğal bir aşaması olarak, daha derin anlamı ve amacı budur, diyor partimiz. Bu yalnızca kuramsal (felsefi dahil) ve edimsel çalışmadaki yapıcı ödevleri göstermez. Aynı zamanda insani varlıkları baskı altında tutma, aşağılama ve hatta ortadan kaldırma eğilimi taşıyan bürokratik yönetsel-kumanda sisteminden geride kalanların üstesinden gelinmesini sağlar. Ve böyle bir durum için "felsefi gerekçelendirme" sağlamış olan kurumları bir kenara atma işini de açıkça ortaya çıkarır.

Perestroyka ve yenilenme toplumsal dikkati birey üzerinde odaklaştırıyor. Felsefe, toplumun artık "tek-boyutlu" bir varlığa, bir tür "toplumsal otomasyona" değil, sorumluluk, imgelem, buluşçuluk ve girişim duygusu olan, özgür ve eleştirel bireye gereksinimi olduğunu yansıtmalıdır.

Birey ve toplum, yurttaş ve devlet, insan ve kollektif, tüm bunlar, deniliyordu SBKP 19.Konferansı'nda, bir ve aynı sorunun faklı yüzleridir. Hümanizm felsefesi, bu sorunun kolektivist ve bireysel unsurların organik bir bileşimi olan - sosyalist bir çözümünü desteklemektedir.

Toplumsal türdeşlik, toplum ve bireyin birliği sorunu hakkında bir anlayış yerleştirmek, şimdi olağanüstü bir öneme sahiptir. Komünist düşünce ilk ortaya çıktığından bu yana, komünistlerin karşıtlarının iddia ettikleri gibi, türdeşlik gri tekbiçimcilik, insanların ve düşüncelerin aynı düzeye indirilmesi demek değildir. Parti, bireyselliğin -emek, buluşçuluk ve yaratıcılıkta- eşitlik temelinde sonuna dek dile getirilmesine olanak tanımaya çalışırken halkımızın çıkarları, gereksinimleri ve yeteneklerinin çeşitliliğini dile getiren toplumsal örgütlerin özerk etkinliğini aktif bir biçimde destekliyor. Bu, girişimciliği, düşünsel yarışmayı ve becerileri teşvik etmeyi amaçlayan bilinçli bir politikadır. Bunlar olmaksızın, ilerleme ve hatta sosyalist yaşam tarzının kendisi bile düşünülemez.

Geniş bir bilimsel kurumlar yelpazesinin katıldığı, insani sorunlar üstüne kapsam-

lı araştırmaların Sovyetler Birliği'nde, perestroyka sırasında başlatıldığı belirtilmeye değerdir. Bu, "İnsan, Bilim, Toplum: Kapsamlı Bir İnceleme" olarak bilinen programdır. Bunu gerçekleştirme görevi yeni kurulan Ulusal İnsan Bilimleri Merkezi'ne ve İnsan Entitüsü'ne verilmiştir. Yeni bir dergi olan **İnsan** 1990'da yayınlanmaya başlıyor. Merkez'in yapısı, bileşkesi olan herbir altbölümün yapısı gibi, esnektir ve bu alanda araştırmalar ve pratik etkinlikler sırasında ortaya çıkan somut sorunlar tarafından belirlenir. Şimdi yeni tip bir bilimin; artan ölçüde insana doğru yönelen, pratikle, etik toplumsal normlara ve bir bütün olarak kültürle yakından ilintili olan bir bilimin oluşmakta olduğunu varsaymak için yeterli neden vardır.

Felsefenin de yapması gereken çok şey olacak. Burada ana ödev; *insanın toplumsal özü üstüne marksist doktrinden hareketle ve aşırılıklardan kaçınarak, insanın toplumsal ve biyolojik özelliklerinin birliği olarak bütünsel bir bilimsel algılanmasının yolunu bulmaktır.*

Yeni düşünce tarzı insanı marksist felsefe ile diğer çağdaş felsefeler arasındaki etkileşimde, büyük ölçüde yeni bir yaklaşımda bulunmak zorunda bırakıyor. Marksizme karşıt ideolojilerle savaşmanın önemini asla küçümsemeksizin, şimdi hümanist ülküleri ve değerleri ileri sürmede ve toplumsal eşitlik, adalet, demokrasi ve insan varlığının sürmesi uğrunda savaşım içindeki sayısız toplumsal katmanlar ve grupların çıkarlarını ve özlemlerini dile getirmede bağlaşığımız olan felsefi ve toplumsal-politik düşünce eğilimleriyle ilişki kurmada daha aktif bir rol oynamalıyız.

Marksizm ile öteki 20.yüzyıl felsefi eğilimleri arasındaki ilişkiler üstünde düşünürken şunu da önemle vurgulamak gerekiyor: Marksizm, hiç kuşkusuz, onun birçok karşıtlarının da kabul etmiş oldukları gibi, günümüzün en büyük etkiye sahip felsefesidir. Ancak, bazı marksist-olmayan felsefi eğilimlerin bu yüzyılın eşi görülmedik ve değişken deneyimini kavramamıza değerli bir katkı yaptığı da göz ardı edilemez bir gerçektir. Dolayısıyla, felsefemizin öteki çağdaş felsefi eğilimlerden yalıtlanması, alınacak en iyi tutum olmasa gerek.

Uzun bir süre marksist-olmayan felsefeyi bunalımlı ve gerileme durumunda diye tanımladık. Onun bugünkü aşamasına özgü olan pek çok yeni olgu ve süreci gözardı ettik. Kapitalist topluma işaret eden felsefi eğilimlerin yanısıra, insani varlık üzerindeki kötü etkileriyle kapitalizmi derin ve çözücü bir eleştiriye tutan 20. yüzyıl filozofları da var. Kimileri de bugün insanlığı tehdit eden global tehlikeleri açık bir biçimde belirtmişlerdir. Bizim marksizm -leninizm felsefesini kendimize dayanak yapmamız her şeyde en doğru bizim olduğumuz anlamına gelmiyor. Gerçekten, marksizmin güç kaynaklarından biri her zaman onun felsefi düşüncenin en iyi kazanımlarını yeniden işlemek ve özümseme yeteneği olmuştur.

Sovyet filozofları artan ölçülerde, uluslararası felsefi tartışmalara katılıyorlar: Son olarak, Britanya'da 1988'de yapılan ve çok çeşitli felsefi ekol ve eğilimlerin temsilcileri arasında bu bilimin durumu ile yeryüzündeki geleceğimiz üstüne canlı tartışmaların yapıldığı 18. Dünya Felsefe Kongresi'ne katıldılar. Tartışmaların çerçevesi-

ni, özgün olarak Sovyet bilimcileri tarafından önerilmiş bir tema -insanın felsefi anlamı oluşturdu.

Hümanizm ve Sınıf Savaşımı

Hümanizmin felsefesi ile sınıflara bölünmüş toplumlarda sürmekte olan sınıf savaşımı arasındaki ilinti olağanüstü öneme sahip bir sorundur. Temel soru şudur: Hümanist yönelimin ileri sürülmesi, halkların toplumsal tercih hakkından, sömürüye, şiddete, yoksulluğa ve açlığa karşı her biçimde savaşım verme hakkından yoksun bırakılmaları anlamına mı geliyor?

Herşeyden önce, toplumsal yaşamın tüm yönlerine sınıfsal bir yaklaşım marksizm açısından temel öneme sahiptir. Bu, sınıfsal çıkar çatışmasının yeraldığı toplumlar için hâlâ yerine bir yaklaşımdır. Onların savaşımı sınıflara bölünmüş toplumlarda toplumsal gelişimin eksenidir.

Devrimler ve kurtuluş hareketleri hiç kimse tarafından icat edilmemiştir: Bunlar yığınların yoksulluğu ve yoksunluğunun hoşgörülemez bir duruma geldiği ulusal onur aşağılandığı ve halkın seçme hakkı yadsındığı zaman, nesnel çelişkilerin keskinleşmesinden doğarlar.

Komünizmin karşıtları bizim hakkımızda ne düşünürse düşünsün ve komünist savaşım hangi çelişkileri barındırmış olursa olsun, bizim hareketimiz insan uğrunda, insanın özgürlüğü, gerçek insan hakları ve adalet için doğmuştur ve bunun için varlığını sürdürmektedir. Komünist hareketin engin *hümanizm potansiyeli* bu yüzdendir.

Ama, yığınsal kırım silahları ortaya çıktığı zaman, bunlar, evrensel yokolma tehlikesi nedeniyle, uluslararası planda sınıfsal cepheleşmeye nesnel sınırlamalar getirmiştir. O nedenle hümanizm felsefesi *genel insan çıkarının sınıf çıkarları üzerindeki öncelliğini* destekler. Bu, sınıf şavaşımının terk edilmesi değil, onun karakter ve yöntemlerinin çağdaş dünyanın özgül gerçeklikleri hesaba katılarak geliştirilmesi gerektiği anlamına geliyor.

Genel insan çıkarlarının öncelliği ne demektir? Engels şöyle der: "Komünizm, ilkesel olarak, burjuvazi ve proletarya uyuşmazlığının üzerinde bulunur, onun ancak bugün için tarihsel önemini kabul eder, gelecek için gerekçelendirilmesini değil, gerçekten de bu gediğin kapanmasını, tüm sınıf uzlaşmazlıklarının kaldırılmasını ister. Dolayısıyla bu savaşım var oldukça, proletaryanın kendini ezenlere yönelik öfkesini bir zorunluluk olarak, yeni yeni başlamakta olan işçi hareketi için en önemli kaldıraç olarak, haklı kabul eder; fakat bu öfkeden öteye geçer, çünkü komünizm yalnızca işçilerin değil, insanlığın sorunudur."(1) Ayrıca, proletaryanın -sömürülen ve ezilen sınıfın- aynı zamanda toplumun tümünü ilk ve son kez tüm sömürüden, baskıdan, sınıf ayrışmalarından ve sınıf savaşımından kurtarmaksızın, kendisini burjuvazinin -egemen ve sömürücü sınıfın- boyunduruğundan kurtaramayacağını da biliyoruz.

(1) *Karl Marks, Frederick Engels,* **Toplu Yapıtlar,** *c 4, Progress Yayınları, Moskova, s. 581-582.*

Sınıflar ve sınıf savaşımı tarihsel bakımdan geçici fenomenlerdir ve aynı zamanda da ortadan kaybolacaklardır, oysa evrensel insan çıkarı, bir bütün olarak insan soyunun çıkarı, hep var olmuştur ve var olmaya devam edecektir. Karl Marks sınıfsal yaklaşım eksikliği ile suçlanamaz, ama o şunları yazmıştır: "Yeninin (maddeciliğin I.F.) görüş açısı *insan* toplumu ya da birleşik insanlıktır."(2) Bu Marks'ın **Feuerbach Üzerine Tezler**'den 10.Tezinde söylediğidir; bundan sonra da, görevin dünyayı *değiştirmek* olduğunu söylediği ünlü 11. Tez geliyor.

Dolayısıyla, kimi durumlarda sınıfsal ve evrensel insani çıkarların *önceliğini değil, eşitliğini* vurgulamak daha iyidir. Genel olarak konuşulduğunda, bu tür bir karşıtlık her zaman doğru değildir, çünkü evrensel insani çıkar, belirli halklarla, ülkelerle ya da bölgelerle; hatta ayrı ekonomik, toplumsal ve politik sistemlerle tümüyle ya da kısmen özdeşleşebilir. En önemlisi şudur ki, evrensel insani çıkar "toplumsal olanın üstünde", "sınıflar üstü" ya da "ulusal olanın üstünde" bir şey değildir. Burada karmaşık bir karşılıklı etkileşim, hatta karşılıklı içiçe geçme diyalektiği söz konusudur.

Geleceğe giden büyük yolda insanlık, insanın temel güçleriyle tam uyum içinde ve ancak ona yaraşan, yeni tip bir uygarlık yaratıyor. Bu uygarlık, Marks'ın öngördüğü gibi, insanin kendi kapsamlı özünü, kapsamlı bir biçimde ve böylece bütünsel bir varlık olarak gerçekten sahipleneceği bir çağın şafağını simgeliyor.

Bu, ana içeriği bütünsel varlığın dünyası olan, yeni bir hümanizmin ileri sürülmesini gerektiriyor. Yeni ekonomik, politik, bilimsel ve kültürel karşılıklı bağlantılar dünyayı birleştirip, onun bütünselliğini ortaya koyup bu bütünsel bağlantıların önceliğini doğrularken; yalnızca insanlığı birleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda insanın kendisini de karakterize eden ortak etmeni görmeyi öğrenmek de gerekir. Eğer yeni politik düşünce tarzı için gereken toplumsal ilişkiler alınıp, insanın dışına yerleştirilse ve tüm yeni etkenler onun içine konulursa, yeni düşünce tarzı ana etkeninden, herşeyin altında yatan hümanist temelden koparılmış olacaktır.

Yeni hümanizmden söz ederken, *bilimsel hümanizmi* kasdetmekteyiz. O, bir sınıf hümanizmi olarak çıkıyor ve başlangıçta enternasyonalist bir topluluğun gelecekte kurulabileceği düşüncesine dayanıyordu.

Hümanist toplum ülküsüne ve tarihin "kendisi içinde amacı" olarak insan kavramına bağlı olan marksistler, her zaman amaçlara uygun olması gereken araçlar olarak gördükleri (köktenci, devrimci değişimler de içinde) değişimleri gerçekleştirmek için, bilimsel yaklaşıma dayalı toplumsal ve bireysel etkinliği savunurlar. Bu amaçlara ancak, özgürlük ve demokrasi ile ulaşılabilir; bunlar olmadan da olamaz. İlerleme aynı zamanda evrensel barış ve uluslararası işbirliği dürtüsüyle ve güncel ve tarihsel konular üstüne diyalog yetisiyle de yakından bağlıdır. Onun içeriği; insanın ve insanlığın geleceğine belirli bir bakış açısı altında kendisini ortaya koymakta ve böylece adalet ve özveriyi, tutumluluk ve cömertliği, şefkat ve sorumluluğu, yeniye olan dürtüyü, bugüne ve geçmişe saygıyı ilan etmektedir.

(2) A.g.y., *c.5, s. 8.*

DIŞ BORÇ: SORUNUN ANATOMİSİ

Az gelişmiş ülkelerin dış borcu çeşitli ülkelerde politik liderlerin, devlet adamlarının ve kamu kişilerinin bir çözüm bulmak için çok çalıştıkları, gittikçe karmaşıklaşan ve keskinleşen bir sorundur. Mısırlı iki tanınmış ekonomist, BM uzmanı DR. Fevzi MANSUR ile Mısır'ın ulusal Planlama Enstitüsü danışmanı Dr. İbrahim El EİSAWİ arasında **WMR**'*nin isteği üzerine Kahire'de düzenlenen bir söyleşiyi sunuyoruz.*

F.MANSUR: Dış borç dünya kapitalist sisteminin politikasından doğmuş ve doğrudan onun sonucu olarak büyümüştür. Dahası, eski sömürgeler bağımsızlıktan sonra bile aynı dünyanın ekonomik yörüngesi içinde kaldıklarından ötürü, bugünkü aşamada kapitalist sistemin var oluşunun zorunlu bir koşuludur da . Günümüzde gelişmiş kapitalist ülkelerle Üçüncü Dünya arasındaki ilişkilerin temelini ekonomik zorlama oluşturmaktadır.

Borç, uzunca bir zamandır, çevre ülkelerin artık ürününü dışarıya pompalamanın bir yoluydu, fakat, bugün herşeyden önce, bu ülkelerin varını yoğunu elinden almanın diğer yollarını güçlendirmenin bir aracı olmuştur ve ekonomik, politik buyur-

(*) Konu üstüne mekaleler dizimize devam ediyoruz. (Bkz. "Ekonomik Bağımlılığın Kısır Döngüsü", WMR, No: 11.1988; Halid HAMMAMİ, "Suriye, Bunalımdan Nasıl Çıkılacak", WMR, No: 5.1989; Kadhim HABİB, "Üçüncü Dünya Sorunlarının Global Karakteri", WMR, No: 8.1989 (Dünyaya Bakış, sayı:18; Refik Samhun "Tartışılan 'Karşılıklı Bağımlılık': Bundan Sonra Ne Olacak?" WMR, No. 6.1989 (Dünyaya Bakış, sayı;16)

manın bir aracı olarak hizmet görmektedir. Bunun sonucu olarak, azgelişmiş ülkeler bir talan nesneleri olarak bağımlı koşullarından hiçbir kurtuluş izni tanımayan ekonomik politikalar yürütmeye zorunlu kalmaktadırlar.

Borç, uluslararası tefecilik içine girmiş örgütlerin, yani Uluslararası Para Fonu (İMF) ile Dünya Bankası'nın faaliyetleriyle doğrudan bağlıdır. Her iki örgütte anahtar rolü kapitalist merkezin ülkeleri ve önde gelen Batılı güçlerin ana ticari bankaları oynamaktadır. Bu "üçlü", kredileri, borçlu ülkelerin ekonomik yaşamının boydan boya denetlenmesi aracına dönüştürmüştür.

Üçüncü Dünya'nın borcu dünya kapitalist ekonomisinin işleyişi bakımından, bir koşul olduğundan, büyük olasılıkla, sistemin içinden gelen herhangi türden baskı sorunun köklü bir çözüme yol açmayacaktır. Bu, merkezlerin sorun üstüne değişmesi zor bir tavır benimsedikleri ya da ilgisiz kaldıkları anlamına gelmez. Nasıl uyum göstereceklerini, gelişmelere nasıl yanıt vereceklerini ve değişiklikleri kendi yararına kullanmak için yöntemlerini geliştireceklerini biliyorlar. Taktiklerini, aynı zamanda sistemin ta temellerini yıkıntıya çevirebilecek "borç saatli bombasından" duydukları korku da belirliyor.

Bunalımın derinleşmesi hakkında çok şey söylenmiştir. İlk başlarda, dünya kapitalist ekonomisinin 100 milyar, daha sonra 400 milyar ve sonra da 600 milyar dolarlık vb., borç yüküne dayanamayacağı iddia edilmiştir. Bugünkü iddia, borç ağırlığı altında patlamanın muhakkak olduğu yönündedir. Bu görüşü paylaşmıyorum. Kapitalizmin uyum gösterme yeteneği değişik borçlu ülkelere -Peru'ya izin verilen Mısır'a verilmektedir- farklı politika yaklaşımlarından görülebilir ve gerçek şudur ki, kimi genel ilkelerle değil, fakat belirli bir ülkeye, sistemin genel stratejisi çerçevesi içinde verilen rolle belirlenmektedir. Bu nedenle, kapitalist merkezlerde borcun şu ya da bu biçimde üstesinden gelineceği yolunda bir inanç varsa bile, evrensel bir reçeteyi nasıl üretebileceklerini ben anlamıyorum; çünkü, her durumda, yazılan ilaç farklıdır: Borç veren açısından iyi, borçlu açısından ise iyi değildir. "İlaç" yazıldığından ötürü burada bir bütün olarak dünya kapitalist sisteminin çıkarı, doğal olarak borçlu ülke (ya da ülkeler grubuyla) borç verenler arasındaki ilişki gözönüne alındığında, her zaman ayrılık noktası olarak değerlendirilmektedir. Zor bir soru ortaya çıkıyor: Eğer teşhis doğruysa, ne tür bir tedavi reçetesi yazılacaktır?

İ.EİSAWİ: Borç sorunun kökenleri ardında yatan çok önemli bir dış sorunun altını çizdiniz. Fakat başka bir etken de, bir iç etken de vardır. Bir kez sömürgeler politik bağımsızlık kazandıklarında, eski efendileri buyurma ve bağımlılık ilişkilerini korumanın yeni yolarını düşünmek zorunda kaldılar. Borç boyunduruğu bunlardan biri oldu: Büyük kapitalist güçler Üçüncü Dünya ülkelerine kredi almaları için baskıda bulundular ve ödünç parayla yaşamayı öğrettiler. 1970'li yıllardaki durumun belirli yönleri de, özellikle bazısı Mısır'a giden ve böylelikle yeni tür bir bağımlılık için temel yaratan ve dış finansman alışkanlığını cesaretlendiren olağanüstü petrol gelirine sahip kimi Arap devletlerinin durumu da buna yardım etti...

F.MANSUR: Az gelişmiş ülkeler, örneğin, petrodolarlar biçimde bağlı olmayan fonlar bulmuş olsalar bile, bu paranın ticari bankalar, İMF ve Dünya Bankası gibi batılı finansman kurumları yoluyla yeniden dolaştırıldığını ve, bunun sonucu olarak aynı biçimde genç devletlere baskıda bulunma ve onları sömürmede kullanılmak üzere batının denetimi altında kaldığını vurgulamama izin verin. Kimi durumlarda, -ve bu özellikle Latin Amerika açısından doğrudur- emperyalist merkezler, hükümetleri kendi serbest fonlarını ve petrodolarlarını en kısa zamanda dolaşıma sokmaya zorladılar.

İ.EİSAWİ: Fakat, devletleri bir borç yaşamı içine sokma çabaları, olası borçlu uygun bir yanıt vermezse boşunadır. En sonunda, her şey yerel politikalara bağlı olmakta ve çoğu ulusal ekonomilerini geliştiremeyen, hızlı değişen bir dünya pazarında yeteri kadar mal ihraç edebilme ya da iç gereksinimleri kendi kaynaklarıyla karşılayabilme gücünde de olmayan Üçüncü Dünya rejimlerinin doğası tarafından belirlenmektedir. Sonuç olarak, bu ülkeleri bir bağımlılık ve borçluluk ağında tuzağa düşürmeye çalışanlar gönüllü kurbanlar buldular. Ve bu, önceleri kabul edildiği gibi, belirli malların ithali ve genel olarak ekonomiyi özendirmek için ödünçlerle sınırlı değildir. Biz tuzağa kendi ekonomik politikalarımızla sürüklendik ve bugün gıda maddeleri satın almak için bile ödünç almak zorundayız.

Bu nedenle, bu iki etkeni; dış ve iç etkeni ayırmayı tercih etmiyorum. Kapitalist dünya kendi iradesini buyurmak istiyor ve hem baştan çıkarıcı ve hem de yıldırıcı biçimde hareket ediyor gözüküyor. Fakat, genç devletlerin hükümetleri bu tehlikeye bağışık değildirler ve doğru politika yürütmede başarısız kaldılar. Bu iki faktör bugün kendi içinde güçlenen - elini versen kolunu alamazsın- bunalımın kıvılcımını ateşledi. Pek çok azgelişmiş ülke, yalnızca eski borçları temizlemek ve ödemeleri karşılamak için yeniden ödünç alıyor. Bu yolla, büyük miktarda paralar ulusal gelişmeye yarar sağlamaksızın sokağa atılmaktadır.

Ek olarak, ödünçler çoğunlukla kötü bir biçimde yönetilmektedir. Utanmazca yolsuzluklar, yönetici elitin ve asalak katmanın üyelerinin bu parayı kendilerine çekmek için kullandıkları çeşitli planlardan başka, krediler, zaman zaman , hiçbir biçimde para getirmeyecek projelerini finanse etmekte kullanılmaktadır. Örneğin, Mısır'da dış krediler altyapıların (yollar, Kahire metrosu, kanalizasyon sistemi vb.,) yaratılmasına kullanıldı. Bu türden projelerin herhangi bir üretici alanda ani ve doğrudan bir etkisi yoktur, hiçbir ihracat ürünü üretilmemiştir ve böylece kredilerin geri ödemesi daha da zorlaştırılmıştır.

F. MANSUR: Elbette, bütün suç kapitalist merkezlerin egemenlik dürtüsüne bağlanmamalı. En sonunda biz, kendimiz sorumluluk taşıyoruz ve bu bağlamda borç yükünün neden ağırlaştığı sorusu ortaya çıkıyor.

Sizin sözünü etmiş olduğunuz etkenlerin yanısıra, en önemli etkenlerden birinin, çoğunlukla kendisinin borca yol açtığı yanlış gelişme stratejisi oluğunu düşünüyorum. Size Mısır'ın son zamanlardaki tarihinden bir örnek vereyim: İthal ikamesi üre-

timi geliştirmeye ağırlık vererek, ithalatı ve sanayileşmeyi durdurmak, ya da güçlü bir ortak olarak değil de, zayıf bir ortak olarak, kapitalist ekonomiye daha büyük ölçüde girme anlamına gelebilecek ihracatı teşvik seçimimiz vardı. Garip olarak, bu, ülkenin gelişmesinin en parlak dönemlerinden biriyle bağlıdır. Birinci beş yıllık plan (1) için stratejinin formüle edildiği sanayileşmenin o döneminde, sorunların ortaya çıktığını düşünüyorum. Çıkış noktası, ithal ikamesi olarak otomobil, buzdolabı, televizyon ve radyo üretmekti: Başka deyişle, talebi fazla olan ama temel nitelikte olmayan tüketim mallarının üretimi bolcaydı. Yığınsal yoksulluğun varlığı ve o zamanki ekonomik gücümüze bakıldığında, bu kendi başına (yazık ki, tek biri değil) büyük bir günahtı. Bu sanayilerin (2) finanse edilmesi iki yoldan biriyle ilerledi; ya emekçi sınıfların sırtından ya da dış borçlanma yoluyla.

Bu yanlış strateji ülkeyi önde gelen kapitalist merkezlere daha sıkı bağladı ve daha büyük zorluklarla karşı karşıya getirdi. Yalnızca fabrika ve işletmelerin yapımı için bağıtlanan borcu ödemek sorunu yoktu: Ana bir sanayi alt yapısının olmadığı koşullarda kurulmakta olan yeni üretim alanları temel araç gereç, malzemeler ve bileşenleri dışardan satın alındığından sürekli büyük bir yatırım gerektirdi. Yalnızca istihdamı koruyabilmek için bile kapasiteleri artırmak için gittikçe daha çok para ödünç alındı.

Özetlemek gerekirse; planlama yoluyla gelişmek için ciddi bir niyet olduğunda bile, kendi içinde borçlanmayı artırma potansiyeli olan bir model de seçilebilir. Gelişme stratejisi politik bir sorundur ve ben, herhangi bir toplumda ekonomik, toplumsal ve politik koşullara doğrudan etkisi olan sınıfsal bir sorun olduğunu da düşünüyorum.

Bundan ötürü, herşey kendi izledikleri politikaya bağlı olduğundan, Üçüncü Dünya ülkelerinin borçları için kendilerinin büyük ölçüde sorumluluk taşıdıkları düşüncesinde birleşiyoruz.

İ.EİSAWİ: Mısır'ın son birkaç onyıldaki gelişmesini çözümlememiz bizi doğru sonuca götürdüğünü eklemek isterim: Sanayileşme dış yardıma dayanılarak başarıldı. Fakat farklı dönemlerde farklı politikalar yürütüldü. 1960'lı yıllarda, borç daha sonraları olduğu kadar büyük değildi ve dış finans kaynakları da çok çeşitliydi (3). O zamanlar, sanayi kurulması için sosyalist ülkelerden alınan kredilerin büyük kesimi, Mısır'ın yeni işletmelerinin ürettiği ürünlerin verilmesi yoluyla ödenerek borç yükü hafifletilmişti. Daha sonraki koşullar nedeniyle, bunun doğal bir sürekliliği olmadığı ve bugün, örneğin, eğer Nasır yaşıyor ve eski politikayı sürdürüyor olsaydı, durumun

---

(1) 1957-1961. **(Der. Notu)**

(2) Birinci beş yıllık planda özel sermayenin sanayiyi geliştirmeye yönelik bütün yatırımların yüzde 39'nu yapması beklenirken ve büyük ulusal burjuvazi hizmetlere yatırımı tercih ederken, kimi önde gelen finansçı ve sanayici, sermayesini yurtdışına geçirme telaşındaydı.

(3) 1961 ile 1965 arasında Mısır ekonomisine 1.513 milyon Mısır Paundu yatırılırken, dış borçlar 417.4 milyona varıyordu.

nasıl olacağını söyleyemiyoruz. Fakat, sanayileşme politikası hakkında temel şey, her durumda ithal ikamesi ya da ihraç sanayileri geliştiriyor olmasına bakılmaksızın bunun dış bir yönelime sahip olmasıdır.

F.MANSUR:. Yukarıdaki örneği Nasır rejimini herhangi bir yargılama arzusu değil de, başka ülkelerde de benzer şeyler olması nedeniyle verdim. Burada, Mısır'la karşılaştırıldığında özellikle petrol gelirleri yönünden koşulların daha elverişli olmasına karşın, aynı yanlış orada da yapılmasından ötürü Cezayir'in deneyi talihsiz olmuştur. Ne varki, Cezayir de kendisini Nasır değil de, Nasır sonrası bir dönem olarak Mısır'a benzer bir durumda bulmuştur. Cezayir yeterli petrol gelirlerine karşın, dış borç yükü altında soluksuz kaldı. Bu bana ortak bir olgu gibi gözüküyor: Üçüncü Dünya ülkeleri kendi özgül ekonomik ve toplumsal yapıları yüzünden kendilerini kaçınılmaz olarak bir çıkmazda buluyorlar.

İ.EİSAWİ: Borç-bağımlılık ilişkisini çözümlerken bunun bir irade sorunu olmadığını anlamalıyız: Başkalarının yanısıra, herşeyden önce, Nasır ve Bumedyen kuşkusuz daha fazla bağımsızlık için çalıştılar. Bağımlılığın ortaya çıkması, bazılarının bilinçli biçimde bağımlılık gözeterek büyük egemenlik kurduğu, ötekilerin bunu kaldırmak istediği öznel bir süreç değildir.

F.MANSUR: Cezayir dar bir pazar ve yetersiz teknik personel sorunu karşısındaydı. Çok daha önemlisi, belgilere karşın sanayileşme sosyalist değildi. (Nasır'ın Mısır'ında da durum buydu). Bana göre bu, endüstriyel gelişmenin, daha fazla ekonomik bağımsızlık yönünde sonuç doğurmada başarısız kalmasında canalıcı etkendi. Bunun yerine, dünya kapitalist sistemiyle daha fazla bağımlı bütünleşmeye yol açtı.

İ.EİSAWİ: Pek çok durumda doğrudan borçluluğa götüren ya da tohumlarını atan gelişmenin bu ilk deneyimlerine adaletli davranmak istersek, başka bir nokta daha belirtilmeye değer: Gerçek bağımsızlığın elde edilmesi, kuşkusuz sömürgelerdeki solla gündeme geldi ve Asya ile Afrika ülkelerinde pek çok seçkin lider buna büyük dikkat gösterdi. Fakat o zamanlar bu sorunun bütün yönleri, sayısız deneylerden sonra bugün olduğu kadar açık değildi. Nasır'ın zamanında politik ve finansal bağımlılığın özürünün anlaşıldığından eminim, fakat belki, bağımlılığın batı tüketici yönelimli ekonomik modelin getirilmesinden doğabileceği gerçeğine yeterince önem verilmedi. Bu yolda uzanan manzara ve yolun kendisi, gelişmenin o aşamasına uygun düşmedi. Doğrudur, sonuçlar hakkında tehlike sinyalleri alınıyordu, ancak, o zamanlar yönetimde veya bir bütün olarak toplumda teknolojik bağımlılığın meydana gelmeyeceği düşüncesi vardı. Ulusal Bildirge'deki (4) makaleler bu olasılığa işaret ediyordu, fakat bunlar pratik eyleme dönüştürülmedi.

F.MANSUR: Sorun anlaşılıp anlaşılmadığı ya da eylemin bilinçli veya bilinçsiz olduğu değildir... Asıl olarak, herşey belirli sınıf konumlarına ve sınıf güçleri dengesine bağlıydı.

---

(4) Halk Güçleri Ulusal Kongresi'nce 30 Haziran 1962 de onaylandı. İlerici ekonomik ve toplumsal reform için kuramsal temeli hazırladı. **(Der. Notu)**

İ.ELSAWİ: Eğer hata gelişme politikasının kendisinde, (kapitalist güçlerin bizi borç içine sürükleme koşullarını yaratan) bir bütün olarak iç politikada olsaydı, sorunların çözümü içeriden gelmek zorundaydı. İyilik gözeten dış girişimlerin kimi ülkeler için iyi olabileceği düşüncesine katılırım, ancak onlar çözüm değil, yalnızca geçici bir rahatlama getirirler.

Dünya kapitalist sistemi, patlayıcı bir durumu kendi lehine çevirme olanağı sağlayan mekanizmalara sahip oldu. Finansal olarak, borç bunalımı kapitalist örgütler için bir tehlike oluşturuyor. Tehlike, bütün devletlerin kendilerini aniden bir ödeyememe durumunda bulmasında yatıyor. Bu nedenle borcun bir kısmını silmek ve başka önlemler almak zorunludur.

F.MANSUR: Bunun büyük yabancı bankalar arasında iflas işaretleri olduğunu 1980'lerin ilk yıllarında farkına vardık. Fakat herhangi bir felaket hakkında konuşmak için henüz çok erkendir.

İ.EİSAWİ: Politik açıdan değerlendirmeler de rol oynuyor: Büyük kapitalist güçler borçlu ülkelerdeki belirli rejimlere son verilmesini görmek istemiyor.

F.MANSUR: Kapitalist merkezler, bu gibi ülkelerle özel ilişkileri nedeniyle, ya doğrudan ya da İMF gibi denetimleri altındaki kuruluşlar yoluyla onlara bir soluklanma zamanı vermeye çalışacaklardır. Açıktır ki, halk isyanı ve devrimleriyle tehdit edilen kendi gözdelerine yardım etmek isteyeceklerdir. Gerçekte kapitalist merkezler, genellikle kendi küçük rejimlerine baskı yapmaktan hiç bir pişmanlık duymayan tüketiciler gibi davranırlar; Çünkü bu bağımlıların onların kendi çıkarlarına ters düşmesi olanak dışıdır. Borçlunun kaderi güçsüzlük ve sadakat olarak kalırken, merkezler duruma egemen olduklarından, belli bir zaman büyük olasılıkla kendi güç politikalarını sürdüreceklerdir. Borç verenler politik istikrar ya da ekonomik ilerlemeyle değil de, çoğunlukla tek tek rejimlere zarar verse veya yıkım getirse bile kendi egemenliklerinin sürmesiyle ilgilidirler. Gelecek bir rejimin daha uysal olacağı güvencesi var olduğu sürece bu geçerlidir.

Ne var ki, emperyalizmin Arap ülkeleri ve siyah Afrika üzerindeki egemenliğini, pek çok tarihsel çelişki ve ilişkilerinde sorunlar olmasından ötürü Latin Amerika'daki kadar güçlü olarak koruyabileceğini düşünmüyorum.

İ.EİSAWİ: Bağımlılık sorununun çözümü, var olan reformların toplumsal doğasını yansıtan gelişme politikalarındaki yanlış anlaşılan unsurların düzeltilmesinde yatmalıdır. Bundan ötürü gerek duyulan şey; yalnızca ekonomik politikayı değiştirmek değil, fakat aynı zamanda iktidar yapısındaki güçler dengesini değiştirmektir. Daha az bağımlılık ve daha fazla kendine dayanma politikasında çıkarı olan sınıfları ve toplumsal güçleri başa geçirmektir. Bu yalnızca ekonomik önlemlerin üstünde politik bir yeniden yapılanma ve erkin yeniden dağılımı demektir.

Çözümün içeriden geleceği söylenirken, bunun hem borçlu ülkenin kendi içinde ve bütün bu borçlu ülkeler grubu içinde yattığı akılda tutulmalıdır. Bunu söylerken, genç devletlerin borç verenleri ortak bir cephede karşılamak çabasıyla uyumlu eylem geliştirmelerinin önemine dikkat çekmek istiyorum. Bu yaşamsaldır. Herşeyden önce biz birbirimizden kopuk davranırken, önde gelen kapitalist güçler kendi politikalarını eşgüdümlendiriyorlar ve Üçüncü Dünya'yı denetlemenin yollarını tartışmak için düzenli aralıklarla toplantılar düzenliyorlardı.

Eğer bağımlı ülkeler borç görüşmelerinde tek bir blok olarak birlikte hareket etselerdi, durum dikkate değer biçimde değişebilirdi. O zaman borcu ödemeyi reddetmek ya da ihracat gelirlerinin belirli bir yüzdesiyle ödemenin indirilmesi gibi bir dizi öneriyi uygulamak olanaklı olabilirdi. Örneğin Mısır, kapitalist güçlerin, sonuç olarak ülkeyi geri çekilmeye ve boyun eğmeye zorlayacak bir ekonomik abluka ve daha sert bir baskıyla karşılıklı vermelerine neden olacağından ötürü borç ödemeyi reddetmeyi çok zor bulmaktadır. Fakat başka pek çok azgelişmiş ülkede buna katılırsa böylesi bir tavır sağlanabilir. Bu tür bir stratejinin kazanılması zaman alabilir fakat, ben durumu iyiye götürecek başka girişimleri dışlamasam da, bunun doğru yol olduğuna inanıyorum.

F.MANSUR: Ben hâlâ Üçüncü Dünya ülkelerinin karşısında bulunduğu çıkmaz yolda yeni hiçbir şey, hiçbir özgün çıkış göremiyorum. Karşılıklı destek ya da karşılıklı bağımlılık hakkında bütün konuşmalarda da yeni hiçbir şey görmüyorum. Bu, ne dereceye kadar gerçekten de karşılıklıdır: İlişkiler eşitlik üzerinde temellendirilmelidir.

İ.EİSAWİ: Kendine dayanma, kendini dünyadan yalıtlama demek değildir. Uluslararası yaşamda bir karşılıklı etki ve karşılıklı bağlılık unsuru vardır ve bu ilişkilerin bir öznesi tümüyle yalıtlanamaz. Bu her devlet için doğrudur. Kapitalist ülkeler de birbirlerine dayanıyorlar, fakat ilişkilerinde daha fazla eşitlik vardır; bundan ötürü ticari ve ekonomik ilişkilerinde ortak çıkarların olduğu söylenebilir. Biz buna sahip değiliz. Karşılıklı destekten söz ediyoruz, fakat pratikte Batı Üçüncü Dünya'nın yakıtına ve Üçüncü Dünya da teknoloji, sermaye, tüketim malları vb., gerek duyuyor. Kefelerden biri açıkça ötekine ağır basmaktadır. Ticaret koşullarına kim daha fazla etkide bulunuyor? Bu sorunun özüdür, kendisi denk olmayan değişim ilişkilerinin eşit ortaklığa dönüşümünü belirler.

F.MANSUR: Bu sürecin yurt dışında değil, içinde başlangıçları vardır. Kendine dayanmanın sosyalist bir ekonomi ve sosyalist bir toplum kurmak demek olduğuna inanıyorum. Mısır'ın deneyi sosyalizme doğru bir değişim için zemin hazırlayabildi, fakat İsrail saldırganlığı bunu engelledi. Ne var ki, o dönemin reformlarına sosyalist reformlar diyemiyorum.

Herşeyin ötesinde, sosyalist perspektif bilimsel bir gelişme stratejisi gerektirir ve bu da birikim sürecinde kendine dayanmayı ve sanayileşmede iç kaynaklara yönelimi içerir. Bilimsel ile bilimsel olmayan gelişme arasındaki ayrım burada yatıyor.

İ.EİSAWİ: Karşılıklı bağımlılık ve borçluluk konusuna dönerek Mihail Gorbaçov'un Birleşmiş Milletler'deki konuşmasını anımsatmama izin verin. Düşünceleri dikkat gerektiriyor. Konuşmasını okuduğumuzda, sözgelimi Mısır ya da Nijerya'nın değil, Sovyetler Birliği'nin düşüncesini açıkladığını duyumsadık. "Birlikte gelişme" üstüne güçlü bir vurgu. Fakat, SSCB, kendisi o zaman farklı bir aşamada olduğundan, 30 ya da 40 yıl önce bu sorundan söz etmedi. Bugün, sağlam bir temelle cesur bir biçimde en geniş uluslararası ilişkiler içine girebilir ve Sovyetler Birliği'nin dış dünyayla bağları önemli ölçüde genişleyebilir.

F.MANSUR: Sosyalist ülkelerin kendileri de başka ülke ve örgütlere borçludur: Bu kendi içinde ne sosyalizmle ne de normal ekonomik yönetimle çelişemez. Eğer, tümüyle sağlıklı bir durumda ilerlerse, borçlanma normal iş ilişkilerinin bir parçasıdır. Sosyalist kuruculukta ya da ekonomik stratejide yanlışlar yapılırsa iş değişir. O durumda, dış borcun büyümesi ekonominin yönetilmesinde ciddi yanlış değerlendirmeleri gösteren tehlikeli bir işarettir.

Son bir nokta: Borç sorunları üstüne tartışmamızda dünya kapitalist sistemi sınırı içinde kaldık. Fakat sosyalist ülkeler de, özellikle Sovyetler Birliği de Üçüncü Dünya'ya krediler vermiştir, ancak uygun koşullarla, asıl olarak gelişme amacına yönelik ve borç alan ülkenin yatırım alanını kendisinin seçmesi koşuluyla. Burada borç verenle borçlu arasında nitelikçe yeni ilişkiler buluyoruz. Ne var ki, bu ilişkiler az gelişmiş bir ülkede toplumsal dönüşümlerin temel etkeni olamazlar. Kendi kararlarını almak Üçüncü Dünya halklarına bağlıdır.

POLİTİKA-BİLİM: BAĞIMLILIK MI, EŞİTLİK Mİ?

İspanya Komünist Partisi Genel Sekreteri Julıo Anguita İle Prof. Grigori Vodolazov (SSCB) Arasında Bir Söyleşi

48 Yaşında olan Julio Anguita Şubat 1988'de İspanya Komünist Partisi Genel Sekreteri oldu. Onunla, kısa bir süre önce, İspanya Komünistleri tarafından Akdeniz kıyısında küçük bir tatil yeri olan Marbella'da düzenlenen "Çağdaş Dünyada Sol Güçlerin Ödevleri" konulu bir uluslararası sempozyumda karşılaştım.

Onu son derece çağdaş bir politik lider olarak tanıdım; hiç kibirli değildi, insanlarla arasına belli bir mesafe koyma çabası hiç yoktu yoktu, "tarihsel" nutuklar atma ya da komutlar verme sözkonusu değildi. Kot pantalon ve kısa kollu, açık yakalı bir gömlek giymişti ve çok dinç görünüyordu; verilen aralarda hemen -diğer herkes gibi- öteki katılanlarla kaynaşıyor, o gruptan bu gruba dolaşıyor, sohbetlere ve ayaküstü tartışmalara giriyordu. Beni kişisel olarak enerjikliği, sevecenliği ve şakacılığıyla, kolay ve içten gülüşleriyle etkiledi. Fiziği ve genel görünümü aklıma Byron gibi (ama sakallı) ya da Jules Verne yahut Walter Scott'un gibi romantik kahramanlardan birisini getirdi. Işıl ışıl bir ateşin etrafında toplandığımız ve ciddi konuşmalarla şarkılar ve dansların birbirini izlediği son gece, bir kez daha, onun aynı anda hem kalabalıktan birisi, hem de bir bakıma odak noktası olduğu izlenimini edindim. Koroya katıldığında, İspanyol halk türkülerinin karmaşık melodileri için iyi bir kulağa sahip olduğu izlenimini veriyordu; elastik hareketleri ise bana, dansçıların halkasına katılan zarif bir şövalyeyi anımsatıyordu. Ancak, o, halkı etkilemek için "doğal davranmaya çalışan bir popülist" asla de-

ğildi. Gerçekten, hiç rol yapmıyor, birşeyler betimlemeye hiç çalışmıyordu. Yalnızca orada, sevdikleri, dostları arasındaydı ve bu yüzden ciddi ve şakacı tonlarda şarkı söylüyor, dans ediyor ve konuşuyordu. O gece boyunca bir tek "konuşma" yaptı; kürsü yerine bir bankın üzerine çıktı ve yanan ateşin pırıltılı ışığında, toplantının sonuçlarını özetleyen bir kaç yalın, zeki ve ince söz etti.

Ertesi sabah ayrılacağımızdan; iki-üç saat önce, denize bakan bir bankta birlikte oturduğumuzda, onunla sempozyumda seçkin bilim adamlarının ve politik önderlerin bulunmasının akla getirdiği bir konu üstüne; ilerici güçlerin etkinliğinde pek çok şeyin kendisine bağlı olduğu zor bir sorun olan, günümüzde, dönüştürücü etkinliğimizde politika ve bilim arasındaki bağıntı üstüne konuşma fırsatını kaçıramazdım.
İzniyle teybimi açtım; söyeşimizin metni aşağıdadır.

Kimin Hatası?

G.Vodolazov: Julio, sempozyumda karşılıklı bir hoşnutsuzluğa işaret edildi: Politikacılar yeni toplumsal gerçekliklerin araştırılmasında geç kalmalarından ötürü bilim adamlarını yererken, bilim adamları da politikacılardan yakındılar.

SSCB'deki duruma ilişkin benzeri yakınmaların farkındayım. Gelişimimizdeki bunalım fenomenlerini çözümleyen politik işçiler bunların ana nedenlerinden birinin, toplumbilimin yaşamın gerisinde kalması ve önermelerin net olmamasını söylüyorlar. Gerçekten, Sovyet toplumbilimi "durağanlık"tan büyük ölçüde sorumludur: Politik ekonomi skolastikti, "gelişmiş sosyalizm" konsepti hakiki durumun bir yansıması değildi ve tarih büyük oranda "boşluklar"dan oluşmaktaydı.

Diğer tarafa yöneltilmesi gereken şikayetler de var. Bilim adamları şöyle soruyorlar: Alabildiğine geniş istatistik alanları saklanırken, politik ekonominin yetkin bir bilim durumuna gelmesi nasıl beklenebilirdi? Politikacılar arşiv belgelerini kilit altında tutarken, ancak özel dağıtımla kitap alınabilen bir kapalı kütüphaneler ağı kurmuşken ve önemli tarihsel kişilerin yalnızca çalışmaları değil, isimleri bile dolaşımdan çekilmişken, ülkemizin bilimsel bir tarihini nasıl yazabilirdik?

Ardından yine, politikacı, bilim adamlarına yeni düşünceler üretmeyi başarmadıkları, olayların peşinden sürüklendikleri ve banal doğruları mırıldandıkları için, sitem etmeye başlıyor. Bilim adamları politikacıları araştırma için koşullar dayattıkları ve bu koşulların politik forumların kararları üstüne raporlar üreterek, onlara zamanı boşa harcattığı; ayrıca editörlerin bilim adamları tarafından kendilerine sunulan yeni düşüncelerin daha önce bir politik belgede yer almış olması gerektiğinde ısrar etmelerine de yol açtığı için suçlayarak, karşılık verebiliyor. Genelde, Stalin'in yönetiminde demirden kural şuydu: Büyük Fener'in sözlerinden sola ya da sağa asla sapma olamaz.

Her iki tarafın iddiaları haklı görülebilir, ancak politika ile bilim arasındaki bağ üzerinde kaçınılmaz olarak düşünen bir politik önder olarak size, bunlar arasındaki "normal" bağıntılar ne olmalıdır diye sormak istiyorum Örneğin, bilim adamlarının

yalnızca en son kongre üstüne yorumlar üretmelerine değil, aynı zamanda bir sonrakinin kararlarını (bunlar eski kararların bir bölümünü olumsuzlamak zorundadır) hazırlamaya da başlamalarına nasıl olanak sağlayabiliriz? Öte yandan, hem bilimin, hem de politikanın kazançlı çıkacağı bir tarzda, politika bilimi nasıl ve hangi biçimlerde etkilemelidir? Bilimde, politikada ve bunların birbirleriyle ilişkilerinde demokrasi ne anlama gelir?

J.Anguıta: Bunlar yalnızca politika ve bilim için değil bir bütün olarak toplumsal yaşamın normal gelişimi için de önemli olan sorunlar. Gerek bilim, gerekse politika insan etkinliğinde egemen ve kesin bir "yol gösterici" rol oynama iddiasında olduğu zaman, birçok güçlük doğuyor. Politikacılar bilim adamlarına neyi incelemeleri gerektiğini, hangi araştırmayı yapmaları gerektiğini, belki, ne sonuçlar çıkarılması gerektiğini söylüyor; bilim adamları ise kendilerini, bir üniversite diploması ya da bir doktorası olmadığı halde, dünyanın yazgısını belirlemeye çalışan yarı eğitimli soytarılar olarak gördükleri kişilerin üzerinde bir yere koyuyorlar tüm sorunlar da bu büyük yanılsamalarla başlıyor.

Tersine, hem politikacı, hem de bilim adamı , kendi alanlarının birbirinden mutlak bir biçimde bağımsız olmadığını, bunların kendi içlerinde kapalı olmayıp, birbiriyle içiçe geçmek ve birbirinden öğrenmek zorunda olan, yalnızca aynı toplumsal fenomenin farklı yüzleri, birbirini tamamlayan yönleri bulunduğunun açık bir biçimde bilincinde olursa , normal ve sağlıklı ilişkiler kurulabilir. Bu nedenle, öncelikle, bu yönlerin herbirinin yeri ve öneminin ve bunların nasıl karşılıklı etkileşimde bulundularının net bir tanımına gereksinimimiz var.

Bilim Hümanizmdir

Bilimin politikaya gereksinimi olduğunu düşünüyorum, çünkü ilk olarak, "çeşitli araştırma doğrultularına olan toplumsal istem" diye adlandırılabilecek şey, politika aracılığıyla kavranabilir ve formüle edilebilir. Çünkü, politika bir araştırma doğrultusunun (toplumsal görüş noktasından) verimli mi, tehlikeli mi olduğunun sinyalini verir. Bir örnek vereyim:

Kısa bir süre önce, yakın gelecekte bilimin genetik manipülasyon yoluyla istençsiz insan varlıkları yaratabileceğini söyleyen bir araştırmacı ile ilginç bir sorunu tartıştım. O bu perspektiften çoşkuyla söz ediyor. Bilimin ne yapabileceğini kafalara sokmaya çalışıyordu: Bilim insana tanrısal bir güç verecek ve o da, önceden saptanmış bir dizi yetenekleri olan insan varlıkları yaratabilecekti. Bu "güç" konusunda ben kuşkucu bir görüşe sahibim. Dahası, bunun insan gücünün ya da bilimin güçlüğünün bir dışavurumu olduğuna inanmıyorum. Bu nasıl bir güç? Bu, insanın kendini yok etmesidir. Bilim insan çıkarlarına ilişkin olarak, tarafsız değildir. O, "süper insan"a özgü nesnel doğruların soğuk bir biçimde hesaplandığı bir alandan ibaret değildir. Çıkış noktasından itibaren, hümanist yönelimli bir bilgi *insanın yararı* için dünyanın kavranması ve dönüştürülmesi için bir araç olmak zorundadır. Bilginin gelişiminde

bu hümanist vektörün kavranmasıyladır ki, bilim insanı çıkarlarını ve gereksinimlerini özetleyerek, politikaya yardımcı olabilir ve olmalıdır.

Devamla, bilimsel kazanımların uygulanması ve kullanılması sorunu var. İşte ders kitabı tipi bir örnek: Bilim adamları tarafından icat edilen barut, hastalıkları tedavi için de, insanları ve şeyleri yok etmek için de kullanılabilir. Nerede kullanıldığı büyük ölçüde politik kararlara bağlı . Bir başka açıdan bakalım: Bilim adamları, örneğin, şu kadar civata için, şu kadar vidanın nasıl üretileceğini bilirler. Ancak, bunların traktörlere mi, tanklara mı gideceğine ilişkin karar politiktir.

Ayrıca, politika önemli oranda, "öznel" ve "nesnel" diye adlandırılabilecek dünyalar arasındaki, yani istek ve gereksinmelerimiz dünyası ile nesnel potansiyel dünyası arasındaki halka işlevini görür. Burada deniz kıyısında bize bir bakın; hava iyi, iklim şahane. Doğal olarak, insanlar buraya gelip, kendilerine villalar, kır evleri, oteller, mağazalar, park yerleri, petrol istasyonları, vb... yapmak isterler. Ancak sonuçta doğa aşırı yük altında kalır, hava kirlenir ve deniz mikroplanır. Yine ardından, Batılı tüketici ülküsü dünyanın geri kalan bölümüne dayatılırsa, açıkçası idare edebileceğimiz yeterli kaynaklar kalmayacak. Bu iki dünya, istekler dünyası ile var olan potansiyel dünyası arasındaki en uyumlu bileşimi bulmak için en başta politikaya yöneliriz.

Politikanın toplumsal istemi formüle ettiğini ve araştırmanın pratikte uygulanması yollarını belirlediğini söylerken, bunun belirleyici yönetsel buyruklarla yapılmasını önermiyorum. Tersine, bunlar gerekçelerle desteklenmiş çekici öneriler olmalı, yönetsel tehditler değil. Gerçekte, bu "toplumsal istem"in kavranması ve formüle edilmesi düz bir süreç değildir: doğanın kendisi gibi, çoğulcu olmalıdır: belki, politikacılar tarafından oluşturulan bir dizi alternatif düşünceler olmalı, ardından bunlar bilim adamları da içinde herkes tarafından demokratik tartışmaya ve ayıklanmaya sunulmalıdır. Bir toplum ne denli demokratikse, böylesi bağlar da o denli esnek ve sayısızdır.

Tercih ve Bilimsel Muhalefet

G.Vodolazov: Bilimin politikaya ve politikanında bilime neden gereksinimi olduğunu gösterdiniz; ama kuşkusuz bunların ilişkilerinde bir geri besleme de bulunuyor.

J.Anquita: Elbette. Herşey bir yana, bugün politika nedir? Bu konuda düşünmeye İncil'e başvurarak başlayalım. Ben dinci bir insan değilim, ancak İncil'de karşılaştığımız halk bilgeliğine değer veririm. Orada bize, eski çağlarda İsrailliler arasında, tehlikelere karşı önceden uyarıda bulunabilen peygamberler, düşüncelerini her zaman dile getirmiş bilge kişiler bulunduğu anlatılır. Bu peygamberlerle yakın geçmişin tipik geleneksel politikacıları arasındaki fark şudur ki, bu ikinciler her zaman doğruyu söylemezler, her zaman tüm bildiklerini açığa vurmazlar, ya da halkları hakkında kaygı duymazlar. Bunu niye yaptıklarının bir çok nedeni vardır; ancak başlıca neden, doğrunun panik ve korkuya yolaçabileceğine inanmalarıdır. Hastaya gerçek-

ten ne denli hasta olduğunu söylememek gibi. Doktor gibi, politikacı da hastayı rahatlatmalı ve sonra tedaviye başlamalıdır. Ancak söylediğim gibi, bu geleneksel politikadır ve artık şimdilerde benimsenmiyor. Keskin ve olağanüstü çelişkilerle dolu bir çağda yaşıyoruz ve bunları çözmezsek yok olacağız. Öndeki tehlikeler konusunda artık sessiz olamayız. Sesimizi yükseltmezsek, bu tehlikelerin farkında olmayan insanlar, farkında olmadan dünyaya trajedi getirebilirler. Bugün herkes uygarlığımızın bunalımı üstüne ayrıntılı bilgiye, sorunlar ve tehlikeler üstüne, ayrıca da her birimizin bunlardan kaçınmak için ne yapabileceği üstüne net bir nosyona sahip olmalıdır. İnsanlara her şey (bunları işitmek onlara acı verse bile) olduğu gibi anlatmalı; çünkü kurtuluşumuz yalnızca doğruda yatmaktadır. Tarihte öyle bir noktaya varmış bulunuyoruz ki, politikacılar peygamberler gibi davranmalıdır. Böylece, akıntıya karşı yüzmeye, önyargıları ve bilgisizliği hiçe saymaya ve kalıplara meydan okumaya hazır olmalıdır. Ancak peygamberlere dönmemek için de üstünde çalışılacak kesin bir enformasyon temeline sahip olmalıyız. Bu nedenle, bilimsel araştırma böylesine büyük bir saygı görmektedir ve bu nedenle, politikacı bilim adamına saygı duymalıdır. Politikacı her şeye kadir kişi değildir, değişimleri başarıyla gerçekleştirmek için bilimle haşır neşir olmalıdır.

G.Vodolazov: Politikacının bilimsel, bir kulağa, kuramdan tat alma duyusuna gereksinimi olduğu söyleyebiliyorsunuz. Politikacı bilime gözlerini kapamamalı ve bilimsel kültürle ilişkisini kesmemelidir. Ancak bana şunu açıklar mısınız? Genel Sekreter olarak her gün koşuşturmaca içinde olmalısınız. Bilimsel gelişmeleri nasıl izleyebiliyorsunuz?

J.Anquita: Her gün politika ile doğrudan uğraşmadığımı kabul etmeliyim. Kimi günlerin büyük bölümünü okuyarak, yürüyerek ve politika ile hiç ilgili olmayan kişilerle konuşarak geçiririm. Dinlemeyi, düşünmeyi, sonuçlar çıkarmayı ve önerilerde bulunmayı severim; bu nedenle kimi "işlevler"den zaman zaman kaçmaya bakarım. İnsanlarla toplantılar ve sohbetler için daha fazla zamana sahip olmak için "savaş" veririm; arı nasıl bal toplarsa, insan da böyle bilgi toplar.

Her türlü enformasyonu özümseme -öğütme ve düzenleme politikacıya kalmış bir şeydir. Gidip insanlara ne yapmaları gerektiğini söyleyemez- daha çok, onları dinlemeli, ne istediklerini ve bunun nasıl verileceğini anlamalıdır. Kısacası, bir dinlenme etkinliği gibi gözüken bu şey, büro işinden farklı olmakla birlikte, gerçekte yoğun tinsel çaba içerir . Ancak benim gereksindiğim de bu tür bir dinleme etkinliği, çünkü şimdi politikacılar kendilerini yok etme tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyor. Partiyi temsil etmek, geleneksel soruları yanıtlamak, vb.. için o kadar çok "zorunlu" ve "resmi" toplantılara katılmak gerekiyor ki... Bu, anlamsız bir bürokratik koşuşturma alışkanlığı durumuna gelebilir. Ama, politikacının, başka şeylerin yanısıra çiddi bir alternatif oluşturması da gerekiyorsa, "dinamik" diye adlandırılabilecek kimse (genellikle politikacının ülküsü olarak bu görülür) olamaz, bilge ve düşünceli, hatta belki bir bakıma ağır olmalıdır. Düşünmek politik önderin işidir.

G.Vodolazov: Bilgi sahibi olarak , insan gereksinimlerinin ışığı altında ve bilime dayanarak, karar alma amacıyla düşünmek. Ama bu bağlantılar dizisinde bilime dayanma gereksiniminden doğan bir sorun var: Herşey bir yana o, sürekli gelişen bir bilgi sistemidir, farklı ve sert bir biçimde çatışan yaklaşımları, eğilimleri ve çizgileriyle engin bir tartışma toplumudur. Her düşünce ekolü kendi çözümlerini sunmaktadır. Hangisini seçeceğine politikacı nasıl karar verecek?

Pratik dönüştürücü etkinlik içinde olan bir örgütün önderi olarak, elbette, bilim adamları ortalığı temizleyip, ortak bir payda üzerinde anlaşana dek bekleyemezsiniz. Onlar planın ya da piyasanın, küçük bireysel çiftliklerin ya da dev devlet çiftliklerinin görevli yararları üstüne, Avrupa Topluluğu'na girmenin mi , girmemenin mi yararlı olduğu, vb. üstüne kıyamete dek tartışabilirler: Leyhte ve aleyhte sonsuz sayıda sav olabilir. Oysa politikacı derhal harekete geçip, kararlar almak zorundadır.

Tercihini nasıl yapacak: Sezgiyle mi? Ancak bu, herşey bir yana, ciddi bir savaşım stratejisi için fazla sallantılı bir temel. Yoksa, olayları bilim adamından daha köklü bir biçimde anlamasıyla mı? Ancak, politikacılar "süper bilim adamları" ve politika da "süper bilim" değil. Yanlış tercih yaparak, daha ileri bir bilimsel eğilimin gelişmesine engel olursanız ne olur? Benim ülkemde çoğu kez böyle oldu. Politik önderlerimizin Lysenko ekolünü seçerek genetik bilimi boğmalarını, ya da bir başka durumda sibernetiğe karşı karar almalarını anımsayın. Böylesi kararların acıklı sonuçları hâlâ bizi etkiliyor.

J.Anquita: Bu gerçek bir sorun. Tercih hiç kolay bir şey değil. Ancak ben sezgiye daha fazla güven duymaya eğilimliyim. Son derece çok sayıda çeşitli etkenin karşılıklı etkileşiminden oldukça ayrı olarak, geleceğe uzanan binlerce yoldan birisi üstüne karar vermek zorunda olduğunuzu düşünün. Mantığın günümüzdeki ve gelecekteki tüm değişkenlerin içinden çıkmasını bekleyemezsiniz.
Sezginin geçmiş deneyim gücüne dayanarak bir anda karar verebilme yeteneği taşıdığını düşünüyorum. Politikacı sezgi sahibi olmak zorundadır. Sanırım "Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı" yapıtında Lenin, doğru politik kararlar alınmak isteniyorsa, rasyonel mantık ve titiz hesabın yanı sıra, "sezgi"nin gerektiğini de vurguluyordu.

Eklemeliyim ki, ben politik kararları kesin ve değişmez görmüyorum. Bir karar alındığında ve uygulanmaya başladığında, onun hâlâ yeniden ve yeniden kontrol edilmesi gerekir . Pratik sonuçların ışığı altında, değişiklikler ve eklemeler yapmaya, hatta köklü bir gözden geçirmeye hazır olmalısınız. Ayrıca, bir bilimsel ekolü yeğlemek, diğerlerinden herhangi birini yönetsel yasaklarla kısıtlamanız gerektiği anlamına da gelmez. Onlara, eleştirel bir muhalefet gücü olarak, etkinlikte bulunma olanağı verilmelidir.

G.Vodolazov: Bu bağlamda, politikacılar arasında oldukça yaygın bir varsayım olan "bilimin yönetilmesi gerektiği" konusunda ki görüşünüz nedir?

Bilimi Kim ve Nasıl Yönetmeli?

J.Anquita: "Bilimin yönetilmesi" oldukça nahoş bir deyim gibi geliyor bana. Sizi nasıl "yönetmeliyim"? Tam olarak neyi ve nasıl araştırmanız gerektiğini söyleyemem. Elbette, size danışabilir ya da öğüt verebilirim. Örneğin, söyle diyebilirim: Edindiğim izlenime göre bugün insanlar bunu istiyorlar, şu ya da bu biçimde bunu hesaba katın ve belli sorunları çözmemize yardımcı olun. Hepsi bu! Ya da size, bölümünüze yahut enstitünüze, sakin ve etkili bir biçimde çalışabilmenizi sağlayacak yeterli fonlar sağlamakta yardımcı olabilirim.

Kendi açımdan, bilim adamlarının politikacılardan ne beklediğini bilmek isterim? Politikacı size nasıl yardımcı olabilir?

G.Vodolazov: İlk olarak, politikacının politikacı olarak kalmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Bilim hakkında yasa çıkarma yönünde hiç bir girişimde bulunmamalı; konuşmalarında toplumbilime doğruları sunma düzeyine indiği hiç görülmemeli. Politikacının konuşmalarının farklı bir işlevi ve amacı vardır. İkinci olarak araştırmamda hangi sonuçlara ulaşmamı beklediğini politikacının bana önermeye çalışmasını istemezdim. Son olarak onun ana görevi bana göre, toplumda düşünce gelişimine ve bilimsel bilgi üretimine elverişli bir hava; en geniş demokrasi, açıklık ve çoğulculuk havası; bilimsel ekollere ve eğilimlere ilişkin yönetsel baskı kullanımını dışlayan bir hava yaratmaktır.

J.Anquita: Aynı düşüncedeyim. Bilim kendi yasalarına, nesnel doğrunun üretimini belirleyen yasalara göre gelişmelidir. Ancak bilim adamları özgür ve tarafsız iseler, bilimsel tartışmalar kesinti olmaksızın (herhangi verili bir anda, politikacılar tarafından alınan kararlara bakılmaksızın) sürebilir. İspanyol komünistleri özgürlükten yoksun olma konusunda deneyim sahibi. Uzun bir süre faşist diktatörlüğe karşı savaştık ve bu savaşımda herşeye karşın demokratlar olarak biçimlendik. Artık hangi nedenle ve hangi biçim altında olursa olsun, özgürlüğe karşı bir eylemde bulunmayı, onu kısıtlamayı düşünemeyiz. Farklı ekoller birisinin artniyeti nedeniyle değil, gerçekliğin kendisinin karmaşık ve çelişkili olması nedeniyle vardır: Gerçeklik kendisi hakkında hızlı ve basit düşünmeye gelmez, insanlar ona farklı açılardan bakarlar ve kaçınılmaz olarak tekyanlı olan bu görünümler, sonunda daha büyük görünümde bir araya gelirler.Önemli olan, önce onun oluşumunun sonra da incelenmesinin engellenmemesidir. Bilim özgürlüktür ve onun gelişimi en geniş demokrasiyi gerektirir.

G.Vodolazov.: Ancak bunun politik demokrasiden farklı, özel tipte bir demokrasi olduğu düşüncesini paylaşacağınızı düşünüyorum. Bu, azınlığın çoğunluk kararlarını benimsemesi ilkesine göre işlemez. Bilimde Copernicus ya da Einstein gibi insanlar diğerleri arasında yalnız kalabilir, ama çok yetenekli politikacılar bile bunu anlayamıyor. Önemli bir Bolşevik lider olan ve 14. Parti Kongresine başkanlık eden Aleksey Rikov, salonun şiddetli alkışları arasında ciddi bir biçimde, bu koşullarda çoğunluk

kararlarının marksist doğruyu oluşturacağını ilan etmişti. Yalnızca Nadejda Krupskaya- O, cesur ve yetenekli bir kadındı ve inanıyorum ki, hâlâ marksist bir kuramcı olarak, hakkıyla takdir edilmelidir-kongrede doğrunun çoğunluk tarafından değil, ancak tarihsel pratik tarafından belirlendiği yolundaki eski marksist tezi anımsatma cesaretini göstermişti. Bilimde demokrasi diyalektiktir, düşüncelerin çoğulculuğudur.

J.Anquita: Evet kuşkusuz, ancak bilim adamlarımızı idealize etmeliyim. Bilimde farklı ekoller arasında çoğu kez müthiş bir savaşım var. Her ekol kendisinin haklı olduğundan emin ve her biri kazanmak istiyor.

G.Vodolazov: Bereket versin bilim adamlarının elinde giyotin yok...

J.Anquita: Politikacıların elinde olduğunu mu demek istiyorsunuz? Üzüntüyle belirteyim ki, İspanyol politik tarihi giyotinlerle doludur. Ne zaman doğrudan korku duyulsa türlü türlü engizisyonlar ortaya çıkar. Hatta, bir politikanın ilerici mi, gerici mi olduğunun doğruya, bilgiye ve bilim adamlarına karşı tutumundan belli olduğunu söyleyebilirim. Doğrudan korkan ve bilimi yok etmeye çalışan bir politika, ardına saklandığı belgeler ne olursa olsun, gerici bir politikadır.

Örneğin, bir toplumda dinsel, skolastik ya da dogmatik anlayış baskın çıkabilse bile, böylesi geçici gerilemeler özgür bilimsel araştırmayı durduramaz. Köklü geleneklere sahip bir ülke olan İspanya'da, din çoğu kez düşünsel ve politik egemenlik kurabildi, çünkü o herşeyi- yaşamın ve ölümün anlamını ve amacını -basit terimlerle anlatır. Bu ebedi ve azap verici sorunlarla saçınızı başınızı yolmak zorunda değilsiniz. Bu ise toplumsal istikrar, bağlaşma ve monolitik birlik görünümü doğurdu. (Franko yönetimi altında olaylar ilk bakışta böyle görünüyordu.) Ama bu yalnızca bir kabuk ve yüzeysel istikrardan ibaretti, çünkü ancak çeşitlilik içinde birlik sağlam bir birlik doğurabilir. Yalnızca demokratik (totaliter olmayan) toplumsal sistemler gerçek istikrara sahip olabilir. Bu nedenle, ilk evangelik (Protestan) özgürlük düşünceleri İspanya'ya girdiğinde, yüzeysel dogmatik bağlaşma da çöktü.

Eğer insanlar özgürse, durağan, dogmatik tekbiçimlilik altında, var olmayan bir sorunlar yumağı ortaya çıkar. Bunun nedeni insanların düşünmeden buyrukları izlemeye son vermesi ve kendilerinin düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya ve hatalar yapmaya başlamasıdır. Marks'ın şu özdeyişini çok beğenirim: "Herşeye kuşkuyla bakın!" Ancak özgür ve prangasız birey böylesi bir düstura sahip olabilir. Bilim adamları özgür oldukları zaman, eski mutlak netliklerini yitirme eğilimine girer, rastgele bir Brown tipi hareket (*) durumunda olan pek çok sorunlar ve düşüncelerle kendilerini yüz yüze bulurlar. Politikacının hesaba katması gereken şey budur.

Ayrıca, bilim adamını politik kargaşanın içine fazla sokmaktan kaçınmayı , buyurmaya ve zamanını toplantılar ve konferanslarla doldurma eğilimine karşı direnmeyi de akıldan çıkarmamalıdır. Politik acılar bilim adamının ıssız sığınağındaki Faust gi

(*) *Brown Tipi Hareket: Çekirdek fiziğinde gözlenen rastgele hareketlerdir.* **(D.B.'nin notu)**

bi, sessiz düşünme hakkına saygı göstermek zorundadır. Issızlığın bir bilim adamının yeni düşünceler üretmesi için en elverişli durum olduğuna inanıyorum. Size konuyla ilgili bir başka örnek olarak İncil'den bir kısa öykü anlatayım. Yılanın Havva'ya söylediklerini anımsayın: "Eğer bu ağacın meyvasından yersen gözlerin açılacak ve tanrılar gibi olup, iyiyi ve kötüyü tanıyacaksın." Havva herşeye kadir olmak istedi ve meyvayı yedi. Ardından herkesin bildiği gibi, o ve Adem cennetten atıldılar. Bu birçok biçimde yorumlanabilir. Kişisel olarak ben bunun bilginin ıssızlığa itilmesi anlamına geldiğini düşünüyorum.

Son olarak politikacı, bilim adamının ne denli bilgi sahibi olursa, aradığı şeyi de o denli az anladığının bilincinde olmalıdır. Bu, bilim adamının toplumsal misyonunu yerine getirememesi olarak görünmemelidir. O, sürekli bir arayış içinde düşünmeye ve kendisini hiç bir biçimde sınırlandırmamaya bırakmalıdır. Politikacı uygulamacı ise, bilimin ürettiğini duyarlılıkla kullanmaya çalışır. Bilim adamını formüllerini hemen bir çift çizmeye dönüştüremediği için, yermemelidir. Sonuçlarını kullanma yönünde aşırı bir istek bilimsel sorgulamayı mahvedebilir.

21. Yüzyıl Manifestosunun Ortak Yazarları

G.Vodolazov.: İspanyol komünistleri (her politik partinin meşru dürtüsü olan) erke geldiğinde bugün söylenenleri unutmayacağınızı umarım. Daha şimdiden İKP yalnızca topyekün muhalefet partisi değil inancıma göre, demokrasiyi güçlendirmeye, ülkenin kültürü ve bilimini geliştirmeye yapıcı bir katkıda bulunmayı arzulayan bir parti aynı zamanda. Buradaki sempozyum bunun iyi bir kanıtıydı. Batı dünyasının daha ileri toplumsal gelişiminin en önemli ve en yakıcı konularını tartışmaya açtınız ve marksist olan ve olmayan, son derece çeşitli ekollerin ve eğilimlerin temsilcilerini katılmaya davet ettiniz. Burada gerçekten de yüz çiçek açtı. Sizin ve diğer parti önderlerinin onların söylemek istediklerini dinlemenizi, salonda ve kulislerde, eşit bir konumda ve kürsüden herhangi bir "yönlendirici buyruk" vermeksizin tartışmalara katılmanızı bilim adamları mutlulukla karşıladılar.

J.Anquita: Bilim adamları ve politikacılar arasındaki diyalog bizim için çok önemli. Bu, böylesi bir toplantıydı. Çok geniş bir sorunlar yelpazesi üzerinde konuşup, marksist toplumsal kuramımıza toplu bir bakış atmaya ve kuramamızın gelişimindeki tartışmalı noktaları belirlemeye çalıştık. Sonuç, benzeri yıllık uluslararası sempozyumlarda adım adım tartışmak niyetinde olduğumuz, konular ve sorunların kristalize olmasıydı. Marks ve Lenin'in zamanından bu yana dünyada gerçekten muazzam değişimler bizden açık yüreklilik ve özgürlük içinde konuşmamızı talep ediyor. Şimdi ödevimiz, yalnızca kuramımızı çağdaşlaştırmak değil aynı zamanda Marks'ın **Kapital**'i ya da **Komünist Parti Manifestosu** kadar önemli bir çalışma üretmektir. Bir 21. Yüzyıl Komünist Manifestosuna gereksinimimiz var ve bu, ancak politika ile bilim arasında sağlam ve demokratik bir bağlaşıklıktan doğacaktır.

DOGMALARI ATMAK

Marksist kuramın gelişimi yalnızca çağdaş dünyanın yeni gerçekliklerine bir yanıt değil, aynı zamanda marksizmin, Marks, Engels ve Lenin'in düşüncelerinin özünde bulunan büyük kuramsal zenginliği ortaya çıkarmaktır. Şimdilerde marksist klasiklerin görüşlerini ya güzel, fakat günümüzle artık bir ilişkisi kalmamış uzak bir tarih olarak, ya da bu yüzyılın ikinci yarısının sorunlarının üstesinden gelemeyecek, dar ve dogmatik bir doktrin olarak gösterme yönünde her zaman olduğundan daha yoğun çabalar olması nedeniyle, bunun belirtilmesi daha bir önem kazanıyor.

WMR*'ye, Lenin'in düşüncelerinin güncelliğini vurgulayan ve bunların tüm bayağı yorumlamalardan arındırılması çağrısında bulunan birçok makale ve mektup geliyor. Aşağıda bu konudaki biri dizi katkının ilkini sunuyoruz.*

ESKİ TARZ DÜŞÜNMENİN TEMELİ

Sergio VUSKOVIC ROYO

(ŞİLİ)

Perestroyka -sosyalizmin devrimci yenilenmesi (bu, yeni düşünce tarzının yüreğidir)-için Mihail Gorbaçov'un gerekçeleri üzerinde düşünüldüğünde, kaçınılmaz olarak,*eski düşünce tarzını aşma* gereksinimi olduğuna göre, bunun kaynaklarının görülmesinin önemli olduğu sonucuna varılır. Benim düşünceme göre -burada Damian Pretel ile hemfikirim (1)- bunların kökleri Stalin'in küçük, fakat oldukça çok ta-

---

*(1) Bkz. Damian Pretel, "Marks'in Felsefesi: Dogmatik Bir Yorumlamadan Yaratıcı Gelişmeye,"*WMR*, Sayı 1, :1989, (D.B.No: 12)*

nınan, içinde tüm marksist felsefeyi özetlemeye çalıştığı, **Diyalektik ve Tarihsel Maddecilik** adlı çalışmasıdır.

Onun giriş sözcüklerini bir anımsayalım; "Diyalektik Maddecilik marksist-leninist partinin dünya görüşüdür. Buna diyalektik maddecilik denir, çünkü doğa fenomenlerine yaklaşımı, doğa fenomenlerini inceleme yöntemi, bu fenomenleri algılama yöntemi *diyalektiktir*, ve doğa fenomenlerinin yorumlaması,doğa fenomenlerini kavraması, kuramı *maddecidir.*

"Tarihsel maddecilik diyalektik maddeciliğin önermelerinin toplumsal yaşama uygulanmasıdır, diyalektik maddeciliğin önermelerinin toplumsal yaşam fenomenlerine, toplumun incelenmesine, toplum tarihinin incelenmesine uygulanmasıdır."(2)
Bu "önermeler" nelerdir? Dört temel önerme var: Herşey birbiriyle bağıntılıdır, herşey bir bütündür; hareket halindedir; iç çelişkiler barındırır; niceliksel değişimlerden niteliksel değişimlere geçer.

Bu "önermeler" (biraz yoksullaştırılmıştır, çünkü bir başka "yasa"; olumsuzlamanın olumsuzlanması bunlara dahil edilmemiştir) Hegel'in diyalektiğinden alınmışlardı. Burada Marks ilkesel olarak yeni bir şey "icat" etmedi. İlk üçü en azından Heraklitus'a (İ.Ö. 6. yy.) dek götürülebilir. Dört "önerme"nin yanısıra olumsuzlamanın olumsuzlanması "yasası" çağdaş felsefede (Descartes, Spinoza, Kant, Fichte ve Chelling) bulunacaktır. Dahası, Marks asla "önermelerden" hareket etmemiş, geneli ve tikeli nedenleri ve sonuçları, iç çelişkileri ortaya çıkarmak için bir olayı ya da süreci somut bir bağlam da almış ve böylece bir kategoriler sistemi, bir kavramlar mantığı (**Kapital**'inde yaptığı gibi) formüle etmiştir.

Stalin'in yönteminin neresi yanlıştır? Herşeyden önce, *soyuttur,* çünkü hiç bir mekân ve zamansal özelliğe sahip değildir. Spekülatif düşünce tarzı, yani zaman ve mekân sonsuzluğu kategorileriyle düşünme ancak "melekler" için geçerlidir. Bu tür bir belirsizliği "diyalektik maddecilik şudur" formülünde görebiliriz. Bu, Lenin'in şu değerli düşüncesini hiçe sayar: "Soyut doğru diye bir şey yoktur. Doğru her zaman somuttur. "(3) Lenin ayrıca şöyle diyordu: "Marksizmin bütün ruhu, bütün sistemi, her önermenin (a) yalnızca tarihsel olarak, (b) yalnızca diğerleriyle bağıntılı olarak, (c) yalnızca tarihin somut deneyimiyle bağıntılı olarak düşünülmesi gerektiği isteminde bulunur. "(4) Böylece o, incelenen konu ya da sürecin kendi gelişimi içinde, birçok ve çeşitli tanımları içinde düşünülmesini istiyordu. Burada ise, çehresiz kütleyi ve karşılıklı bağıntıların ile baştaki belirsizliğini "yıkan" olumsuzlamanın olumsuzlanması, içi çelişkiler , diğer fenomen ve süreçlerle birlik olmaksızın birşey yapılamaz. Tersine, Stalin'in "diyalektik maddeciliği mutlak olarak kutsanan ve bütün şey-

---

(2) *Josef Stalin,* **Diyalektik ve Tarihsel Maddecilik Üstüne,** *Moskova, 1949, s. 7-8(Rusca)*
(3) *V.İ.Lenin,* **Toplu Yapıtlar,** *c.9 Progress yayınları, Moskova, s.86*
(4) **Agy.** *c.35, s.250.*

lere uygulanması gereken bir soyutlamalar toplamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi iç çelişkileri, gelişim tarihi ve mantığı olan algılama sürecinin karmaşıklığını gözardı etmektedir.

Sonuçta, diyalektiğin üç ya da dört soyut "yasasını" bilmenin gerçekliği yansıtmak için pekala yeterli olduğu gibi yanlış bir sanı doğdu. Söylemeye gerek yok ki, şeylerin ve süreçlerin özü, onların dışavurum biçimiyle aynı değildir ve çözümleme amaçlarıyla, bilimsel araştırmayla, soyutlamaları kullanmak zorunludur. Ancak Stalin bunlara tam değere sahip sonuçlar olarak başvurur.

Bunun yanısıra, bu tür "maddecilik" (doğal fenomenlerin yorumlanması) ve bu tür "diyalektik" (doğal fenomenleri algılama yöntemi) kendi adına varlık gösterme görünümündedirler. Yapay olarak, bir kavram üzerine bir diğerinin dayatılmasıyla "bağlanmışlardır". Sonuç olarak, bir sahte bilimle, skolastik bir varlık görünümüyle yani canlı yaşamı, gerçek dünyayı çözümlemeye girişmeyip, yalnızca sözcüklerin düzene sokulduğu ve kendisinden, Stalin'in kendi "tarihsel maddeciliğini" çıkarsadığı bir bilgiçlik "felsefesi" ile karşı karşıya kalırız. Bir kez daha yapay bir bileşim görürüz.

Stalin'in aşırı basitleştirilmiş düşünce tarzı kendi içinde tutarlıdır; Onun şunu her zaman için geçerli ilan etmek bakımından "diyalektik maddeciliğe" gereksinimi vardı: "Proletaryanın sınıf savaşımı son derece doğal ve kaçınılmaz bir fenomendir."(5) Başka bir deyişle, doğa yasalarını toplumsal gelişme yasalarına çevirmek ve formasyonların tarihsel ardışıklığını yazgısal bir biçimde kaçınılmaz göstermek için bu gerekliydi. Ancak sonuç ne oldu? Tarih çehresiz duruma geldi. *Uygarlık* hakkında tek bir sözcük edilmedi. Bir bilim ve olanaklının sanatı olarak politikaya yer kalmadı. Reform ve devrimin, barışçıl ve barışçıl-olmayan savaşım yol ve yöntemlerinin diyalektiğini, demokrasinin dönüşümler sürecindeki rolünü gözardı etti. Bunun gibi, tek yanlı ve muğlak savlar silsilesinden başka bir şey duyamayız: "Kapitalizmden Sosyalizme geçiş ve işçi sınıfının kapitalist baskıdan kurtuluşu yavaş değişimlerle, reformalarla değil, ancak kapitalist sistemin niteliksel bir değişimiyle, devrimle gerçekleştirilebilir."(6) Ardından şöyle ekler: "Felsefi maddeciliğin önermelerinin toplumsal yaşamın incelenmesine uygulanmasının önemi kolayca anlaşılacaktır."(7)

Peki, bu önermeler nelerdir? Kendi doğası gereği dünya maddeseldir, madde nesnel bir gerçekliktir, birincildir; oysa bilinç, düşünce ikincildir. Son olarak, varlık algılanabilir. Bir kez daha belirtelim ki, "felsefi maddeciliğin bu "önermeleri" Marks tarafından keşfedilmiş değildir. O başka bir şey yapmış olduğu için saygıdeğerdir. **Feuerbach Üzerine Tezler**'inde Feuerbach'ı, biliş (cognition) öznesinin etkin rolünü göremediği ve nesnel doğrunun kavranmasında bireyin ve toplumsal pratiğin rolünü ve

(5) *Josef Stalin,* Agy, *s24.*
(6) Agy
(7) Agy. *s.33*

önemini ortaya çıkaramadığı için eleştirmiştir. Stalin tarafından formüle edilen "önermeler" ileri bir adım değil, özünde 18. yüzyıl mekanik maddeciliğinin düşüncelerine geri dönüştür.

Bu tür bir yaklaşım Marks'ın düşünme yöntemine yabancıdır, çünkü o, özgül toplumsal yasaları ("doğal fenomenleri" değil, "şu veya bu devlet"in, "şu veya bu toplum"un) somut tarihsel koşullarını inceleyerek ortaya çıkardı. O, bunları toplumsal yaşam bağlamında ancak benzeşik yansımalar olarak inceledi ve bunları, tikel olarak karşılaştırma amacıyla kullandı. İsim -maddecilik- üzerine vurgu yapmak, (diyalektiği) bir sıfat olarak ele alarak, tarihin *diyalektiğine* ilgiyi azaltmak Marks'ın düşüncelerinin gerçek kaynağını, onun asıl tarih görüşünü ve doğa ile toplum arasındaki karşılıklı bağıntıyı anlayamama anlamına gelir.

Stalin elbette, üretim ilişkileri, üretici güçler, vb. kategoriler kullanıyor, ancak bunları hep soyut olarak ve aşırı basitleştirilmiş bir biçimde, zaman ölçeği ve somut toplumsal bağlamlar dışında ortaya koyuyor. Tarih üzerine kısa denemesi beş temel üretim tarzından ibarettir: İlkel komünal sistem, kölecilik, feodalizm, kapitalizm ve sosyalizm. Marks'ın ayrıca ele aldığı Asya-tipi üretim tarzından söz bile etmiyor. Tarihsel maddeciliğin kategorileri öngörünün sonucu olarak gözüküyor. Yeni sorunların formüle edilmesine yer yoktur. Herşeyin, söylenmiş olan dokunulmaz modele uygun olması beklenmektedir.

Hakiki marksist düşünme tarzından böylesi uzaklaşmaların sonuçları nelerdir?

İlk olarak, kuramın ve biliş yönteminin gelişimi durduruldu. Herşey "Stalin'in açık ve net sonuçları"nın ezbere öğrenilmesine indirgendi. Ancak Lenin şöyle diyordu: "Marks ve Engels'in dehası tam da şurada yatmaktadır ki, onlar çok uzun bir süre, *yaklaşık yarım yüzyıl* boyunca maddeciliği geliştirdiler, ... çoktan çözülmüş bulunan bilgi bilimsel sorunları yenilemekle yetinmeyip, *bu aynı* maddeciliği toplumsal bilmeler alanında tutarlılıkla uyguladılar -ve *nasıl* uygulanacağını gösterdiler. "(8)

İkincisi klasikler ve elbette Stalin'in kendisi dışında, Karl Korsch, Georgy Lukacz ve Antonio Gramsci gibi, başka marksistlere hiç yer bırakmayan bir durum ortaya çıktı. Aralarında L. E. Recaberren, J. C. Mariategui ve J. A. Mella'nın bulunduğu bazı Latin Amerika'lıların düşünceleri unutuldu.

Üçüncüsü, Stalin'in marksizm-leninizm yorumundan kaynaklanmayan herşey kesinlikle gözardı edildi, yararsız ve zararlı bulunarak bir kenara atıldı. Bu herşeyden çok idealizm için geçerlidir: İdealizmin gelişimini ve felsefedeki yeni eğilimleri çözümlemeyi reddetmek, güncel fenomenler hakkında yüzeysel değerlendirmelere, monoloğa, düşüncede durağanlığa ve geriliğe yol açtı. Büyük ölçüde marksist kuramsal kültür çerçevesi içinde, Hegel'in diyalektik ruhunun canlandırılmasıyla ilintili

---

(8) V.İ.Lenin, **Toplu Yapıtlar,** *c.14, s.336.*

olan Lenin'in ideolojik mirasını geliştirmek yerine (yalnızca Lenin'in "Militan Maddeciliğin Önemi Üstüne" makalesinin anımsamak yeterlidir), o zamanlarda egemen olan, marksizm sonrası" filozoflara karşı kaba bir tutum alma "geleneğinin" uyanık bir biçimde izlenmesi söz konusuydu.

"Bütün halkların liderinin "felsefi önermelerini okumak elbette zor değil. Bunlar, emekçilerin klasikler üzerinde özgül olarak düşünmesinin gerekmediğini varsayanlar için bir kılavuzdur. Burada yığınlar, yalnızca "naiflikleri" tedavi edilmesi gereken "yeni yetmeler" olarak gözükür. Kötü alışkanlıklar bulaşıcıdır ve zor ölürler; bu nedenledir ki, Stalin'in yapıtının rafa kaldırıldığı günümüzde bile, birçok yerde diyalektik ve tarihsel maddeciliğe ilişkin eski anlayış yaşamaktadır.

Marksist yöntemin bayağılaştırılması en çarpıcı bir biçimde, "diyalektik Maddecilik maksist leninist partinin dünya görüşüdür" şeklindeki süregelen savda görülüyor. Bu tez çoğu kez diyalektik maddeciliğin tamamlanmış olduğu ve artık geliştirilmeye gereksinimi olmadığı sonucunu ima etmektedir. Dahası, şunu varsaymaktadır: Doğrunun tek taşıyıcısı ve tarihin özel bir yapımcısı partidir, artık onun dışında marksistler olamaz, çünkü parti doğanın "gizlerine" sahiptir ve bunları ustaca topluma uygular. Ancak sorun odur ki, bilimsel, felsefi ya da estetik doğru seçkin kişiler grubuna ait olmayıp, son çözümlemede, *bir bütün olarak insanlığın malıdır.*

Biliş sürecinde özne ve nesnenin, kuram ve pratiğin organik birliği, Lenin ve Gramsci'nin işaret ettikleri gibi, marksizmin ana felsefi yeniliklerinden biri onun aşılmamış organik özgünlüğüdür. Marks'a göre, "praksis" kategorisi yalnızca "pratik"le (kuramın karşıtı olarak) eşanlamlı bir sözcük değil, ikisinin, dünyayı dönüştürmeyi amaçlayan düşünce ve eylemin bir bileşimi idi. Bu, sosyalizme giden yola ilişkin bilimsel kavramlar doğrultusunda önemli bir adım oluşturdu.

Bazıları, günümüzün bütün yakıcı sorunlarına çözümler sağlayamadığı için, marksizmin ölüm döşeğinde olduğunu iddia ediyorlar. Kendi adıma, acılar içinde kıvranmakta olanın marksizm değil, stalinizm olduğunu düşünüyorum. Bilinen ve bilinebilir olan herşeyin birkaç sayfa içinde "sorunlarını çözmüş" bulunan eski düşünce tarzı ölüyor. Tarihsel gelişimin bugünkü meydan okuyucu evresinde, insanlığın var olma sorunuyla karşı karşıya bulunduğu bir sırada, dogmaya ya da "yeryüzünün ekseni" olma savına yabancı bir düşünce tarzı güç toplamakta. Marksizm stalinist kabuktan kurtuluyor; güncel toplumsal eğilimler ile, toplumsal dönüşümlere ilişkin, marksist olmayanlar da dahil, çeşitli manevi öngörüler hakkındaki görüşünü derinleştiriyor. Marksist aydınlar olarak onlara kuşkuyla yaklaşabilir ve onların bazı yönlerini benimsemeyi reddedebiliriz. Tek yapamayacağımız şey, onları gözardı etmektir. Eğer çağdaş marksizm bir başka "İncil" durumuna gelemeyecekse, dünya çapındaki yeni kültürel ve toplumsal gerçeklikleri, yeni "praksis"i görmezlikten gelmeye de hakkımız yok. Marksizm, bugünün ve yarının sorunlarına yanıtlar bulmak ve geleceğin ileri doktrini durumuna gelmek için bilgi bilimini yetkinleştirmek zorundadır.

LENİN'E DOĞRU, İLERİ

Jean-jacques GAUBLEAU
Lyons Üniversitesi (Fransız Komünist Partisi)

UNESCO'nun belirttiğine göre, Lenin dünyada en çok okunan yazar. Ağırlıkla bu yüzyılın ilk çeyreğinde yazmış olmasına karşın, onun yazdıkları tüm 20. yüzyıl boyunca büyük ilgi görmüştür ve Lenin'in kalıtına duyulan ilgi artmaktadır. Sovyetler Birliği'nde "devrim içinde devrim" gerçekleştirmekte olanlar, Mihail Gorbaçov'un, yaşayan leninizmin "tükenmez kaynağı" (1) olarak adlandırdığı şeyden, ayinsel alıntıların ve dogmanın kuru kabuğunu temizlemeye çalışıyorlar

Ancak, çağdaş Fransa'da çok az sayıda insanın Lenin'i okuduğunu kabul etmeliyiz. Şöyle bir soru ortaya çıkıyor: Fransız Komünistleri olarak, son birkaç yılda, genç kuşağın 20. yüzyıl sonlarındaki gerçekliklerin ışığı altında, Lenin'in yöntembilminde ustalık kazanmasına yardımcı olmak için ne yaptık? Herşey bir yana, hiç kimse eskiden ne yazık ki çoğu kez yaptığı gibi yapamaz artık. Yaklaşık 25 yıl önce leninizm, çağdaş fenomenlerin özünün tam bir tablosunu veren bir dizi genel doğrular ve ilkeler (başka bir deyişle, skolastik bir doktrin) olarak betimleniyordu. Devrimcilere yalnızca bu doktrinin önermelerini pratiğe uygulama kalıyordu. Lenin'in kendisinin, somut sorunlara genel doğrunun basit mantıksal gelişimi içinde yanıtlar arama çabasına karşı çıktığı unutuluyordu.(2)

Onun yaklaşımlarının asıl içeriği, çevremizdeki *dünyanın somut bir çözümlemesini* yapmak zorunluluğudur ve Lenin'in çalışmalarının vulger biçimde okunmasından kurtularak Lenin'in yöntemine "dönmek" ve bunda ustalaşmak anlamına gelen böylesi bir çözümleme, marksistlerin önünde duran ivedi bir ödevdir. Bu son derece önemlidir, çünkü bazı siyasal bilimciler, Lenin'in çalışmalarının yorumları üzerinde garip bir tekel kurmuş bulunuyor ve büyük ölçüde bunlarla ilgili kendi yorumlarını Batılı okura dayatmaya çalışageliyorlar. Sözgelimi bir Fransız kitabevinde leninizm üstüne inceleme için bir yardımcı kitap satın almak istiyorsunuz, Helene Carrere d'Encausse, Alain Besançon ve Dominique Colas'ın yazılarının (3) size verileceği kesindir. Bunlardan kimleri *Lenine et le leninisme* gibi, Fransız okurda dünyadaki herşey hakkında popülerize edilmiş biçimde temel enformasyon sağlayan, "Ne Biliyorum?" başlıklı dizi içinde yığınsal baskılarda yayınlanmıştır.

Bu yazarların kaleme aldıklarının bazı ortak özellikleri vardır. Herşeyden

---

(1) *Mihail Gorbaçov,* **Perestroyka-Ülkemiz ve Dünya için Yeni Düşünce Tarzı,***collins, Londra, 1987, s. 20 (ingilizce)*

(2) *Bkz: V.İ. Lenin,* **Toplu yapıtlar,** c.3, s.32 (ingilizce).

(3) *Bkz: örneğin,* **Halene Carrere d' Encausse, Lenine, lafevolution et le pouvior, Paris, 1979: Alain Besançor,les oriğines intellectuelles du leninisme, Paris, 1980; Dominigue Colas, Lenine etle leninisme,** *Paris,1987,* **le leninisme,** *Paris 1982*

önce, kanımca, son onyıllarda antikomünist anlayışlarda gerçekleşmekte olan değişimlerin tanıtını veriyorlar. Ek olarak söz konusu olan, her Batılı aydının reddetmesi gereken eski, "ilkel" antikomünizm değil, bunun bir tür "bilimsel" olanıdır. Bu, üniversitelerde özel bir ders olarak öğretiliyor ve hatta yerel yetkililer hiyerarşisi bile oluşmuş bulunuyor. Bunlardan bazıları "klasikler" mevkisine çıkarıldı ve çalışmaları, yığınsal baskılarla itibarlandı. "Ekoller" arasında daha da sert bir yarışma var. Ancak günümüz antikomünistlerinin konumlarındaki öz pek değişmedi. Antikomünizm savunucuları çoğu kez, ölüm cezasından başka hiç bir şeyden tatmin olmayacak savcıları anımsatıyor hâlâ insana.

En genel izlenim bu. Daha ayrıntılı bir inceleme perestroyka'yı gözden düşürmeyi hedefleyen yeni eğilimler olduğunu ortaya çıkarıyor: Bir yandan Lenin'in çalışmalarında stalinizmin önkoşullarını bulup ortaya çıkarmak, diğer yandan onun demokrasi sorunlarına yaklaşımını çarpıtmak için çabalar harcanıyor.

Örneğin, Colas şunu ilan ediyor: "Artık Lenin'i parlak bir emperyalizm taktikçisi ya da kuramcısı olarak görmeyelim. Ona, politikayı yalnızca kuvvet ve savaş açısından gören bir örgütçü olarak bakalım. Onu, histeriyi kınayan ve sapmalara saldıran bir psikiyatrist olarak; toplumu bütün itilmişlerden, aylaklardan, zenginlerden, entellektüellerden ve kulak'lardan arındırmak isteyen bir cerrah olarak göreceğiz. Lenin'i, yığınsal terörizmi erk kullanımının meşru bir normu olarak yerleştiren yeni bir politikanın yaratıcısı olarak okuyalım."(4) Bu sözler stalinizme karşı suçlamaları geri çekme doğrultusunda açık bir istek ortaya koyuyor. Gerçekten yazar, Ekim Devrimi'nin hiç bir stalinist çarpıtılmasının söz konusu olmadığını, çünkü bunların leninizmin kendi doğasında bulunduğunu, yani çarpıklıkların bolşevizmin "genetik kodu" içinde yerleşik olduğunu savlıyor. Verilen mesaj, özgün kusurdan kurtulmak istiyorlarsa, komünistlerin bizzat kendi özlerini ve ülkülerini terketmek zorunda olduklarıdır.

Bu sonuçlara varmak için, Colas, senkronize denilen okuma yöntemini -verili bir konu üstüne, Lenin'in çeşitli yazılarından önermelerin, tarihsel bağlamlarına bakmaksızın, monte edilmesini-kullanıyor. Sonuç, onun kanısına göre, "leninizmin ilkeleri"ne ilişkin yeni bir sanıyı veriyor: Kuvvet, dayatma ve demagoji. Ancak, böylesi bir incelemenin gözardı ettiği nedir? Herşeyden önce, Lenin'in emperyalizm kuramı ve bu arada, onun Rusya'da kapitalizmin gelişimi konsepti, Lenin'in temellerini attığı, Bolşeviklerin politik stratejisi ve devrim kuramı da dışlanıyor. Colas, *Lenin'in felsefi katkısı* üstüne hiç birşey söylemiyor. Ona göre, Lenin yalnızca burada parti, doktrinin geliştirdi ve parti bir tür makine ya da ordu müfrezesi konumundadır. Colas, tam da bu doktrinin "paranoik humma"ya yol açtığını iddia ediyor; bunun izlerini Lenin'in çalışmalarında bulmaya çalışıyor ve bir psikoloji uzmanının mantosuna bürünerek "kıyımlar" için, marjinalleri doğrayarak toplumu temizlemek için Lenin'e

---

(4) Dominigue Colas, le leninisme, dust-jacket

neredeyse "bastırılmaz" bir dürtü atfediyor. Kısacası, Lenin'in bir sınıf savaşımı yöntemi olarak, terörizmi kınamasını, karşı devrimci beyaz teröre tepki olarak, Bolşeviklerin kimi eylemlerinin zoraki niteliği gibi "ayrıntıları" utanmazlıkla görmezlikten gelerek, topyekün baskının gizemli kaynaklarını açıklığa kavuşturmaya çalışıyor.

"Ne Biliyorum" dizisinin popüler amaçları nedeniyle, Colas bazı tarihsel gerçekleri aktarmak ve Lenin'in çalışmalarından kimilerini sunmak zorundaydı. Ancak, aynı zamanda Lenin'in terörizme karşı tutumunu anlamak için çok önemli olan "**Halkın Dostları" Kimlerdir ve Onlar Sosyal-Demokratlarla Nasıl Savaşırlar** adlı yapıtından hiç söz etmiyor. Nesnel ve bilimsel bir yaklaşım düşüncesi, yazarı genel tutumunu ve konumunu değiştirmek zorunda bırakmıyor. Örneğin, ünlü "**Nisan Tezleri**" üstüne yorumu söyle: "Lenin'in stratejisi, ekonomik determinizme ilişkin aşırı titiz olan geleneksel marksizm için, korkunç cesurdur. Ancak, erke geçmek için çaba gösteren bir örgütün ya da adamın gereksinimlerinden yola çıkıldığında, aşırı basmakalıptır. Nisan 1917'de Lenin, gerçekte, düpedüz kuvvet mantığına eğilim gösterme cesaretinde bulundu ve bu, belki de, onun politik çözümlemesinin son argümanıdır.(5)

Bu "belki"de ne kadar hoş! Ancak, okur, Lenin'in 1917 ilkbaharında bir kez daha sergilediği, kuramasal ileri görüşlülüğü hakkında hiç bir şey öğrenmeyecek. Hemniye öğrensin ki; bu, herşey bir yana, "düpedüz kuvvet mantığını" "basmakalıp" bir anlatımından başka birşey değildir! Herşey açık ve net: Görüldüğü kadarıyla, Bolşevik devrimi, yalnızca Lenin karşıtlarından daha az "titiz" olduğu için zafere ulaştı. Ama, general Krnilov'un ayaklanması gerçek bir olay değil miydi? Sonra, Lenin neden gerçeklikleri çözümleyip durdu? Colas'ın yanıtı değişmiyor: yalnızca "kararlarına kuramsal meşruluk sağlamak" (6) için.

Toplumbilimci Pierre Bourdier böylesi sonuçların anlamını açıklamakta acele etmiştir: Bu, "keyfiliğin örtbas edilmesi" ve "meşrulaştırılması"dır. Lenin, Engels'le birlikte, ne kadar marksizmin bir "eylem kılavuzu " olduğunu yinelerse yinelesin, ona inanmamalı, "çağdaş tiranların prototipleri" için kuram tek partinin, yani kendi diktatörlüklerinin hizmetindeki bir manipülasyon aracından başka birşey değildir. İddia edildiği üzere, "leninizmin mantığı", Sovyet toplumunun o zamandan bu yana tüm gelişiminin mantığı budur.

Bu tez çürütülmeye çalışılmalı mıdır? Şu kadarını belirtelim ki, Lenin'i okuma zahmetini gösterenler için bu inandırıcılığını tümüyle yitirecektir. Bu nedenle, Colas ve benzerleri, okurları 20. Yüzyılın bu büyük düşünür ve devrimcisinin çalışmalarına göz atmaya davet etmiyorlar. Gerçekten, eğer bilgili bir yorumcu, hiç de bir düşünür olmadığını "kanıtlamak"için en "çağdaş" yöntemleri kullanmışsa, Lenin'in yazdıklarını incelemenin ya da onun düşüncelerini kabul etmenin değeri olmadığını bile öneriyorlar.

---

(5) *Dominique Colas*, **Lenine et le leninisme**, *s. 61*
(6) **A.g.y.**, *s.4*

Lenin'in çalışması üstüne böylesi yorumların özü, marksizmi ve onun izleyicilerini gözden düşürmek için harcanmakta olan çabalar bağlamında tümüyle açıklık kazanıyor. Fransız komünistlerin aşırı sağcıların ikiz kardeşi olduğu ve yalnızca demokrasi oyununun kurallarını benimser göründükleri savlanıyor. Herşey bir yana, onlar kendi doktrinlerine bağlı kalıyorlar, öte yandan, Marks ve Lenin, 200 yıl önce Fransa'da kurulduğu biçimiyle politik demokrasinin sahte ve biçimsel niteliğini kesin bir biçimde kınamadılar mı? Onun, arkasında gerçek erkin -burjuvazinin diktatörlüğünün - gizlendiği bir perde olduğunu göstermeye çalışmadılar mı? Kısacası bize, leninizmin izleyicilerinin demokrasi normlarının, ilke ve ülkülerinin olumlu değerini yansıdıkları gibi, gerçekçelendirilme gereksinimi olmayan bir görüş sunuluyor. Bu, komünistleri totaliterizmin savunucuları olarak tanımlamaktan yalnızca ufak bir adım geridedir.

SBKP halk erkinin bütün potansiyelini açığa çıkarmak için enejik çabalarda bulunurken, böylesi Batılı "bilimciler" bu çabanın *leninist* kökenlerini kesinlikle reddediyorlar. Bunun, Batı demokrasisinin evrensel modelinin sovyet toprağına uygulanması olduğunu düşünüyor (ya da ona niyetleniyor) ve *perestroyka*'yı kendi ölçüleriyle ölçüyorlar.

Lenin'in asıl demokrasi konsepti nedir? Bu; önemli kuramsal anlamı bugünkü savaşımın pratik görevleriyle yakından bağlı olan bir sorundur. Rahatlıkla söylenebilir ki, Lenin'in görüş açısından, *demokrasi mekanik bir biçimde yeniden üretilmeye hazır, bir tür katı şema değil, ardıcıllıkla geliştirilmesi gereken bir potansiyeldir.* Zamanında Engels, demokrasiyi zaman-dışı bir nosyon olarak gördüğü için Eduard Bernstein'i yermişti. Lenin de, demokrasinin her zaman kendi kendisine özdeş kalan bir "ilke" olarak görülmesine karşı çıktı. Bu bağlamda, diyalektik bir filozof olarak Lenin'in tarihsel fenomenleri kendi gelişimleri içinde gördüğünü anımsayalım. Ona göre, halk erki ve özyönetim, filizlenen ve çelişkili bir süreçtir. Çelişkilidir, çünkü yönetenler ile yönetilenler arasında eşitlik sorununu ortaya koymakla birlikte, demokrasi hâlâ "halkın yönetilmesinin" bir biçimi, yani bir devlet biçimidir ve dolayısıyla, "halkın" bir bölümünün diğer bir bölümü üzerinde zor kullanımı anlamı taşır ve kendi içinde karşıtını -egemen sınıfın diktatörlüğünü- barındırır. Ancak sınıfsal bölünmelerden kurtulmuş bir toplum gerçek halk erkini yaratmayı umut edebilir, fakat o zaman "halkın yönetilmesi" yerini "şeylerin yönetilmesine" bırakacağı için terimin dolayısız anlamıyla demokrasi de olmayacaktır. Şu kaydedeğer savın temeli budur: "Demokrasi ne kadar tam olursa, onun gereksiz duruma geleceği an o kadar yakınlaşacaktır."(7)

Bu çelişki bir mantık oyunu değil, yaşayan gerçekliğin bir parçasıdır. Kendi olumsuzlanmasına doğru ilerleyen bir olgu olarak, bu çelişki yalnızca sınıflı toplumların

---

(7) V.İ.Lenin, **Toplu Yapıtlar,** *c.25, s.474.*

ve devletin kendisinin tarihsel olarak geçici niteliğini dile getirmektedir. Bunun yanısıra, demokrasinin bir *tarihsel oluşum* dönemi vardır ve bu sırada da, burjuva demokrasisinden proleter demokrasisine yakıcı ve devrimci bir dönüşüm gerçekleşir.

Lenin'in diyalektik düşünce tarzı, burjuva demokrasisi içinde, onun içkin "aşamaları" ile gelişme biçimleri arasında bir ayrım yaparken gösterdiği titizlikte de kendisini belli ediyordu. Ve onu eleştirdiği ve sınırlı olmakla suçlandığında da her zaman , bunu "tutarlı demokrasi" diye nitelediği görüş açısından yaptı, yani bir başka deyişle, *her zaman* "toplumsal devrim için savaşımın bileşik ödevlerinden biri" olan, "demokrasiyi *sonuna dek* geliştirmek " (8) uğrunda yaptı. Bu düşüncenin her hangi başka bir yorumu büyük bir çarpıtma olur. Demokrasi hedefine ulaşmayı amaçlayan çabaların, yalnızca, işçi sınıfını ekonomik ve toplumsal kurtuluşu için savaşımdan saptırabileceğinde ısrar eden Bolşeviklerin görüşlerinin dayanıksızlığını Lenin'in açık bir biçimde sergilediğini anımsayalım.

Lenin, *demokrasiye karşı bu kaba tutumu kararlılıkla teşhir etti.* Sosyalizm, diye yazdı, "demokrasi olmaksızın olanaksızdır, çünkü: (1) proletarya, demokrasi için savaşımla ona hazırlanmaksızın sosyalist devrimi gerçekleştiremez; (2) muzaffer sosyalizm, tam demokrasiyi uygulamaksızın zaferini pekiştiremez ve insanlığı devletin sönüp gitmesine götüremez "(9) Kapitalizm ile demokrasi arasındaki ilişkiye gelince, bu şöyle belirlenmektedir: "Genel olarak kapitalizm ve tikel olarak emperyalizm demokrasiyi bir yanılsamaya döndürür -ancak, aynı zamanda kapitalizm yığınlarda demokratik özlemler de uyandırır, demokratik kurumlar da yaratır, emperyalizmin demokrasiyi yadsıması ile yığınların demokrasi çabası arasındaki uzlaşmazlığı da keskinleştirir."(10)

Lenin işçi sınıfını, bu olanakları, "tutarlı demokrasinin bir yandan sosyalizme *dönüştüğü*, öte yandan da sosyalizmi *talep ettiği ilginç* sınır çizgisine "(11)ne dek geliştirerek, kullanmaya çağırdı.

Fransız komünistleri, önde duran görevleri tanımlarken Lenin'in kalıtına dayanıyorlar. FKP 26. Kongresi'ne sunulan raporunda Georges Marchais büyük sermaye ile yakın bağlaşıklık içindeki devlet aygıtı elitinin ülkemizde özgürlüğü boğmaya çalıştığını gösterdi. Bugün, dedi komünistler yeni bir demokrasi için büyüyen savaşımı geliştirmelidir ve ancak bu koşullarda, yurttaşlar kendilerini etkileyen -işyerlerindekiler de içinde- tüm sorunlar ve kararlar üstüne görüşlerini dile getirebilirler. Bu istem toplumsal gelişimin gereksinimlerine yanıt veriyor, çağdaş üretimin özgülüklerinden doğuyor: Bunun verimli olması için çalışma kolektifinde insanların etkin ve sorumlu bir rol oynaması gerekir.

---

(8) Agy., *s.452*
(9) Agy., *c.23, s.74*
(10) Agy., *s.24-25*
(11) Agy., *c.25, s.452*

Bu yaşamsal gereksinimi geliştirmek, buna yanıt vermeye yardımcı olacak haklar için çalışmak, popüler savaşımın engin laboratuvarında bu istemin gerçekleşmesi için yeni biçimler aramak ve sınamak-işte en tutarlı demokratlar ve aynı zamanda komünistler olarak bizim karşımızda duran görev budur. Bu görev, Lenin'in zamanında sözünü ettiği ve şimdi perestroyka'yı demokrasi ruhuyla dolduran göreve yakın değil mi?

YABANCILAŞMANIN NEDENLERİ

Profesör Kristyu PETKOV
Bulgaristan Bilimler Akademisi
Sosyoloji Enstitüsü Müdürü

Son zamanlara kadar, yurttaşların sosyalist toplumdan yabancılaşmasının, ya kapitalist geçmişe bir sürüklenme ya da yönetimin yaptığı yanlışların bir sonucu olduğu kabul ediliyordu. Fakat bu mantıksal olarak, aşağıdaki sorulara yol açıyor: Daha ne kadar suçu kapitalizme yükleyeceğiz? Böylesine yaygın bir fonomenin toplumsal bir kalıntı olduğunu iddia etmekte haklı mıyız? Kapitalist toplumsal ilişkilerin yabancılaşmayı yeniden üretme gücü, azalmak yerine, büyüyor olabilir mi?

Yönetim ve hükümet sistemindeki çarpıklıkların yabancılaşmanın ardında yatan nedenler arasında olduğu kabul edilmelidir. İnsanlar yöneticileri (yöneticiler devlet çıkarlarının tek yorumlayıcısı ve savunucusu olmak hakkını kendilerine mal ettiklerinden ötürü) devletle özdeşleştirme eğilimi gösterirler. Benzer biçimde, görevdeki kişinin yanlışlarına yönelik olumsuz tavrı da, bir bütün olarak toplumsal sisteme yakıştırma eğilimindedirler. Sosyalizm koşullarında yabancılaşmanın nedenlerinin bu açıklaması bütün gerçeği içerir mi? Gözden düşmüş liderlerin uzaklaştırılarak yerlerine daha yetkin ve ahlaksal yönden dürüst olanlarının getirilmesi düşünülebilir, ancak o durumda bile çarpıtmalara karşı hiçbir güvence olmayacaktır.

Benim görüşüm, toplumumuzda yurttaşların yabancılaşmasının ana nedenlerinin var olan mülkiyet sisteminde yattığıdır. Başka bir önemli gerçek de, mülkiyetten yabancılaşmanın, hükümetten ve kamu işlerinden politik yönde yabancılaşmaya yol açmasıdır. O halde, mülkiyet alanında yabancılaşmaya yol açan ne gibi şeyler yatmaktadır?

Birincisi, *üretim araçlarının çok hızlı devletleştirilmesidir.* Benim ülkemde 10-15 yıl içinde sanayi ulusallaştırıldı ve tarım kolektifleştirildi. Bulgaristan tarihinde bu kadar kısa bir zaman içinde, bir tür ekonomik ve işgücü ilişkilerinin ötekisinin yerini al-

dığı başka bir durum daha yoktur. Ne var ki, bu süreçte, yüzyıllar boyunca oluşmuş yetenekler, gelenekler ve emeğe karşı tavır yıkılmıştır. Başka deyişle, tarihin doğal gidişine şiddet uygulanmıştır. İnsanlar devlet sektörüne geçmek için kendi çiftliklerinden ve kooperatiflerinden uzaklaşmışlar ve devlet mülkiyetini, kendilerinin değil de, "başka birisi"nin olarak algılamaya başlamışlardır. Üstelik devlet mülkiyetinin tekelciliği mutlaktı. Başlangıçta devlet mülkiyetinin; kooperatif mülkiyetten daha yüksek bir mülkiyet biçimi olduğu ilan edilmişti. Daha sonraları bu iki biçim kaynaştırıldı, yani kooperatif mülkiyet de devletleştirildi. Mülkiyet ilişkilerinin tekleştirilmesi rekabeti olanaksızlaştırdı ve girişimciliği zincirledi. Ekonomik insiyatif merkezin ayrıcalığı durumuna gelirken, üreticiler iş görme işlevine terkedildi.

İkincisi, bireyin mülkiyet sistemi içindeki statüsünün, ya da bireyin *ekonomik statüsünün* yabancılaşmanın bir nedeni olduğunu düşünüyorum. Sosyalizmin politik ekonomisi, her bireyi, yalnızca halkın bir parçası olarak kaldığı sürece onun böyle görülebileceğini de ekleyerek, "eşit mülk sahibi" olarak görürdü. İnsanlar kendi mülklerinin yönetim yetkilerini özgür bir biçimde devlete geçirdiklerinden (bunun gerçekleştirildiği yasal kararnamenin gizli olduğu doğrudur) ötürü, herkes bir dereceye kadar ya da vekaleten mülk sahibiydi. Gerçek durumdaysa, yurttaşlar kağıt üzerinde mülk sahibi, devletse gerçek mülk sahibi durumuna getirilmişti.

Buna uygun olarak, "eşit mülk sahibi" konsepti soyut, sıradan bir birey anlayışıyla bağlı kaldı ve ideolojik bir önermeden öte birşey olarak alınmadı. Oysa, üretim araçlarıyla ilişki içine giren somut birey, kullanmaya hazır tek şeyini, yani işgücü yeteneğini sunar. Birey için ekonomik ve işgücü ilişkilerinin gerçek dünyası işletmede başlar: Birey canlı emeğini ücretle, bir mülk sahibi olarak değil, geçimini sürdürmeye çalışan biri olarak değiştirir. Fakat Marks'a göre, bunlar mülkiyet ve emek alanında (yabancılaşmanın bu iki yönü ayrılmazdır) yabancılaşmış ücret-işgücü ilişkilerinin belirtileridir. Tek fark, bu durumda işveren olarak özel işletmecinin değil de, devletin hareket ediyor olmasıdır.

Devletin bir kurumlar sistemi olarak görevleri özel bir personel katmanı tarafından yerine getirilir. Yönetsel buyrukçu sistem koşullarında, bu katman ekonomik gücü kendisinde toplar ve işletmelerin gelirinin ayarlanması ve dağılımı, yatırım, vergiler, işgücünün yerleştirilmesi vb., üstüne kararları alır. Bu nedenle, kimi yapıt ve belgelerde bulduğumuz, sosyalizm koşullarında mülkiyetin "hiç kimsenin" olmadığı, yani "sahipsiz" olduğu yolundaki görüşü kabul etmenin doğru olmadığını düşünüyorum. En azından merkezi bölümler ve devlet aygıtı sözkonusu olduğunda bu böyle değildir.

Bu koşullarda, gerçekte iki ayrı katman biçimleniyor: *Yönetenler ve yönetilenler:* Bu, emeğin hiyerarşik bölünmesi temel özelliğine doğru evrim gösteren bir ilişkidir. İnsanlar gündelik deneyimlerinin ışığında kendileriyle yöneticiler, "yetkililer" arasında açık bir ayrım çizgisi çekerler ve bu yolla, üretim araçlarından yabancılaşma devlet kurumlarına aktarılır. Kamu yaşamından yabancılaşmanın kökeninde toplumun

temel yapılarının ikisinin de -mülkiyet ve iktidar- bireyin üzerinde kendi denetimini yitirerek, dış ve ona yabancı birşeye dönüşmesinin yattığına inanıyorum.

Kuşkusuz her yabancılaşma biçimi için hemen bir ekonomik temel olduğunu iddia etmiyorum. Fakat, yabancılaşma bizim topluluğumuzda ilkin ekonomik alanda doğdu. İlk belirtileri 1960'lı yıllarda ortaya çıkarken, yolsuzluğun, kötü yönetimin, işçiler arasında işten "kaçmanın" ve işyerinde edilgenliğin yaygın olduğu 1970'li yıllarda yığınsallaştı. Bunun Bulgaristan'da son 10-15 yıldaki ekonomik büyüme hızlarının düşmesinin asıl nedenlerinden biri olduğunu düşünüyorum.

Politik kurumlardan ve temsilcilerinden yabancılaşma bugün en çarpıcı ve yoğun bir boyuttadır. Bunu, ayrıcalıklar, kayırmacılık, çürüme ve benzeri gibi toplumsal sapmalar ve çarpıtmalar hızlandırmaktadır. Birkaç yıl önce, partimiz bu sorunlarda geniş ve içten bir düşünce değiştokuşunda bulundu ve olumsuz süreçlerle savaşmak için kararlar aldı. Fakat, ne yazık ki bunun etkisi kısa sürdü.

Bir zamanlar, Bulgaristan'da kuramsal düşünce, üretim araçlarının (devletleştirme anlamında) bir kerede toplumsallaştırılması yoluyla ortadan kaldırıldığını kabul ederek, sosyalizm koşullarında yabancılaşma düşüncesini reddetti. Kuramcılarımız ancak 1980'li yılların başlarında kendilerine şu soruyu sordular: Sosyalizm koşullarında yabancılaşma var mıdır? Başka bir sistemden alınmaksızın yeni toplumsal sistemin özelliklerinden kaynaklanabilir mi? O zamanlar hiçbir inandırıcı yanıt getirilmediği için yalnızca soru formüle edilmişti.

BKP MK Temmuz 1987 Tam Üyeli Toplantısı'ndan sonraki bütün büyük politik forumlarda, Bulgaristan'da mülkiyetten ve kimi iktidar kurumlarından yabancılaşmanın var olduğunu belirtmiştir. Dahası, bugün üretim araçlarından yabancılaşmanın üstesinden gelinmesini ekonomiyi yeniden yapılandırmada başarının temel ölçütü olarak görüyoruz. Fakat, gerçekte ulusal ekonomide yürütülen köklü yapısal ve normatif reforma karşın, buna henüz ulaşılamamıştır.

Toplumsal bilinç açısından bakıldığında, içinde yaşadığımız sosyalist sistemin yabancılaşmayı ortadan kaldırma gücünde olduğu görüşünü belirten birine rastlamak zordur: 1989 başlarında işçiler arasında yapılan bir anket, ankete katılanların ancak binde 2'sinin Bulgaristan'ın toplumsal dokusunda yabancılaşma belirtisi görmediğini göstermiştir.

Bütün bunlar *kuramsal bir araştırmaya* yöneltícidir. Toplumsal bilimler daha şimdiden eski ideolojik kalıpları atmaktadır ve yabancılaşma olgusunun geniş çaplı bir açıklamasını getirmeye yönelik tartışmalar ve çabalar vardır. Fakat, bunlar ancak birkaç ilk adımdır. Toplumsal bilimlerimizin, hâlâ bu yoldaki gelişmemizin gerektirdiklerinin gerisinde kaldığını düşünüyorum.

O halde çıkış yolu nedir?

Yabancılaşmanın köklerinin kurulu devlet mülkiyet sisteminde yattığı doğruysa

ve yabancılaşmanın üstesinden gelinecekse, *bu sistem baştan sona gözden geçirilmek zorundadır.* Hatta, normları ve yapısal-örgütsel önlemleri değiştirme süreci zaten başlamıştır. Devlet mülkiyetinin yanısıra, mülkiyet biçimlerinin çoğulculuğundan yana bir seçimde bulunduk, kooperatif, grup, aile, birey, komün ve karma (yabancı katılımıyla) mülkiyeti geliştirme niyeti taşıyoruz. Amaç, aralarında *rekabet* için koşullar yaratmak, dolayısıyla birey ile üretim araçları arasında doğrudan bir *ekonomik bağ* kurmaktır.

Yeni normlar, kuşkusuz otomatik olarak yabancılaşmayı ortadan kaldırmıyor. Önemli olan şey, yeni kabul edilmiş mülkiyet biçimlerinin pratikte nasıl işleyeceği ve buyrukçu yönetim tarzına sürüklenmelere karşı güvenceler sağlayıp sağlamıyacağıdır. Bunu, aşırı merkezci modelin kalıplarının ekonomik gücü bir kez daha ele geçirme eğilimi gösteren aygıtın düşünce ve davranışında derin biçimde kökleşmiş olduğu için söylüyorum. Bu nedenle, aşağıdan denetim mekanizmalarına ve yöneticilerin seçilmiş organlara hesap vermesine çok büyük bir gereklilik vardır. Bu işe *demokrasi ve öz yönetim* anlamına gelir ve sonuncusu, ilkinin en yüksek aşaması olup, yabancılaşmanın üstesinden gelmenin de ana koşuludur.

Benim tahminim, Bulgaristan'da bugünkü ekonomik reform başarılı olsa bile, yabancılaşmanın bir kerede ve tümüyle ortadan kalkamayacağıdır. Bu arzu edilmeyen olgu, büyük olasılıkla, kooperatif hareketin, kira sözleşmelerinin ve birey ile mülkiyet arasında doğrudan bağlar sağlayan öteki ekonomik yönetim biçimlerinin yaygınlaşmasıyla yenilecektir. Fakat, yabancılaşma bir kez daha ücretli emeğin kullanıldığı (ülkemizde bireye ait firmalarda ve karma işletmelerde sınırlı bir düzeyde izin verilmiştir) yerlerde besleyici bir zemin bulacaktır. Daha çok, önce ekonomik yaşamımızda belirmekte olan yeni öğeleri çözümlememiz gerekiyor.

Böyle olmakla birlikte, anahtar görevin üstesinden gelme yollarına karar vermenin temeli olarak, sosyalizm koşullarında bunun kökenleri, gelişimi ve biçimlerini *açıklamak için* çağdaş bir *yabancılaşma kuramı* yaratmak olduğunu düşünüyorum. Kuram açısından, bunun iki koşul gerektirdiği gözüküyor: Birincisi, toplumsal bilimlerin sürekli olarak deideolojizasyonu ve ikincisi, toplumumuzun, onun içindeki yabancılaşmanın yoğunluğu ve toplumsal karakteri, bu sürecin tarihsel hareketi, ekonomik ve politik reforma bağlılığının somut deneysel bir incelemesi.

Yabancılaşma konusunda uslamlamamız ne denli köklü gözükürse gözüksün, çoğunlukla mantık tarafından yön verilmektedir ve sık sık kurgusal bir düzeni vardır: Var olan gerçeklerin tümüyle sahibi değiliz. Bilebildiğim kadarıyla, öteki sosyalist ülkelerdeki toplumsal bilimler de benzer durumdadır. Bu nedenle, özellikle diyaloga, araştırma deneyiminin değiştokuşuna ve ortak incelemelere özel bir gereksinim vardır.

Yabancılaşmanın üstesinden gelinmesi, yeniden yapılanmamızın bir dış çevresel sorunu değil, fakat merkezi sorunlarından biridir ve toplumbilimcilerimiz çözülmesine yardım etmek için çok şey yapabilirler.

KOALİSYON STRATEJİSİ

Yunan Komünistleri ve Ortakları Anlatıyor...

Basında Yunanistan Komünist Partisi (YKP) Başkanı Harilaos Florakis'in bulunduğu Sol ve İlerici Güçler Koalisyonu geçen Haziran'da yapılan genel seçimlerde büyük bir başarı gösterdi. Oyların yüzde 13'ünü kazandı, (adaletsiz temsil sistemine karşın) parlamentodaki 300 sandalyeden 28'ini elde etti ve Yeni Demokrasi Partisi ile birlikte, Ekim'deki yeni genel seçimlere dek iş başında kalacak bir geçici hükümete destek oldu.

Koalisyon, politik çıkar güdüsüyle oluşturulmuş, geçici bir bağlaşıklık değil. Stratejik amacı, erki kazanmak ve Yunanistan'ı demokratik ve sosyalist doğrultuda dönüşüme uğratmak. Bazı basın organlarındaki, bağlaşıklığın seçimlerden hemen sonra çözüleceği yolundaki öngörüler yanlış çıktı. Koalisyon yaşıyor, güçleniyor ve diğer ilerici toplumsal hareketlere açık. Bir yıl önce ülkede solun birliği doğrultusunda böylesi bir uğraş düşünülemezdi bile. **WMR** *yazı kurulundan, Yunanistan Komünist Partisi üyesi Aris PAPANTHIMOS koalisyon liderleriyle bir söyleşi yaptı (*)*

Basında Yunanistan Komünist Partisi (YKP) Başkanı Harilaos Florakis'in bulunduğu Sol ve İlerici Güçler Koalisyonu geçen Haziran'da yapılan genel seçimlerde büyük bir başarı gösterdi. Oyların yüzde 13'ünü kazandı, (adaletsiz temsil sistemine karşın) parlamentodaki 300 sandalyeden 28'ini elde etti ve Yeni Demokrasi Partisi ile birlikte, Ekim'deki yeni genel seçimlere dek iş başında kalacak bir geçici hükümete destek oldu.

Koalisyon, politik çıkar güdüsüyle oluşturulmuş, geçici bir bağlaşıklık değil. Stratejik amacı, erki kazanmak ve Yunanistan'ı demokratik ve sosyalist doğrultuda dönüşüme uğratmak. Bazı basın organlarındaki, bağlaşıklığın seçimlerden hemen sonra çözüleceği yolundaki öngörüler yanlış çıktı. Koalisyon yaşıyor, güçleniyor ve diğer ilerici toplumsal hareketlere açık. Bir yıl önce ülkede solun birliği doğrultusunda böylesi bir uğraş düşünülemezdi bile. **WMR** *yazı kurulundan, Yunanistan Komünist Partisi üyesi Aris PAPANTHIMOS koalisyon liderleriyle bir söyleşi yaptı (*)*

Böylesine hızlı bir yakınlaşma sürecinin ardında ne yatıyor? Sol güçleri ne birleştirmiş bulunuyor?

Leonidas KIRKOS (Milletvekili, Yunan Sol partisi Genel Sekreteri). Hükümet sisteminin bunalımı ve önceki hükümet partisi olan Pan-Helenik Sosyalist Hareketi

(*) Söyleşi, yazının sonunda belirtildiği gibi, Ağustos 1989 tarihlidir. (DB'nin notu)

(PASOK) yönetiminin ahlaksal yozlaşması solu şu soruyla yüzyüze bıraktı: Ne yapmalı? Bunalım, Yunanistan'ın Watergate'i olan banker Koskotas skandalıyla doruğa çıktı. Kamuoyu politikanın derhal temizlenmesini, son birkaç yıldır PASOK kadrolarının tartışmasız efendisi oldukları devlet aygıtının demokratikleşmesini talep ediyordu.

Bu durumda, tek anlamlı eylem hattı ulusal komünist ve sol hareketin birbirine yaklaşması ve çatlakların kapatılması idi. Bu 1968'de gerçekleşmiştir, ancak Üçüncü Enternasyonal'in kökenine dek giden, daha derin kökleri bulunmaktadır. Ne var ki, şimdi bu çatlak anlam taşımıyor. Ülkede tam 17 parti ve örgütün sosyalizm bayrağı üzerinde hak iddia etmesi sol güçleri gülünçleştiriyordu.

YKP ve YSP liderleri anlaşmazlıklarını ve kişisel kırgınlıklarını bir yana bırakıp, bir yakınlaşma başlatmaya karar verdiler. Bunun kolay olmadığı ortaya çıktı. Özellikle, Komünist Parti kendini yenilemek, eski konumlarının birçoğunu terketmek, kamuoyu önünde kendini tek kabul edilebilir yol olarak sosyalizmin demokratik yoluna adamak, çoğulculuğu benimsemek ve ülkenin Ortak Pazar'a girmesi konusunda daha gerçekçi bir konum almak zorundaydı. İki parti, sıralarındaki direncin üstesinden geldi ve geniş bir sol koalisyonu olanaklı kılan, ortak bir platform imzaladılar.

Dimitrios CARAGOULES (Yunanistan Komünist Partisi Politik Büro yedek üyesi): Koalisyon, solun işbirliğinde bir zorunluluktu; yoksa sol ülke yaşamında önemli bir rol oynayamayacaktı. Son birkaç yıl boyunca sol içindeki tartışmalar böylesi bir işbirliğine olan gereksinim üzerinde yoğunlaşmıştı. YKP, sol birliğin sağlanması için olanaklı herşeyi yapıyordu.

Öte yandan, genel kamuoyu 1974'te diktatörlüğün çökmesinden sonra oluşan iki parti (Yeni Demokrasi ve PASOK) sisteminin Yunan toplumunun ivedi sorunlarını çözemeyeceğinin bilincindeydi. Yaşam düzeyleri bozuluyor, ülkenin uluslararası konumları geriliyor ve günümüzün gereksinimlerine yanıt verebilecek bir düzeye çıkmadaki başarısızlığı gitgide daha göze çarpıyordu. Derin politik, ekonomik ve ahlaksal bir bunalım baş gösterdi. Bunun üstesinden gelinmesi doğrultusunda ivedi bir gereksinim bulunuyordu, ancak sol güçlerin elle tutulur bir katkısı olmaksızın bunun olanaksız olduğu da açıktı.

Koalisyondan yana güçlü bir halk hareketinin yükselmesinin ardında yatan budur. İlk başta, koalisyonun komünist hareketin yenilenmesi doğrultusunda bir çaba olduğu görüşü vardı, ancak bu doğru değildir. Koalisyon, yalnızca komünistler değil, sol ve ilerici yelpazenin olanaklı en geniş güçlerinin birleştirilmesi için kuruldu. Bu, yeni bir parti olmayıp, halkın çoğunluğunu kendi tarafına kazanarak ilerici sol bir hükümet oluşturacak, toplumsal-politik bir bağlaşıklık yaratmaya yöneliktir.

Andreas LENTAKİS (Milletvekili, Birleşik Demokratik Sol Başkanı): Koalisyon, sol güçlerin yıllardır süren bunalımının üstesinde gelmede tarihsel bir başlangıç noktasıdır. Bu bunalım, yalnızca bizim "özgül koşullarımız", yanlışlarımız ve hatalı

hesaplarımızın değil, aynı zamanda dünya sosyalizminin bunalımının bir sonucudur. Yıllarca, SSCB'de ve diğer sosyalist ülkelerde gördüklerimizin sosyalizm olduğuna inandık. Ancak bu modelin çekici olmadığı, Marks'in öngördüğünden çok farklı olduğu ortaya çıktı. Bu nedenle, buğünkü durumda sosyalist ülküyü yeniden düşünmek ve yeniden tanımlamak çok önem taşıyor.

Leonidas KİRKOS; Bu sürecin SSCB'deki perestroyka ile eşzamanlı olarak başladığı görülüyor. Perestroyka, glasnost ve yeni düşünme tarzı olmaksızın, Yunan sol güçleri birlik sağlayamazlardı. Biz, dünya çapında sosyalist ülküyü yenilemeye yardımcı olan perestroyka düşüncelerini büyük coşkuyla ve memnuniyetle karşıladık. Onun başarısı sosyalizmi yeniden çekici bir perspektif yapacak ve halkları toplumsal ilerleme savaşımı için harekete geçirmeye yardımcı olacak. Mihail Gorbaçov, büyük, küçük bütün ülkelerin önderlerinin, birlikte insanlığın daha iyi bir geleceğe sahip olması yollarını arayacağı bir çağın müjdecisidir.

Vassilis FİLİAS (Sosyalist Bağlaşıklık ve Yunanistan Sivil Havacılık Kurumu Konsey Başkanı): Perestroyka sorunlarının doğru bir biçimde anlaşılması bütün dünya sol güçleri için çok önemlidir. Birincisi, sosyalizm kuruculuğundaki gerilemelerin bir bütün olarak ideolojimizi çürütmediğini ya da marksizmin iflası anlamına gelmediğini açık bir biçimde anlamak zorundayız. İkincisi, perestroyka reformist bir hareket değildir, devrimci stratejinin ya da -ne yazık ki, birçok Yunanlının sandığı gibi- marksist toplumsal çözümleme ilkelerinin terkedilmesini içermez. Eğer bunlar ve diğer önemli konular üzerinde açık ve net bir tutum almazsa, koalisyon ne hedeflerine ulaşacak, ne de çoğunluğun desteğini kazanabilecektir. Programımız ideolojik bakımdan hâlâ muğlak ve bu zayıflığın üstesinden gelmek zorundayız.

Anna FİLİNİ (Koalisyonun Politik Komisyonu'nun bağımsız üyesi): Koalisyon diğer bağımsız sol güçlere açık olmalı ve tüm sol yelpaze için bir forum durumuna gelmelidir. Bu doğrultuda, keskin politik ve ideolojik sorunları yalnızca yönetim düzeyinde değil, aynı zamanda tabanda da özgürce tartışmak gerekiyor. İçten bir diyalog, düş kırıklığına uğramış ya da oylarını PASOK'a kaydırmış tüm yoldaşları ülkülerimize yeniden kazandıracaktır. Onlar olmaksızın sol alternatifi canlandırmak güçtür.

Koalisyonun Politik Komisyonu bir dizi önemli örgütsel kararlar aldı. Kalıcı yerel destekleme komiteleri kuruluyor. Bunlar, komünist parti örgütlerinin katı ilkelerini izlemiyor, bağımsız bir biçimde ve azami açıklıkla çalışıyorlar. Bu, Koalisyona üye partilerin giderek ortadan kaldırılmakta ve bunun yerine, yeni bir geniş sol partinin kurulmakta olduğu anlamına mı geliyor?

Leonidas KİRKOS: Sonunda Koalisyon tek bir örgütsel yapıya dönüşebilir. O zaman, her bir bağlaşığın özerkliğini koruduğu bugünden çok daha etkili olacak. Sol, tarih öncesinden çağdaş tarihine doğru bir adım atabilecek. En başta, tek bir parti içinde çeşitli eğilimlerin bir arada bulunabilmesine, hem azınlık baskı altında tutulmaksızın, hem de fraksiyonculuk olmadan olanak tanıyacak, yeni bir politik kültür

geliştirmek zorundayız.

Andreas LENTAKİS:İlk başta, kanımca, yakın ilişki içinde bulunan Yunan Sol Partisi ve Birleşik Demokratik Sol gibi partiler birleşebilir, çünkü bunlar özünde aynı ideolojik ve politik platforma sahip. Kişisel kırgınlıkların ve anlaşmazlıkların üstesinden gelip, birleşebiliriz. Ancak, tüm olarak koalisyon partilerinin hepsinin şu anda birleşmeleri için bir gereksinim görmüyorum.

Stathis JOTAS (Milletvekili, PASOK hükümetinin eski savunma bakanı vekili): Hiç bir olasılığı dışlamıyorum. Birleşme düşüncesi birlikte tartışılıp, karara varılabilir. Ancak, bizim için, PASOK içinde şavaşım verenler için, ana sorun şimdi koalisyon içinde bir "üçüncü güç" örgütlemektir (birincisi YKP, ikincisi "yunan Eurokomünistleri"). Papandreou'nun eski yandaşlarının birçoğu yalpalamaktadır, ama biz geçen birkaç yılda PASOK dışına düşen herkesin tek bir partisini oluşturuncaya dek onlar bizim tarafa geçmiyorlar. Eğer böylesi üçüncü bir politik organizma yaratırsak, koalisyon daha da güçlenecektir.

Vassilis FİLİAS: Bütün koalisyon güçlerinin tek bir parti içinde birleşmesi düşüncesinin nesnel temellere sahip olduğu kanısında değilim; bu daha çok, iyi niyetli bir düşünce. PASOK'u terk ederek bize katılanlar, bu partinin Haziran seçimlerinde oyların yüzde 39'unu kazanmış olmasına karşın, iflas etmiş olduğunu kabul ediyorlar. Tek çıkış yolu, onun yerini, koalisyon içinde özerk bir yapı olarak işlev görecek yeni bir sosyalist bağlaşıklığın almasıdır.

Anna FİLLİNİ: Hâlâ sonul ereğimizin tek bir parti olduğuna inanıyorum. Elbette, koşullar henüz böylesi bir hareket için olgun değil. Acele edersek, solun diyaloğunun gelişmesine yardımcı olmayacağız. 1967'de cunta erki ele geçirmeden önce olduğu gibi, Birleşik Demokratik Sol, sol birliğin iyi bir örneği olmuştur. Tek partinin kurulması doğrultusundaki adımlar koalisyonun bu düşünceyi hâlâ paylaşmayan kesimlerini yitirmemek için çok temkinli olmalıdır. Hıç kimse yeni bölünmeler istemiyor.

Dimitrios CARAGOULES: Koalisyon çeşitli güçleri ve önemli kamuoyu temsilcilerini birleştiriyor. Bunlar, Yunan toplumu için farklı bir yola işaret eden bir program hazırlamışlardır ve bu, koalisyonu geçici değil, kalıcı bir bağlaşıklık yapıyor. Tartışma götürmez bir gerçek şu ki, ideolojik ve politik anlaşmazlıklarımız bulunuyor ve yeni üyelerin katılımıyla da bu çeşitlilik artacaktır, ama öte yandan da bunların konumları birbirine daha çok yaklaşacaktır. Şu andaki verili görüş farklılıklarıyla koalisyon güçlerini tek bir partide birleştirmeye kalkışmak yanlış olur.

YKP böylesi bir birleşmeyi zaten istemiyor; onun amacı koalisyonun politik ve toplumsal yelpazesini her bakımdan genişletmektir. Merkezi ve yerel yapıların oluşumu da içinde, örgütsel önlemlere gelince, bunlar tikel partilerin etkinilikelirinin önünü kesmeyi değil, her ortağın kimliğine tam saygı gösterilirken, eylem birliği sağlayarak ve halk yığınlarını katarak, onların bağlaşıklığının etkinliğini yükselmeyi hedefliyor.

Koalisyonun bütün üyeleri, koalisyonun kendi içinde ve tikel partilerde birliğin itici gücünün çoğulculuk ve demokrasi olduğunu kabul ediyorlar. Bu paha biçilmez ilke nasıl korunabilir?

Dimitrios CARAGOULES: Koalisyonu oluşturan güçler çok geniş ve çeşitli olmasına karşın, biz baştan beri kolektif ve demokratik bir biçimde çalışageldik. Ne var ki, bu oturup, rahatlayabileceğimiz anlamına gelmiyor. Son örgütsel değişikliklerimizin amacı, bağlaşıklığımızı daha etkili kılmak, kollektif karar almayı geliştirmek ve koalisyon içinde demokrasiyi genişletmektir. İnancımıza göre, onun yapısı niteliğine uygun olmalı ve tikel partileri kopya etmemelidir. En büyük amacımız yerel komitelerde bağımsız girişimi yüreklendirmek, onları halka açmak ve eylem birliği çerçevesi içinde özgür görüş alışverişini artırmaktır.

Parti içinde demokrasiye gelince, bu bir bakıma partinin koalisyon içindeki çalışmasıyla ilintili, önemli bir konu. YKP demokratiktir; ama 12 Kongresi (1987) parti içinde demokrasinin daha da genişletilmesi, parti yaşamının zenginleştirilmesi, seçimli organların daha etkili duruma getirilmesi ve her komünistin buralardaki rolünün artırılması gereğini vurguladı. Bu nedenle parti çalışmalarında, YKP'yi günümüzün gereksinimlerine yanıt verebilir konuma yükseltici bir atılım yapmaya çalışıyoruz.

Andreas LENTAKİS: Elbette, herkes için eşitlik ve çoğulculuk ilkesini tanıyoruz, ancak bütün koalisyon ortaklarımızın "ağırlığını"da gözardı edemeyiz. Örneğin, YKP ve Birleşik Demokratik Sol eşit ortaklar, ancak nesnel olarak bizim etkimiz komünistlerinkinden daha zayıf, çünkü biz çok küçük bir partiyiz. Ne var ki, en güçlünün her zaman haklı olduğu doğru değil ve karar almada diyalog ve demokrasi, bu nedenle son derece önemli.

Leonidas KIRKOS: Lenin zamanında Rusya Komünist partisi (Bolşevikler) içindeki demokrasi çok güzel bir tarihsel örnek. Parti yönetimi Nikolay Buharin, Leon Troçki ve Josef Stalin gibi karşıt uçlardan oluşmaktaydı ve Lenin onların her birinin yeteneklerini partinin ve devrimin hizmetine sokabildi. Eminim ki, Lenin'in ilkeleri egemen olsaydı, bolşevikler başka bir yol izleyeceklerdi.

Profesyonel devrimciler zamanı elbette geçmiştir ve bugünün komünist partileri açık olmak zorundadır. Örneğin, Yunan Sol Partisi Merkez Komitesi açık toplanıyor ve partimiz içindeki arklı eğilimler özgürce birarada yaşıyor. Çok uzun olmayan bir süre önce parti içinde, koalisyona karşı güçlü bir muhalefete sahiptik, ancak buna karşı hiç bir yaptırım uygulanmadı ve yoldaşların kendileri, sonunda yanlış olduklarını kavradılar.

Kişisel örnek insanın demokrasiye bağlılığının olanaklı en iyi kanıtıdır. Genel olarak, sosyalizm bunsuz olamaz. Bunu ne kadar erken kabul edip, yeni bir politik kültüre sahip çıkarsak, o kadar iyi olacaktır.

Anna FİLİNİ: Eskiden üyesi olduğum Devrimci Komünist Parti (YDKP) mutlak

doğrunun cebinde olduğuna inanıyordu. Diğer sol güçler de bunu bildiklerini düşünüyorlardı. Bereket versin, böylesi zamanlar geride kalıyor. Ne var ki, hepimiz söze gelince demokrasi ve çoğulculuk gereksinimini kabul ederken, uygulamada bu ilkelerin ruhuna tutarlılıkla uygun bir biçimde davranmasını henüz öğrenmiş değiliz. Politik olarak yanıtlanmak ya da başka biçimlerde mağdur edilmek korkusu olmadan, herkesin kalkıp aklından geçeni özgürce söyleyebilmesi gerek.

Vassilis FİLİAS: Benim koalisyon içinde çoğulculuk üstüne görüşüm, ortak bir merkezi ideolojik eksen etrafında farklı eğilimlerin bir arada yaşamasıdır. Sola dahil olduğunu iddia eden herkes gerçek bir solcu değildir. Örneğin, böylesi insanlardan bazıları neoliberal ekonomik reçetelere inanıyorlar. Bize gerekli olan, her alanda sol bir yönelimdir. Çoğulculuğumuzu da hakikaten sol ideolojiler ve uygulamalar çevresinde geliştirmeliyiz. Genel bir ideolojik karmaşa anlamına gelen çoğulculuğu reddediyorum, çünkü o zaman herkes kimliğini yitirecek ve gerçek anlamından yoksun kalan sol alternatif bir mit durumuna gelecektir.

Koalisyonun ortak programı son biçimi verilmiş, statik bir belge değil. Sol ve ilerici güçlerin diyaloğundan doğan yeni düşüncelerle zenginleştiriliyor. Kimi konular üzerinde hâlâ farklılıklar sürüyor. Bütün bu düşüncelerin anlamlı bir bileşiminin temeli nedir?

Dimitrios CARAGOULES: Koalisyon programı, katılan güçlerin politik programlarının bir toplamı değildir. Demokrasi ve sosyalizm yönünde geniş toplumsal dönüşümler öngörüyor. Elbette, YKP de içinde ödünler verilmesi gerekiyordu. Ancak, önemli olan ileriye bakma ve yeni gerçekliklere soldan cesur yanıtlar arayıp bulma isteğimizde bir araya gelmiş olmamızdır.

Birkaç ay önce Yunan basını YKP'nin "marksist dogmatizmi attığını", "Yunanistan renklerinde bir yeniden yapılanmanın" ilerlemekte olduğunu, Yunanistan Sol Parti'nin "YKP'"nin Avrupa karşıtı konumuna" bağlandığını, vb. iddia ediyordu. Gerçek şu ki, bu konularda ortak program, diğer şeylerin yanısıra, demokrasi, sosyalizm ve Ortak Pazar üstüne görüş belirten 12. YKP Kongresi sonuçlarından farklılık göstermiyor.

Partimizin ereklerinin evrim geçirmediğini söylemiyorum; böylesi bir evrim hızlı değişimler döneminde, olsa olsa doğaldır. Ancak, "Sovyet perestroyka'sını Yunancaya kopya ettiğimizi "düşünmek de yanlış olur. Ne var ki, onu incelemenin ve sosyalist dünyadaki devrimci dönüşümlerden ders çıkarmanın önemli olduğunu düşünüyoruz. Perestroyka, komünist hareketin kuramı ve pratiği açısından çok değerlidir. Ancak bizim karşılaştığımız sorunlar, onu kopya etmek yerine, zamanımızın gereksinimlerine yanıt vermek için kendi yeteneğimizi geliştirmemizi gerektiriyor. Bu anlamda, gerek YKP'nin, gerekse koalisyonun program ereklerini rafine etmek ve geliştirmekte , yapacak daha çok işimiz var.

Andreas LENTAKİS: Tüm dünya sol güçleri gibi, koalisyonun da silahsızlanma

ve dünya barışı, ekolojik tehlikelerin ortadan kaldırılması, bilimsel ve teknolojik devrimden gelen işsizliğin önlenmesi ve nüfus patlamasının olumsuz sonuçlarının giderilmesi gibi önemli amaçlar çevresinde eyleme geçmesi gerektiği kanısındayım Marks ve Engels Komünist Parti Manifestosu'nda bütün bu yeni fenomenleri öngöremezlerdi ve bugün sol güçler için çağdaş bir "sosyalist manifesto" yazılmalıdır.

Stathis JOTAS: Temel sorun, nereye ve hangi hızla gittiğimiz konusunda net bir düşünce sahibi olmak. Bu doğrultuda, ülkenin Kuzey Atlantik Bağlaşması'ndan çekilmesi, topraklarımızdan nükleer silahların ve ABD üslerinin kaldırılması gibi program ereklerini ayrıntılı bir biçimde ele almalıyız. Bugün Yunanistan'ın NATO'dan çıkması istemi, parlamentodaki elverişsiz güçler dengesi nedeniyle, gerçekçi olamaz. ABD askersel üslerine ilişkin durum ise farklı: Uzun bir süre önce, parlamento bunların 1988'e dek sürmesi gerektiği kararını aldı; bu da demek ki, bunlar bugün çoktan yasadışıdır.

Sol hükümetin izleyeceği toplumsal programın ilerlemesi, yapısal değişimlerin eve reformların hızı dünyadaki ve özellikle bölgemizdeki somut politik duruma bağlı olacak. Yunanistan'ın iki askersel blokun dağıtılması ve Doğu-Batı yakınlaşmasına katkı yapması gerektiğini düşünüyoruz. Yeni düşünme tarzı ve Mihail Gorboçov'un eylemleri, Sol ve İlerici Güçler Koalisyonu'nun programının anlamlı bir biçimde, adım adım uygulanması için iyi bir uluslarası iklim yaratıyor.

Vassilis FİLİAS: Programımız açısından, kapitalist sisteme özümsenme mantığını reddetmek çok önemli. Yalnızca ülkenin bugün kapitalizmden kararlı bir biçimde kopamak için gerekli koşullara sahip olmaması nedeniyle, yalnızca bu nedenle, kapitalizme hizmet etmeye mahkum olmak zorunda değiliz. Bu, reformist sosyalizm konseptine bile ihanet etme ve radikal devrimci güçler koalisyonundan sapma olurdu. O zaman, örtük hoşnutsuzluğun faşizan gruplar tarafından kullanılması dışlanamaz. Devrimci bayrak çevresinde toplanabilecek olan küçük burjuvazi, bunun yokluğu koşullarında faşist demagojiye kulak verirken, Avrupa solu bu tehlikeyi küçümser görünüyor. Bunlar, sağlam bir politik tarih bilgisi ve marksizm temelinde, derinlemesine çözümlenmesi gereken çok ciddi sorunlardır.

Koalisyon, Haziran seçimleri sonrasında oluşturulan geçici hükümette üç bakanlığa -adalet, içişleri ve çalışma- sahip. Ama o niye PASOK'la birleşmeyip, tutucu Yeni Demokrasi Partisi'nin denetimindeki geçici hükümete katıldı?

Dimitrios CARAGOULES: Haziran seçimlerinde ereğimiz, PASOK'a bağlı kimi güçlerle birlikte ilerici, demokratik bir hükümet kurmaktı. Ne var ki, gerek seçim sonuçları -koalisyon için iyi olmasına karşın- nedeniyle, gerekse PASOK yönetiminin seçim yenilgilerinden ders çıkarmaması nedeniyle, bu olanaksızlaştı.

Seçim sonrası somut durumda koalisyon, kamu yaşamını politik skandalların sonuçlarından temizleme, devlet aygıtını demokratikleştirme ve yeni, kesinlikle dürüst seçimleri hazırlama amacıyla, üç-partili bir geçici hükümet önerdi. PASOK bu hükü-

mete katılmadı.

En başta, Yeni Demokrasi'yi tek yönetici parti yapması son derece olası olan yeni seçimlere derhal gidilmeksizin , normal bir demokratik sürecin yolunu açmış olması nedeniyle, Canetakis hükümetinin, sol için bir başarı olduğu kanısındayız. Tikel olarak basın-yayın alanında iç savaş sonuçlarının kaldırılmasında ve devlet ihale işlemlerinin kamu denetimine daha açık duruma getirilmesinde, hükümet bir dizi olumlu adımlar attı.

Politikanın merkezinde belirgin bir yer tutan koalisyon, muhalefette çalışmanın yanısıra, ülkeyi yönetmede de sorumluluk üstlenebileceğini, ülkenin yakıcı sorunlarına solun daha bugünden yanıtlar verebileceğini kanıtladı. Koalisyonun insiyatifi ve Canetakis kabinesinin oluşumu sol güçlerin yolu üzerinde duran birçok engelin temizlenmesine yardımcı oldu ve onların, hâlâ tutucu etkiler altında kalanlar da içinde, yeni toplumsal katmanlara ulaşmasını sağladı.

Leonidas KIRKOS: Şimdiki PASOK yönetimiyle bir hükümet oluştursaydık, iflas ederdik. Bu partide sahneye hakiki bir halk hareket olarak girdi; ama erkte geçen 8 yılın ardından, kişilik kültü, hatta artan profaşist eğilimler içeren, totaliter bir bürokrasi durumuna geldi.

Vassilis FİLİAS: önderlik düzeyinde PASOK yeni bir sağ kanat partisidir. "İlerici" ve "sosyalist" belgiler örtüsü ardında, her alanda tutucu politikalar izliyor ve yalnızca sol eğilimli dinleyicilerini afyonlamak için, radikal lafazanlığa başvuruyor.

Koalisyon önderleri PASOK'lu dürüst politikacıların katılımıyla yeni bir demokratik hükümet oluşturma olasılığını dışlamıyorlar. Bu olasılık, partinin yolsuzluklara bulaşmış, sağcı ve profaşist üyelerden ayıklanma derecesine ve önümüzdeki seçimler sonrasındaki güçler dengesine bağlı olacaktır. PASOK içindeki gelişmeler ne olursa olsun, koaliyon, iki-partili sistemin restorasyonunun önünü almak için politik savaşımda aktif olmaya niyetlidir. sol alternatifin gerçeklik durumuna gelmesi için tek yol da bu.

Atina, Ağustos 1989